

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM İKTİSADI VE HUKUKU ANABİLİM DALI

BANKA YATIRIMCILARININ KATILMA HESAPLARI SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: TRB1 BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Eren İŞGÖR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç.Dr. Halim TATLI

Bingöl – 2019

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİRTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM İKTİSADI VE HUKUKU ANABİLİM DALI

BANKA YATIRIMCILARININ KATILMA HESAPLARI SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: TRB1 BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Eren İŞGÖR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç.Dr. Halim TATLI

Bingöl – 2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I
ÖNSÖZ VI
ÖZET VII
ABSTRACT IX
KISALTMALAR XI
TABLOLAR LİSTESİ XII
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE BANKACILIK FAALİYETLERİ VE MEVDUATLAR

1.1. BANKACILIĞIN TANIMLANMASI 4
1.2. TARİHSEL SÜREÇTE BANKACILIK FAALİYETLERİ 5
1.2.1. Orta Çağ'da Bankacılık Faaliyetleri ve Din Faktörü 5
1.2.2. Yeni Çağ ve Bankacılık Faaliyetleri 6
1.3. BANKACILIK FAALİYETLERİ VE EKONOMİK FONKSİYONLARINA GÖRE BANKALAR 7
1.3.1. Banka Türleri 8
1.4. MEVDUAT KAVRAMININ TANIMLANMASI VE ÇEŞİTLERİ 11
1.4.1. Faizli Bankalarda Uygulanan Mevduat Türleri 12
1.5. İSLAM HUKUKUNA GÖRE FAİZLİ BANKALARDAKİ MEVDUATIN DURUMU 12
1.6. İSLAM HUKUKUNA GÖRE FAİZSİZ BANKALARDAKİ MEVDUATIN DURUMU 14
1.6.1. Cari Hesaplar ve İslam Hukukundaki Yeri 14

İKİNCİ BÖLÜM

FAİZ VE KATILIM BANKACILIĞI

2.1. FAİZ KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ 17
2.1.1. İlk Çağlardaki Faiz Anlayışı 19
2.1.2. Orta Çağdaki Faiz Anlayışı 20
2.1.3. Yeni Çağ'ın Faiz Anlayışı 21
2.2. KATILIM BANKALARININ ORTAYA ÇIKIŞI 22
2.2.1. Katılım Bankalarının Oluşumunda Dinî Etkiler 24

2.2.2. Katılım Bankalarının Oluşturulmasında Sosyal Etkiler 25
2.2.3. Katılım Bankalarının Oluşturulmasında İktisadi Etkiler 25
2.3. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE KATILIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ 27
2.3.1. Dünyada Katılım Bankacılığının Gelişimi 27
2.3.2. Türkiye'de Katılım Bankacılığının Gelişimi 31
2.4. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARININ HUKUKİ YAPISI 35
2.4.1. 1983 – 1999 Yılları Arasındaki Hukukî Durum 36
2.4.2. 1999 – 2005 Yılları Arasındaki Hukukî Durum 37
2.5. KATILIM BANKACILIĞININ TERCİH EDİLMESİNDE ETKİLİ OLAN UNSURLAR 40
2.5.1. Faize Karşı Bireysel Tutumlar 40
2.5.2. Beklentilerin Karşılanması ile Tüketici Memnuniyeti 41
2.5.3. Bankacılık Ürünleri ve Fon Kullanımı 42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKA YATIRIMCILARININ KATILMA HESAPLARI SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

3.1. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN LİTERATÜR TARAMASI 46
3.2. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI 51
3.2.1. Araştırmanın Konusu 51
3.2.2. Araştırmanın Kapsamı 52
3.3. ARAŞTIRMANIN AMAÇ VE HEDEFLERİ 52
3.3.1. Araştırmanın Amacı 52
3.3.2. Araştırmanın Hedefleri 53
3.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 53
3.4.1. Veri Toplama Yöntemi 54
3.4.2. Veri Analiz Yöntemi 56
3.5. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ 56
3.5.1. Araştırmanın Evreni 57
3.5.2. Araştırmanın Örneklemi 57
3.6. ARAŞTIRMANIN BULGULARI 58
3.7. KATILIMCILARIN SOSYO – EKONOMİK DURUMLARINA GÖRE FREKANSLARI 58

3.8. KATILIMCILARIN KATILIM BANKACILIĞI KULLANIMI İLE İLGİLİ BİLGİLERİN FREKANSLARI 61

3.9. KATILMA HESAPLARI SEÇİMİ İLE İLGİLİ TUTUM, SUBJEKTİF NORMLAR VE DİNDARLIK ÖLÇEKLERİNE AİT TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER 63

3.9.1. Katılma Hesapları Tutum Ölçeği İstatistiki Bulguları 63

3.9.2. Sübjektif Normlar Ölçeğinin İlişkin İstatistiki Bulguları 65

3.9.3. Katılım Bankası Yatırımcılarının Dindarlık Ölçeğinin İlişkin İstatistiki Bulguları 68

3.10. KATILIM BANKACILIĞI YATIRIMCILARININ KATILMA HESAPLARININ SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK ANALİZ 71

3.10.1. Verilerin Normallik Analizi 72

3.10.2. Ölçekler Arasındaki Korelasyon Analizi 74

3.10.3. Katılım Bankası Katılma Hesapları Seçimini Etkileyen Faktörlere Yönelik Mann Whitney U Testi 75

3.10.4. Katılım Bankası Katılma Hesaplarının Seçimini Belirleyen Faktörlere Ait Çoklu Regrasyon Analizi 78

TARTIŞMA ve SONUÇ 81

KAYNAKÇA 85

EKLER 92

ÖZGEÇMİŞ 97

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak oluşturduğum "Banka Yatırımcılarının Katılma Hesapları Seçimini Etkileyen Faktörler: TRB1 Bölgesi Örneği" isimli araştırmada başlangıçtan sonuca kadar olan tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara tamamen uyduğumu, tez içeriğindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kurallarına tam uygun bir şekilde oluşturulan araştırmada direk veya dolaylı şekilde yaptığım tüm alıntıya kaynak belirttiğimi ve faydalandığım eserlerin kaynakçada belirttiklerimden oluştuğunu beyan ederim.

19/08/2019

Eren İŞGÖR

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Eren İŞGÖR tarafından oluşturulan "Banka Yatırımcılarının Katılma Hesap Seçimini Etkileyen Faktörler: TRB1 Bölgesi Örneği, .../.../2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı neticesinde oybirliği/oy çokluğuyla başarılı görülerek jüri üyelerimizce İslam İktisadı ve Hukuku Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan ve Danışman: Doç. Dr. Halim TATLI		İmza:
Üye	: Dr.Öğr. Üyesi Halil İbrahim ŞENGÜN	İmza:
Üye	: Dr.Öğr. Üyesi Erdinç KOÇ	İmza:

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..../..../2019 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri üyeleri tarafınca kabul görülmüştür.

Doç. Dr. Yaşar BAŞ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Banka Yatırımcılarının Katılma Hesapları Seçimini Etkileyen Faktörler: TRB1 Bölgesi Örneği tez çalışması katılım bankası yatırımcılarının katılma hesapları seçimindeki tutum ölçeği, sübjektif normlar ölçeği ve dindarlık ölçeğinin nasıl etkilediği araştırılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Halim TATLI' ya; tezin yazım aşamasında ve tahsisinde katkılarını esirgemeyen Arş. Gör. Mesut ASLAN'a, hayatım boyunca eğitimime önem veren her zaman maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen babam Hasan İŞGÖR ve annem Mukaddes İŞGÖR'e, bu süreç boyunca yanımda olan ve psikolojik desteklerini hiç esirgemeyerek motive olmamı sağlayan eşim Leyla ÖNAL İŞGÖR ve kardeşim Ümran İŞGÖR'e son olarak işimden dolayı eğitimimin aksamaması için yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen iş ortağım Abdullah BOZKIR'a teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

..../...../2019

Eren İŞGÖR

ÖZET

Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı	**Banka Yatırımcılarının Katılma Hesapları Seçimini Etkileyen Faktörler: TRB1 Bölgesi Örneği**
Tezin Yazarı	**Eren İŞGÖR**
Danışman	**Doç. Dr. Halim TATLI**
Anabilim Dalı	**İslam İktisadı ve Hukuku**
Bilim Dalı	**İslam İktisadı ve Hukuku**
Kabul Tarihi	
Sayfa Sayısı	..... (Ön Kısım) + ... (Tez) + ... (Ekler)

İnsanlar parayı kullanmaya ve biriktirmeye başladığı dönemlerden itibaren ellerinde olan birikmiş parayı değerlendirme yoluna gitmişlerdir. Bu birikimlerin değerlendirilmesi ise dönemler içinde farklılık göstermiştir. İlk zamanlar tüccarlara veya saraya emanet edilen paralar zamanla kredi veren kişiler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Bu faaliyetlerin yaygınlaşması ile bankacılık ve faiz uygulamaları da yaygınlık kazanmıştır. Faiz uygulamaları toplumsal anlamda dini kurallar tarafından yasaklanınca alternatif arayışlarına gidilmiş ve bu sayede faizsiz bankacılık modelleri geliştirilmiştir.

Yapılan çalışmada banka yatırımcılarının katılma hesaplarının seçimini etkileyen faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın verileri yüz yüze anket yöntemiyle TRB1 bölgesinde 400 kişilik katılım bankası yatırımcısından elde edilmiştir.

Çalışmada katılma hesapları tutum ölçeği, dindarlık ölçeği ve sübjektif normlar ölçeği olmak üzere üç farklı ölçek kullanılmıştır. Yapılan korelasyon analizinde ölçekler arasında pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. Katılma hesapları tutum ölçeği, sübjektif normlar ölçeği ve dindarlık ölçeği ile katılım bankalarının İslam dini kurallarına uymayan ürün veya hizmetleri uygulaması, rekabetçi olmayan getiriyi vermesi ve yakın gelecekteki bir bankacılık krizinin yaşanması durumunda yatırımcıların katılım bankalarından çekilme durumları arasındaki ilişki Mann Whitney U testiyle analiz edilmiştir. Analiz sonucunda katılım bankalarının İslam dini kurallarına uymayan ürün veya hizmetleri

uygulaması durumu ile dindarlık ölçeği ve sübjektif normlar ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yakın gelecekte bankacılık krizinin yaşanması durumunda yatırımcıların katılım bankalarında çekilme durumları ile sadece sübjektif normlar ölçeği arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Son olarak Katılım bankalarının rekabetçi olmayan getiri vermeleri durumu ile tutum ölçeği ve dindarlık ölçeği arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca katılma hesapları tutum ölçeği bağımlı değişken, sübjektif normlar ölçeği, dindarlık ölçeği, yaş, bakmakla yükümlü kişi sayısı, aylık ortalama gelir ve fiziksel sermaye bağımsız değişken olarak ele alınarak bir model kurulmuştur. Bu model çoklu regresyon ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda dindarlık ölçeği ile katılma hesapları sübjektif normlar ölçekleri anlamlı olarak katılma hesapları tutum ölçeğini pozitif olarak etkilediği tespit edilmiştir. Ancak Yaş, Bakmakla Yükümlü Olunan Kişi Sayısı, Aylık Ortalama Gelir ve Fiziksel Sermaye ile katılma hesapları tutum ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler	Katılma Hesapları, Tüketici Davranışı, Katılım Bankacılığı, Banka Yatırımcısı, TRB1 Bölgesi.

ABSTRACT

Bingol Üniversity Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis	Factors Affecting Bank Investors' Choice of Participation Accounts: The Case of TRB1 Region.
Author	Eren İŞGÖR
Supervisor	Assoc. Dr. Halim TATLI
Department	Islamic Economics and Law
Sub-field	Islamic Economics and Law
Date	

Since people started to use and save money they have tried to put their savings to good use. Making good use of savings has differed in time. The money that is deposited to merchants or court at first has been started to be used by the creditors. With these activities became widespread, banking and charging interest became widespread as well. When charging interest faced an obstacle of religion alternatives were searched and this way interest free banking models were created.

In this study, factors that affect bank investors' choice of participation accounts are tried to be detected. Data of the study is acquired from face to face survey method from 400 investors of participation banks in TRB1 region.

In this study, three scales were used: scale of participation accounts attitude, scale of piety, and scale of subjective norms. According to the correlation analysis that is made, a positive and weak relation between the scales was found. With scale of participation accounts attitude, scale of piety, and scale of subjective norms, the relation between banks executing of product or service that are violating religious rules of Islam, bringing income that is competitive, and conditions of withdrawal in case of a banking crisis in a near future is analyzed by Mann Whitney U test. According to the results of the analysis, a meaningful relation has been found out between executing of product or service that are violating religious rules of Islam and scale of piety. Meaningful relation has been detected between conditions of withdrawal in case of a banking crisis in a near future and only subjective norms. Finally, a meaningful relation has been found out between participation banks bringing income that is competitive and scale of attitude and scale of piety. Furthermore, a model has been established discussing scale of attitude as dependent variable and scale of subjective norms, scale of piety, age, number of people that is

obliged to take care, average salary and physical fund as independent variable. This model has been analyzed by multiple regression. According to the results of the analysis that has been made, it was detected that scale of piety and scale of participation accounts subjective norms are meaningfully affecting the scale of participation accounts attitude. However, no relation was found between age, number of people that is obliged to take care, average salary, and physical fund and the scale of participation accounts attitude.

Key Words	Participation Accounts, Consumer Behavior, Participation Banking, Bank Investor, TRB1 Location.

KISALTMALAR

A.B.D.	:	Anabilim Dalı
a.g.e.	:	Adı Geçen Eser
a.g.m.	:	Adı Geçen Makale
B Ü.	:	Bingöl Üniversitesi
İİBF	:	İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
Md.	:	Madde
P.	:	Page
s.	:	Sayfa
S.	:	Sayı
SPSS	:	Statistical For Social Sciences
TDK	:	Türk Dil Kurumu
vb.	:	Ve Benzeri
vd.	:	Ve Diğerleri
AŞ	:	Anonim Şirket

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Anket Uygulanacak İllerin Nüfus Sayıları 57
Tablo 2. İl Bazında Dağıtılmış Örneklem Sayıları 58
Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyetlerine İlişkin İstatistiki Bulgular 59
Tablo 4. Katılımcıların Yaş Gruplarına İlişkin İstatistiki Bulgular 59
Tablo 5. Katılımcıların Medeni Durumlarına İlişkin İstatistiki Bulgular 59
Tablo 6. Katılımcıların Eğitim Durumlarına İlişkin İstatistiki Bulgular 60
Tablo 7. Katılımcıların Bakmakla Yükümlü Oldukları Kişi Sayısına İlişkin İstatistiki Bulgular 60
Tablo 8. Katılımcıların Meslek Bilgilerine İlişkin İstatistiki Bulgular 60
Tablo 9. Katılımcıların Geçmiş Yıl Borçlarına İlişkin İstatistiki Bulgular 61
Tablo 10. Katılımcıların Katılım Bankacılığını Kimin Tavsiyesi ile Kullanmaya Başladığına İlişkin İstatistiki Bulgular 61
Tablo 11. Katılımcıların İnternet Bankacılığı Kullanımına İlişkin İstatistiki Bulgular 62
Tablo 12. Katılım Bankasının İslami Kurallara Uymayan Ürün ve Hizmetler Uygulaması Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna İlişkin İstatistiki Bulgular 62
Tablo 13. Katılım Bankasının Rekabetçi Olamayan Getiri Vermesi Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna İlişkin İstatistiki Bulgular 62
Tablo 14. Katılım Bankası Yatırımcısının Yakın Gelecekteki Bir Bankacılık Krizinden Etkileneceği Endişesi Yaşaması Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna İlişkin İstatistiki Bulgular 63
Tablo 15. Katılım Bankacılığı Yatırımcılarının Katılım Bankacılığı Tutum Ölçeğine verdikleri Cevapların Ortalama Puan ve Standart Hatalarına Göre Dağılımı 64
Tablo 16. Katılım Bankacılığı Yatırımcılarının Katılma Hesaplarına yönelik Sübjektif Normlara göre verdikleri Cevapların Ortalama Puan ve Standart Hatalarına Göre Dağılımı 66
Tablo 17.Katılım Bankacılığı Yatırımcılarının Dindarlık Ölçeğinde yer alan yargılara verdikleri Cevapların Ortalama Puan ve Standart Hatalarına Göre Dağılımı 69
Tablo 18. Çalışmada Kullanılan Ölçeklere ait tanımlayıcı İstatistikler 71
Tablo 19. Katılım Bankasının Dini Kurallara Uymayan Ürün ve Hizmetler Uygulaması Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna göre ölçeklerin Normallik Testi Sonuçları 72
Tablo 20. Katılım Bankasının Rekabetçi Olamayan Getiri Vermesi Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna Göre ölçeklerin Normallik Testi Sonuçları ... 73
Tablo 21. Katılım Bankası Yatırımcısının Yakın Gelecekteki Bir Bankacılık Krizinden Etkileneceği Endişesi Yaşaması Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna Göre ölçeklerin Normallik Testi Sonuçları 74
Tablo 22. Tutum Ölçeğinin, Dindarlık Ölçeğinin ve Sübjektif Normlar Ölçeğinin Ortalama Puanları Arasındaki Korelasyon Analizi 75
Tablo 23. Katılım Bankasının Dini Kurallara Uymayan Ürün ve Hizmetler Uygulaması Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna Göre Tutum Ölçeğinin, Dindarlık Ölçeğinin ve Sübjektif Normlar Ölçeğinin Ortalama Puanlarının Dağılımı 76
Tablo 24. Katılım Bankasının Rekabetçi Olamayan Getiri Vermesi Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna Göre Tutum Ölçeğinin, Dindarlık Ölçeğinin ve Sübjektif Normlar Ölçeğinin Ortalama Puanlarının Dağılımı 77
Tablo 25.Yatırımcıların Katılım Bankasının Yakın Gelecekteki Bir Bankacılık Krizinden Etkileneceği Endişesini Yaşamaları Halinde Bankadan Çekilme Durumlarına Göre Tutum

Ölçeğinin, Dindarlık Ölçeğinin ve Sübjektif Normlar Ölçeğinin Ortalama Puanlarının Dağılımı 78
Tablo 26. Regresyon Analizine İlişkin Tanımlayıcı Testleri 79
Tablo 27. Katılma Hesap Yatırımcılarının Katılım bankasına yönelik tutumunu etkilen Değişkenlerin B ve Beta Katsayıları ve Anlamlılık Düzeyleri 80

GİRİŞ

İnsanların üretim faaliyetlerine başlamalarının ardından belirli bir ekonomik gelir elde etme durumu ortaya çıkmıştır. Elde edilen bu gelir ise yine insanlar tarafından farklı ihtiyaçların giderilmesi amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Devam eden süreçte üretim faaliyetlerinde yaşanan artışlar ve buna ek olarak ticari faaliyetlerdeki artış insanların gelir seviyesinde de artış yaşanmasını sağlamıştır. Yaşanan bu gelişmelerle gelir seviyesinde artış sağlanması insanların birikim faaliyetlerinin başlangıcı olarak değerlendirilmektedir.

Yapılan birikimler ilk dönemler birikim sahipleri tarafından saklamaları amacıyla belirli tacirler, esnaflar vb. kişilere emanet edilebilirken, ülkelerde bulunan saraylarda da emanet için ayrılan kısımlara aktarılabiliyordu. Nitekim ilk zamanlardaki birikim için yalnızca para kullanılmamaktaydı. İnsanların birikimlerinin artması ve bunların emanet edildiği kişi veya yapıların bu birikimleri kullanması ve geri vermesinde sorunlar yaşanması, birikimlerin emanet edilmesi konusunun daha profesyonel bir şekilde ele alınması hususunu gündeme getirmiştir. Bununla birlikte yine ihtiyacı olanlara kredi benzeri ödemeler yapılması gerekliliği de parasal konuların profesyonelce ele alınmasında etkili olan unsurlar arasında değerlendirilmektedir.

Gelişen ekonomik yapı içinde beliren ihtiyaçlardan hareketle ilk banka benzeri oluşumlar İtalya'da ortaya çıkmaya başladı. Burada daha çok Yahudilerin elinde olan bu yapılar zamanla dünya geneline yayılmaya başladı. Yayılan bu sistem ise zaman içinde profesyonel bankacılık faaliyetlerine dönüştü.

Bankaların oluşumu ve kurulmasındaki temel amaç birikim fazlası bulunan kişilerden ellerinde bulunan fazla parayı farklı isimler altında toplayarak bunları ihtiyaç dâhilinde kullanma şeklinde malî bir aracılık yapmaktır. Ancak bu işlemler banka ve bankanın çalışma yöntemlerine göre değişiklik göstermektedir. Nitekim günümüzde yaygın olarak görülen, faiz uygulayan ve faizsiz çalışan bankaların farklı hesap ve işletme yöntemleri olduğu görülmektedir. Bu bankalardaki işlem farklılıklarının ilk ve en temel hâlini hesap isimlendirmelerinde de görmek mümkünüdür. Faizli işlemlerin yapıldığı bankalarda hesaplar vadeli hesap ve vadesiz hesap şeklinde ayrılırken faizsiz çalışan bankalarda daha çok cari hesap ve katılım hesabı şeklinde ayrılmaktadır.

Bankaların çalışma şekillerindeki farklılıklar daha çok kişilerin bu çalışma sistemleri ile dinî inanışları arasındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle faizsiz bankalar bu konuda hassasiyet taşıyan kişilere hizmet etme ve onların paralarını da ekonomiye kazandırabilme amacıyla kurulmuştur. Bu bağlamda son yıllarda yatırımcısı hızla artan katılım hesaplarının seçimini etkileyen faktörlerin araştırılması önem arz etmektedir. Bu çalışmada bu konu çok boyutlu olarak ele alınmıştır.

Türkiye'de katılım bankaları ve bu bankalara yönelim sebeplerini etkileyen unsurları tespit etme amacıyla hazırlanan bu tez çalışmasının;

Birinci bölümünde bankacılık faaliyetlerinin ortaya çıkışı, tarihsel süreçte bankacılığın gelişimi, banka türleri gibi konularda bilgiler yer almaktadır. Bununla birlikte yine bölüm dâhilinde mevduat kavramı ve faizli – faizsiz bankalar açısından mevduat yapılarıyla birlikte bunların İslam hukukundaki yerleri ele alınmıştır.

İkinci bölümünde; katılım bankalarının oluşturulmasında en etkili faktör olan faiz kavramı, faizin tarihsel süreçte ortaya çıkışı, dinler açısından faiz kavramının değerlendirilmesi, belirli dönemlerde faiz kavramına yaklaşımlar gibi hususlar ele alınmıştır. Buna ek olarak yine bölüm dâhilinde katılım bankaları, bu bankaların oluşumu, katılım bankalarının çalışma şekilleri gibi konular aktarılmıştır.

Son bölümde ise mudilerin katılma hesapları seçimini etkileyen faktörlerin sorgulanması ve elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda ortaya çıkan bulgular aktarılmıştır. Çalışma tartışma ve sonuç kısmı ile tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE BANKACILIK FAALİYETLERİ VE MEVDUATLAR

Temel işlevi olan ekonomik yapıları başlangıç noktası olarak alındığında insanların parayı icat ettiği dönemin hemen devamına eklenebilecek olan bankacılık faaliyetlerinin tarihsel seyri incelendiğinde geçmişten günümüze birbirinden farklı amaçlara yönelik bankaların kurulduğu ve geliştiği görülmektedir. Ancak başlangıç ve sonuç noktasındaki farklar ne olursa olsun bankacılık faaliyetlerinin ortaya çıkışı ile günümüzdeki hâlleri karşılaştırıldığında benzerlikler olduğu görülmektedir. Bu bağlamda başlangıçtan günümüze kuruluş ve gelişim durumu ne olursa olsun bankaların ekonomik anlamda hizmet veren kurumlar olma özelliğinin değişmediğini söylemek mümkündür. Ekonomik anlamda hizmet verme özelliğine sahip olan bankalar temelde müşteri olarak adlandırılan kesimden fon alan ve yine ihtiyacı olan müşterileri için de fon temin eden kurumlar olma özelliğine sahiptirler. Bankacılık faaliyetlerinin tarihsel süreçte ilk defa ortaya çıkışı İtalya'nın Lombard şehrinde yaşayan Yahudilerin, insanların uğrak yeri olan pazarlarda "banco" adı verilen masalar üzerinde parasal işlemler gerçekleştirmesine dayanmaktadır[1].

Bankacılık faaliyetlerinin tarihini bu bağlamda oldukça eskilere götürmek mümkündür. Nitekim İtalya'da ortaya çıkan bu faaliyetlerin modern bankacılığın temellerini oluşturduğu kabul edildiğinde bankacılık faaliyetleri XIV. ve XV. yüzyıllara kadar geri gitmektedir. Bununla birlikte günümüzdeki bankacılık faaliyetlerine benzer faaliyetlerin ise XVII. ve XVIII. yüzyılda ortaya çıktığı söylenebilir. Nitekim bu dönemde ticari faaliyetlerde senet uygulamasına geçilmesi ile modern bankacılık faaliyetlerinde ivmelenme olarak nitelendirilebilecek bir gelişme sağlanmıştır. Ticari senetlerin ardından aynı yüzyıl içinde (XVIII. yüzyıl) banknot adı verilen kâğıt paraların kullanılmaya başlaması ile bankacılık faaliyetlerinde gelişme görülmekle beraber XIX. yüzyıl boyunca bankacılık faaliyetlerinde hızlı bir yayılma görülmüştür[2].

---

[1] Tezer Öçal, Ömer Faruk Çolak, *Para Banka Teori ve Politika*, Gazi Kitabevi, Ankara, 1997, s. 19.
[2] Selim Tarlan, *Tarihte Para*, Maliye ve Gümrük Bakanlığı APK Kurulu Yayını No:323, Ankara, 1992, s. 58.

1.1. BANKACILIĞIN TANIMLANMASI

İnsanlar için oldukça önemli bir yeri olan bankacılık faaliyetleri ile ilgili literatür incelendiğinde birbirinden farklı tanımların yapıldığı görülmektedir. Bu tanımlar arasındaki farklılık genel anlamda bankaların kuruluş amaçlarına göre farklılık göstermelerinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte bir kuruma dair "banka" tanımlaması yapılabilmesi için bankalara tanınan kanuni yetkilere sahip olması ve bir sermaye şirketi şeklinde faaliyet göstermesi gerekmektedir. Konu Türkiye açısından değerlendirildiğinde ilgili yetkinin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından verildiği görülmektedir.

Heffernan tarafından yapılan bankacılık tanımlamasında bankalar; mevduat ürünü olarak tabir edilen varlıkları paraymış gibi isteyen ve mevduata dair bazı ürünlere ise provizyon verip ödeme yapan kuruluşlar olarak ele alınmaktadır[3].

Alkin tarafından yapılan bankacılık tanımlamasında ise bankaların aracılık rolleri üzerinde durulmaktadır. Alkin bankaları, kredi ve mevduat ticareti yapan, elinde fazla parası olanlarla bu fazla paraları almak isteyenler arasında aracılık yapan kurumlar olarak tanımlamaktadır[4].

Geylan tarafından yapılan tanımlamada ise bankaların genel anlamda para üzerindeki faaliyetlerinden hareketle tanımlandığı görülmektedir. Bu tanımlamada bankalar; kredi işlemleri, sermaye hareketleri ve para ile ilgili konularda bütün işlemleri gerçekleştirebilen ve düzenlemeler yapabilen, özel ve tüzel kişilerin, devletin ve işletmelerin bahsedilen yapılara dair her türlü ihtiyaçlarını karşılama amacıyla çalışan bir iktisadi kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır[5].

Bankalar teknolojik gelişmelerle birlikte farklı fonksiyonları olan bir kurumsal yapıya dönüşmüşlerdir. Bu bağlamda banka, tasarruf sahiplerinin tasarruflarını girişimci olan yatırımcılara aktaran, sahip olduğu teknolojik yapılarıyla bankacılık hizmetlerini her zaman ve her yerde bireylere sunan klasik bankacılık fonksiyonları dışında bireylere, firmalara ve kamu kurumlarına finansal danışmanlık yapan ve geniş bir ağa sahip olan kurum olarak tanımlanabilir.

---

[3] Shelagh Heffernan, *Modern Banking,* John Wiley & Sons ltd., London, 2005, s. 17.
[4] Erdoğan Alkin, *İktisat*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 215.
[5] Ramazan Geylan, *Ticari Banka Yönetimi ve Türk Ticari Bankalarının Temel Yönetim Sorunları,* Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1985, s. 12.

1.2. TARİHSEL SÜREÇTE BANKACILIK FAALİYETLERİ

Bankacılık faaliyetleri veya bu bağlamda değerlendirilen faaliyetlerin tarihsel süreçte ortaya çıkışı günümüzdeki yapısına göre oldukça farklıdır. Nitekim geçmiş dönemlerde basit bankacılık faaliyetleri olarak nitelendirilen ticaret senetleri, mal vesikaları gibi belgelerle ikrazda bulunma şeklinde bankacılık faaliyetlerinin yapıldığı bilinmektedir. Bu bağlamda geçmiş dönemlerdeki bankacılık faaliyetlerinin başlangıcını ilk ticari faaliyetlere indirgemek mümkündür.

Bahsedilen minvaldeki bankacılık faaliyetleri ile ilgili olarak geçmiş uygarlıklar incelendiğinde Sümer, Babil ve Mısır gibi uygarlıklar için bankacılık faaliyetlerinin yoğun şekilde kullanılan faaliyetler olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ilk dönem bankacılık faaliyetlerinin ortaya çıkış yeri de oldukça dikkat çekicidir. Nitekim bu faaliyetlerin dinî yönüyle ön plana çıkan tapınaklarda ve buralarda görevli rahiplerin kontrolünde ortaya çıktığı kaydedilmektedir[6].

1.2.1. Orta Çağ'da Bankacılık Faaliyetleri ve Din Faktörü

Orta Çağ'da bankacılık faaliyetleri açısından genel anlamda kredi işlemlerinin yoğunlukta olduğunu görmek mümkündür. Diğer bir ifade ile bankalar veya banka olarak görev yapan kurumların ihtiyacı olanlara para sattığı görülmektedir. Bu işlemler, Roma İmparatorluğu'nun çöküşünün ardından daha dar bir alana sokulmuş ve bankacılık alanında kısıtlı bir işlem hacmi yaşanmaya başlanmıştır. Bununla birlikte Roma İmparatorluğu'na bağlı olan İtalya, Cenova, Venedik ve Floransa gibi şehirlerde ticari faaliyetlerin bu dönem itibariyle geliştiğini görmek de mümkündür[7]. Bankacılık ve bankacılığa bağlı olan kredi sistemlerinin bu dönemde gerilemesi noktasında yalnızca Roma İmparatorluğu'nun çöküşünü gerekçe göstermek mümkün değildir. Nitekim Hristiyan dininin esasları incelendiği zaman kredi sistemleri ve faiz uygulamalarının bu dinde yanlış uygulamalar arasında gösterildiği görülmektedir. Orta Çağ itibariyle İslam coğrafyasındaki bankacılık faaliyetlerine bakıldığında İslam dininin faiz konusundaki yasaklamaları nedeniyle bu coğrafyada bankacılık faaliyetlerinin dünyanın gerisinde kaldığı görülmektedir[8]. Yine İslam dini açısından

---

[6] Selim Tarlan, *Tarihte Bankacılık*, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Yayınları, 1986, s. 7.
[7] Herbert Heaton, *Avrupa İktisat Tarihi I* (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay - Osman Aydoğuş), Ankara, 1985, s. 163.
[8] Osman Turan, "Selçuk Türkiyesi'nde Faizle Para İkrazına Dair Hukuki Bir Vesika", *Belleten*, C. XVI., S. 62, Ankara, 1952, s. 251-252.

faiz uygulamalarının bu dinin kutsal kitabı olan Kur'an – ı Kerim ve sünnetle yasaklanması İslam dini açısından Orta Çağ'daki bankacılık uygulamalarının dışarıda tutulması sonucunu doğurmuştur[9].

X. yüzyılda bankacılık faaliyetlerinde görülen bu gelişmeler XII. yüzyılda yerini bir ilerleme olarak nitelendirilebilecek gelişmelere bırakmıştır. XII. yüzyıl itibariyle İngiltere, Almanya ve Fransa'ya göç eden birtakım toplulukların bu ülkelerde bankacılık konusunda faaliyetler göstermeye başladıkları kaydedilmektedir. Bununla birlikte yine bankacılık faaliyetlerinde dini etki noktasında Museviliği de unutmamak gerekmektedir. Musevilerin yabancı insanlarla ekonomik faaliyetlerde kredi işlemlerine başvurduğu ve bu kredi faaliyetlerinde Hıristiyanlığın baskılardan uzak durdukları görülmektedir. Bu bağlamda Musevilerin faizle borç alıp verme konusunda paranın para getireceği yönünde bir düşünce kabul ettiklerini söylemek mümkündür. Musevilerin kredi konusundaki esneklikleri ve bankacılık faaliyetlerine yönelmeleri İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde bankacılık faaliyetlerinin Musevilerin etkisinde olmasının önünü açmıştır[10].

Her ne kadar Hristiyanlık dini bankacılık faaliyetleri üzerinde gerçekleşen kredi ve faiz uygulamalarına karşı çıksa da Orta Çağ olarak anılan dönemde bankacılık faaliyetlerinde manastırlar ve kiliselerin etkin bir rol oynadığı görülmektedir. Nitekim dönem itibariyle dini bir yönü bulunan kişilerin veya kurumların önemli toprak ve ekonomik kaynaklara sahip olması ve bu varlıkların da para anlamına gelmesi bankacılık faaliyetleri üzerinde bu kişilerin önemli etkisi olması sonucunu doğurmuştur[11].

1.2.2. Yeni Çağ ve Bankacılık Faaliyetleri

İstanbul'un fethi ile başladığı kabul edilen Yeni Çağ'da dikkat çeken en önemli gelişmelerden biri Avrupa'da Rönesans ve reform hareketlerinin başlamasıdır. Başlayan bu hareketlerle Avrupa'da özellikle ekonomik anlamda gelişmeler yaşanmaya başlamış ve bu gelişmeler fikir hayatına da yansımıştır. Nitekim bankacılık açısından oldukça önemli bir durum olan faiz yasağının Yeni Çağ'da kalktığını görmek mümkündür. Bu da doğal olarak bankacılık faaliyetlerinde bir ivmelenme

---

[9] İsmail Özsoy, *Faiz ve Problemleri*, Nil Yayınları, İstanbul, 1994, s. 31 – 33.
[10] Özsoy, *a.g.e.*, s. 31.
[11] Henri Pirenne, *Ortaçağ Avrupası'nın Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, (Çev. Uygur Kocabaşoğlu), İstanbul, 1983, s. 104.

yaşanmasının önünü açmıştır. Buna ek olarak bu dönem itibariyle Amerika'nın keşfedilmesi ve burada bulunan madenlerin Avrupa'ya taşınması bankaların gelişmesi ile birlikte öneminin artmasını sağlamıştır. Bu gelişmelerin ardından bankacılığın yayılması ile bankacılık faaliyetlerinde de birtakım gelişmeler olduğunu görmek mümkündür. Nitekim bankaların uygulamalar çerçevesinde ödeme kolaylığı sağlamaya başlaması ile bankaların da yaygın bir hale geldiği görülmektedir.

Yeni Çağ'da başlayan Rönesans ve reform hareketleri ile bankacılık faaliyetlerinin ivmelenmesi, Avrupa'ya değerli madenlerin girişinin sağlanması, faiz yasağının aşılması ve bankaların ödeme kolaylığı ile şubelerinin yaygınlaşmaya başlaması bankacılığın gelişimi ile birlikte modern bankacılığa geçiş şeklinde değerlendirilmektedir. Özellikle XV. ve XVII. yüzyıllarda Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere ve Hollanda gibi ülkelerde büyük çaplı mali kurumlar oluşturulduğu ve bunların da devlet tarafından kontrol edilmesi yoluna gidildiği görülmektedir[12].

1.3. BANKACILIK FAALİYETLERİ VE EKONOMİK FONKSİYONLARINA GÖRE BANKALAR

Bankaların kanunlar çerçevesinde kendilerine tanınan amaç ve hedeflere göre faaliyette bulunduklarını söylemek mümkündür. Bankaların kendi içinde temel hedefleri ve amaçları, bankacılık faaliyetlerinden elde edilen kârı en üst seviyeye taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle her işletmede olduğu gibi bankacılıkta da kârlılık esasına yönelik bir çalışma olduğunu söylemek mümkündür. Bu şekilde banka kendisine yöneltilen mevduatlar ve kendisinden alınan mevduatlar arasında kârlılık amacına doğru hareket etmektedir. Bankaların genel manada yaptıkları faaliyetler alıcılar ve satıcılar arasında aracılık rolü üstlenmektir. Ancak bunun dışında kalan yapılara da kredilerin verilmesi bankaların sunduğu hizmetler arasındadır[13].

Bankaların işleyiş şekilleri ve amaçları dikkate alındığında ekonomik yapı için lokomotif olarak nitelendirilebilecek bir görev üstlendiklerini söylemek mümkündür. Nitekim gerçek ve tüzel kişilerden bankalar tarafından toplanan fonlar, bankanın kârının eklenmesinin ardından ihtiyaç duyan kişilere kredi şeklinde borç olarak verilmektedir denilebilir. Bu da bankaları para üzerinden ticaret yapan bir tacir sıfatına

---

[12] Arif Ersoy, *İktisadi Düşünceler Tarihi*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 217 – 221.
[13] Heffernan, *a.g.e.*, s. 1 – 2.

sokmaktadır. Bununla birlikte bankaların ekonomik piyasada güven oluşması konusunda da katkıda bulunduğu görülmektedir. Bu güvenin oluşmasında ise temel yüklenici banka pozisyonunda Merkez Bankası bulunmaktadır. Merkez Bankası'nın sağladığı garanti ile bankaların borç ve alacaklar konusundaki dolaşımı sağlaması ve sistemin sağlıklı bir şekilde işlemesi yönünde hareket etkileri görülür. Bankalarda temel risk borç olarak verilen fonların bu fonları alan kişi tarafından ödenmemesi riskidir ve banka mecburi olarak bu riski üstlenmek zorundadır. Ancak her isteyene istediği kadar fon sunulması mümkün olmadığı gibi bankaların da her isteyene borç vermesi söz konusu değildir. Bu noktada bankaların günümüzde gelişen teknoloji ile sağlanan imkanlar doğrultusunda borç isteyenin ödeme gücü ile ilgili bilgileri elde edip ödemeye dair riskleri analiz ederek fon sunma gibi bir uygulamaya gitme zorunluluğu vardır[14].

1.3.1. Banka Türleri

Geçmişi oldukça eskiye dayanan bankalar kuruluşlarından günümüze kadar genel anlamda ekonomik faaliyetleri yürüten ve para alma veya para borç verme gibi işlemlerle ayakta kalan kurumlar olsa da içerik anlamında birbirinden farklı banka çeşitleri olduğu görülmektedir. Bu konuda literatür incelendiği zaman bankaların ekonomik fonksiyonlarına göre;

- Merkez bankaları,
- Ticaret bankaları,
- Kalkınma bankaları,
- Yatırım bankaları,
- Katılım bankaları

şeklinde beş ana yapı altında değerlendirildiğini görmek mümkündür.

1.3.1.1. Merkez Bankaları

Literatürde merkez bankalarının kâğıt parayı basmakla sorumlu, para ve bankacılık sistemlerinde etkin şekilde rol oynayan mali aracı bir kuruluş olarak tanımlandığı görülmektedir. Dünyada merkez bankalarının ilk örneklerinin İngiltere'de görüldüğü

---

[14] Alper Coşkun, *Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü İçindeki Yeri ve Önemi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.

kaydedilmektedir. Bu bağlamda merkez bankalarının ilk örneğinin İngiltere Bankası (Bank of England) olduğu kabul edilmektedir[15].

Merkez bankalarının oluşturulması noktasında ilk hedef, üretilen kâğıt paraların ihraç edilmesi ve bu yolla bir nevi adına bankerlik yapma görevini yerine getirmektir. Ancak bu amaçla yola çıkılan merkez bankaları ile gelinen noktada beklentilerin veya hedeflerin üstünde bir yapıya kavuşulmuştur. Nitekim bu bankalar ekonomik yapının en temel kurumları halini almıştır. Bu bağlamda merkez bankalarının ekonomik yapı içinde finans sistemlerinin para taleplerini kontrol etmek gibi önemli bir fonksiyonu üstlendikleri kaydedilmektedir. Merkez bankalarının işleyişi incelendiği zaman genel olarak direkt bir kamu politikası oluşturmaktan ziyade, ekonomik sistemin bir parçası olan ticaret bankaları ile koordinasyon sağlamak ve bununla birlikte politika üretmeye yardımcı olmak gibi bir fonksiyonlarının olduğu görülmektedir. Merkez bankalarının amaçları ile ilgili olarak literatür incelendiğinde dört ana nokta üzerinde durulduğu görülmektedir. Bunlar;

- İşsizlik sorununun ortadan kaldırılmasıyla tam anlamda bir istihdam sağlanması,
- Paranın alım gücünü etkileyen enflasyonunu kontrol altında tutulması,
- Ülkenin iktisadi anlamda büyümesinde süreklilik sağlamak,
- Ülkenin ödemeler konusundaki dengesini sağlamak

şeklinde sıralanmaktadır[16].

Yapılan özellik sıralamasına bakıldığında merkez bankalarının bir banka olmanın yanı sıra sosyal anlamda önemli olan hususlarda da faaliyet gösterdiğini görmek mümkündür.

1.3.1.2.Ticaret Bankaları

Ticaret bankaları günümüzde en fazla görülen banka tiplerinden biridir. Bu bankaların en belirgin özelliklerinden biri şube ve çalışan sayılarındaki fazlalıktır. Bununla beraber şubelerinin bulundukları yerleşim yeri içinde yaygın şekilde kurulduğu görülmektedir. Ticaret bankalarında vadeli veya vadesiz şekilde toplanan

---

[15] Hasan Özyurt, *Para Teorisi ve Para Politikası*, Derya Kitabevi Yayınları, Trabzon, 2003, s.70.
[16] Mikail Altan, *Modern Bankacılık Fonksiyonları Açısından Özel Finans Kurumlarının Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Konya, 1998, s. 35.

mevduatlar genel olarak kısa veya orta vadeli olarak tabir edilen krediler kullandırılarak ticaret ve üretim faaliyetlerinin finanse edilmesine yönelik faaliyetler yürütülmektedir. Bununla birlikte bu bankalar müşterilerine kiralık kasa, havale işlemleri, senet tahsilatı gibi pek çok bankacılık işlemini sunmaktadır. İşlem fazlalığı ve şube sayısı ile ticaret bankalarının günümüzde bankacılık açısından olmazsa olmaz şeklinde nitelendirilebilecek bir yapıda olduğu söylenebilir[17].

1.3.1.3.Yatırım ve Kalkınma Bankaları

Yatırım ve kalkınma bankaları, yatırım bankalarının tahvil ihraç etme faaliyeti ve diğer bankalardan temin edilen krediler ile beraber elde bulunan mevcut kaynakların finansmanını yürüten bankalardır. Buna ek olarak finansal kiralama işlemlerinin finansmanının sağlanması kamu ve özel sektöre ait orta veya uzun vadedeki yatırımların kredi yoluyla finanse edilmesinde rol alan bankalar olmaları yönüyle de ön plana çıkmaktadırlar[18]. Yatırım ve Kalkınma Bankalarının uzun vadeli finansman hizmeti vererek proje ve kalkınma programlarına destek olmaları her iki bankanın da çalışma prensibinin birbirine benzer olduğunun göstergesidir[19].

1.3.1.4. Kalkınma Bankaları

Bu bankaların en tipik özelliği mevduat toplama yetkisi olmayan bankalar olmalarıdır. Bu nedenle daha çok az gelişmiş ülkelere yönelik uluslararası anlamda finansman işlerini yerine getiren kuruluşlara ait olan fonların yönlendirilmesini sağlama amacıyla oluşturulan bankalar olarak tanımlanmaktadır. Kalkınma bankaları daha çok kamu sermayesi ile kurulmuş bankalar olsa da kuruluşunun ardından özel sektöre ait olan yatırımları da finanse edebilme gibi bir özellik kazanmıştır[20].

1.3.1.5. Katılım Bankaları

Katılım bankaları bankacılık faaliyetlerinin yaygınlaştığı dönemlerde faiz konusunda dinî unsurların katı tavırlarının bir yansıması olarak ortaya çıkan bankalardır. İlk dönem Hıristiyanlık ve İslamiyet dini içinde faize karşı sert bir duruş olması nedeniyle bu dinlerin mensupları bankalarla çalışmayı pek tercih

---

[17] Ünal Tekinalp, *Banka Hukukunun Esasları*, Beta Basım Yayın, İstanbul, 1988, s. 17.
[18] Coşkun, *a.g.t.*, s. 10.
[19] Leyla Dolun vd. Kalkınma Teorileri Ve Modern Kalkınma Bankacılığı Uygulamaları. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.
[20] Coşkun, *a.g.t.*, s. 10.

etmemişlerdir. Ancak zaman içinde Hıristiyanlar bu konuda esnemiş ve bankacılık faaliyetleriyle ilgilenmeye başlamışlardır. Ancak Müslümanların bu konudaki tutumlarında değişme olmamıştır[21].

Müslümanların faiz karşısındaki bu duruşu bankacılık faaliyetlerinin İslam coğrafyası içindeki yayılımını engelleyince çözüm arayışlarına girilmiştir. Nitekim Müslümanların da bankacılık faaliyetleri ile birikimlerini değerlendirmeleri gerekliliği bu durumu zaruri kılmıştır. Bu bağlamda İslam ülkeleri bünyesinde katılım bankaları adı verilen faizsiz bankacılık faaliyetlerinin yapıldığı bankalar oluşturulmuş ve yayılım göstermeye başlamıştır[22].

1.4. MEVDUAT KAVRAMININ TANIMLANMASI VE ÇEŞİTLERİ

Mevduat kavramı en basit tanımıyla bankalara, gerekli görüldüğünde veya ihtiyaç duyulduğunda çekilmek üzere yatırılan paralar olarak ifade edilebilir[23].

Mevduat olarak tanımlanan yapının ortaya çıkışı oldukça eskilere dayansa da günümüz açısından mevduatların, insanların ellerindeki parayı hemen harcamayı istemeyip birikim yapma yoluna gitmeleri nedeniyle daha yaygın bir hal almaya başladığı söylenebilir. Geçmiş dönemlerde emanetçilerde, ticaret yapan kişilerde vb. değerlendirilen bu birikimler zaman içinde olumsuz olayların yaşanması nedeniyle bankalara yatırılmaya başlanmıştır. Nitekim bankalar birikimleri korurken düzenli ödeme yapabilen ve hesapları daha sağlıklı şekilde tutabilen kurumlardır. Bununla birlikte bankalarda yer alan uygulamalarla paraların değerlendirilmesi de belirli bir standart üzerinden gerçekleşince, yatırımcıların daha net bir gelir elde etmeleri söz konusu olmaktadır. Uygulamalar incelendiğinde bankaların bir kısmının mevduatlar için faiz ödediği görülürken faizsiz çalışan bankaların ise bu mevduatlara kâr payı ödediği görülmektedir.

---

[21] Ali Mazaheri, *Ortaçağ Müslümanları'nın Yaşayışı*, (Çev: Bahriye Üçok), İstanbul, 1972, s. 370 – 371.

[22] Osman Turan,Selçuk Türkiyesi'nde Faizle Para İkrazına Dair Hukuki Bir Vesika", *Belleten*, C. XVI., S. 62, Ankara, 1952, s.251.

[23] Turgut Sungur, *Banka Tekniği (İşlemleri)*, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1993, s. 3.

1.4.1. Faizli Bankalarda Uygulanan Mevduat Türleri

Faizli bankalarda uygulanan mevduatlar incelendiğinde genel anlamda üç çeşit mevduat uygulamasının var olduğu görülmektedir. Bu üçlü yapı; vadeli mevduatlar, vadesiz mevduatlar ve ihbarlı mevduatlar şeklindedir.

Vadeli mevduat: 1, 3, 6 aylık ve 1 yıllık sürelerde, bir günden daha uzun süre paranın bankada kalması şartıyla açılan ve ancak hesap açılırken belirlenen süre sonunda paranın çekilebildiği hesap türüdür.

Vadesiz mevduat: Belirli bir geri çekme zamanı olmayan diğer bir ifade ile bankaya geri çekme noktasında belirli bir taahhütte bulunulmayan ve bu nedenle de tasarrufu yapanın istediği zaman parasını çekebilme özelliğine sahip olan mevduat türüdür.

İhbarlı hesaplar: İhbar tarihinden belirli bir süre sonra çekilebilmesi şartıyla yatırılan paralar ihbarlı mevduat olarak adlandırılmaktadır[24].

1.5. İSLAM HUKUKUNA GÖRE FAİZLİ BANKALARDAKİ MEVDUATIN DURUMU

Bankalara yatırılan herhangi bir mevduatın bankalar tarafından kabul edilmesi esnasında banka ile parayı yatıran veya mudi olarak adlandırılan kişi arasında daha önce banka tarafından belirlenmiş şartlara göre bir sözleşme yapılmaktadır. Bu sözleşme üzerinden parayı yatıran kişinin herhangi bir şekilde pazarlık yapma gibi bir şansı bulunmadığı için yapılan sözleşme literatürde iltihaki akit (sonradan dahil olunan sözleşme[25]) olarak adlandırılmaktadır[26].

Bankaya mudi tarafından yatırılan bu para artık bankanın parası sayılmaktadır. Nitekim banka kendisine yatırılan parayı mülkiyetine geçirdiği gibi para üzerinde de dilediği şekilde tasarruf etme hakkına sahiptir. Paranın mudiye geri ödeme zamanı geldiğinde ise vadesiz mevduatlar için banka tarafından misliyle, vadeli mevduatlar için ise misli ile beraber faizinin de ödemesi yapılır. Bankalarda açılan vadesiz hesaplara dair bankaların garanti vermesi ve bu paraların geri ödenmesinde misli ile

---

[24] Sungur, *a.g.e.*, s. 5.
[25] Ali Şafak, *Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Ankara, 1992, "iltihak" md., s. 211
[26] Seyyid el-Huvarî, *İslâm Bankaları Ansiklopedisi* (Trc. Nihad Yazar), Faysal Finans Kurumu Yayınları, İstanbul, s. 126.

bir iade durumu olmasından hareketle genel kabul bu işlemin karz akdi olduğu yönündedir. Ancak yine bu konuda vadeli hesaplar ve ihbarlı hesaplar konusunda tartışmalar olduğu görülmektedir. Nitekim bu hesapları açtıran mevduat sahiplerinin hesabı açarken paralarını saklama veya değerlendirme amacıyla bankaya yatırdıkları görülmekle beraber bu iki yaklaşımı bir arada amaçladıklarını da görmek mümkündür. Bu noktada konuyu tartışan uzmanlar parayı bankaya yatırma konusunda yalnızca bir saklama amacının güdülmesi durumunda sözleşmenin usulsüz vedia olarak değerlendirilmesi gerektiğini[27], ancak saklama ile beraber paranın değerlendirilmesine dair bir amaç var ise bunun karz olduğunu belirtmektedirler[28].

Faizli bankalarda oluşturulan tasarruf hesaplarının fıkıh açısından uygun olup olmadığı günümüz İslam hukukçuları tarafından tartışılan konular arasındadır. Ancak yine bu tartışmaların XX. yüzyılın ilk dönemlerine kadar uzandığı görülmektedir. Tasarruf hesaplarının faizli bankalarda kullanılması ve buralara yatırılan paraların fıkıh açısından neler ifade ettiği konusunda tasarruf sandıkları ve faizli bankalar aynı kategoride değerlendirilmiştir. Bu noktada tasarruf sandığı olarak adlandırılan yapıya belirli bir dönem için sabit bir gelir alabilmek şartı ile yatırılan paraların İslam hukukundaki durumu konusunda Muhammed Abduh ve Reşit Rıza tarafından belirtilen görüşler daha çok kazançtan pay alma adına verilen sermayenin faiz sayılmayacağı yönündedir. Buna da temel gerekçe olarak yapılan uygulamanın hem sermaye sahibine hem de bu sermayeyi kullanana yararı olduğunu öne sürmüşlerdir. Yine bu bağlamda İslam açısından zararlı görülen faiz uygulamasının taraflardan birine fayda sağlarken diğerine zarar sağlayan uygulamalar olduğunu belirtmektedirler. Bu konuda verdikleri fetva hükmündeki cevap her iki taraf için de yarar sağlayan para ile bir tarafa yarar ve diğer tarafa zarar veren para işlemlerinin Allah katında aynı kategoride değerlendirilmeyeceğidir. Abduh ve Rıza tarafından öne sürülen görüşlerde fayda – zarar ikilemi üzerinde durulduğunu söylemek mümkündür[29].

Vadeli hesapların İslam hukukundaki yerine dair öne sürülen görüşler arasında en fazla tartışmaya sebep olanlardan biri Muhammed Seyyid Tantavi'ye ait olan görüştür. Tantavi'ye göre iş veya sermaye ortaklığının sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için

---

[27] Turgut Akıntürk, Borçlar Hukuku, Ankara, Beta Yayınları, 1991, s. 222.
[28] Sungur, *a.g.e.*, s. 4.
[29] Rızâ Reşîd, *Tefsîru'l Menâr*, Kahire, 1960, III, 115-116.

elde edilen kârın sermaye sahibi ile işletmeci arasında belirli oranlarda paylaşılması gerekmektedir. Bu paylaşımın öncesinde taraflardan herhangi birinin ortaya çıkacak olan kâr veya konulan paradan dair belirli bir miktarı almayı şart koşması yapılan ortaklığın yanlış olması anlamına gelir. Diğer bir ifade ile Tantavi tarafından ön şart ile yapılan anlaşmanın İslam hukukuna uymadığı üzerinde durulmaktadır. Ancak bu konuda yapılan eleştiriler iki tarafın da razı olması durumunda belirli bir miktar paranın önceden şart olarak belirlenmesi noktasında bir sakınca olmadığı yönündedir. Buna ek olarak günümüzde insanların hileye başvurmaları nedeniyle böyle bir anlaşmanın daha sağlıklı olacağını üzerinde duranlar olduğu da görülmektedir. Bu görüşe göre iki tarafın da rızasının olması halinde elde edilebilecek olan kârın daha önceden belirlenmesi noktasında İslam hukukunda yasak olarak sayılacak herhangi bir uygulama görülmemektedir. Bu nedenle kişi isterse faizli yani kârı önceden belirleyen uygulamalara yönelebilir. İsterse kârın önceden belirlenmediği faizsiz uygulamalara da yönelebilir. Bu iki uygulamanın da dinen herhangi bir sakıncası olmadığına değinilmektedir[30].

1.6. İSLAM HUKUKUNA GÖRE FAİZSİZ BANKALARDAKİ MEVDUATIN DURUMU

Faizsiz bankalarda hesaplar, cari hesap ve katılım hesabı şeklinde iki ayrı hesap türünden oluşmaktadır. Türkiye'de özel finans kurumlarının mevduat toplama işlemlerinin faiz uygulaması yapan bankalarla karıştırılmaması amacıyla bu işlemler fon toplama olarak isimlendirilmektedir[31]. Bu başlık altında Cari Hesaplar ve Katılma Hesaplarının İslam Hukukundaki yeri incelenecektir.

1.6.1. Cari Hesaplar ve İslam Hukukundaki Yeri

Cari hesaplar, gerçek veya tüzel kişiler tarafından faiz uygulamasının olmadığı bankalarda açılan ve parayı yatıran kişinin dilediği zaman tamamını veya bir kısmını geri çekebildiği bir hesap türüdür. Bu hesap karşılığında fon sahibine faiz veya kâr adı altında herhangi bir bedel ödenmemektedir[32].

---

[30] Seyyid Muhammed Tantâvî, *Muâmelâtü'l Bünûk ve Ahkâmuha'ş Şeri'yye*, Kahire 1997, s. 126 – 133.
[31] Ahmet Battal, "Bankalarla Özel Finans Kurumlarının Mukayesesi", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1993, S. 6, s. 378.
[32] Vural Günal, *Özel Finans Kurumları*, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara, 1984, s. 18.

Faizsiz bankacılıkta uygulanan cari hesapları faizli bankalardaki vadesiz hesaplara benzetmek mümkündür. Bu hesaplarda da hesabın açılışı esnasında fon sahibinin banka ile herhangi bir pazarlık yapma gibi bir şansı bulunmamaktadır. Cari hesaplardan elde edilecek fayda yasalarla veya banka tarafından hazırlanan sözleşmelerle belirlenmektedir. Bu nedenle cari hesap sözleşmesi adıyla düzenlenen sözleşme müşteri tarafından kabul edilmek zorunda olduğu için iltihaki akit olarak nitelendirilen sözleşme tipidir[33].

Katılım bankalarında da normal bankalarda olduğu gibi banka gelen parayı kendi tasarrufuna alma ve yaptığı ticari faaliyetlerde kullanma gibi uygulaması olduğu görülmektedir. Bu kullanımda ve devamında hesap sahibine, paranın kullanımından kaynaklanan faiz veya kâr adı altında herhangi bir ödeme yapmaz. Bununla birlikte kimi zaman yapılacak olan işlemler için hesap sahiplerinden ek ücret alındığı da görülebilir. Bu paraların kullanılmasından elde edilen kâr da zarar da bankaların hesaplarına aktarılır. Cari hesaplarda bulunan paralar bankaların güvencesi altındadır[34].

Cari hesaplarla ilgili İslam hukukunda detaylı veya doğrudan bu konu ile ilgili görüş bulmak oldukça zordur. Nitekim İslam dünyası içinde cari hesaplar bankacılık faaliyetlerinin doğması ile birlikte XIX. yüzyılın sonlarına doğru gündeme gelmiştir. Bu nedenle cari hesaplarla ilgili görüşler genel olarak çağdaş İslam hukukçularının çalışmalarında yer verilen konulardandır.

Bu konuda öne sürülen görüşler;

- Cari hesapların yeni bir akit şekli olduğu,
- Cari hesapların vedia akdi olduğu,
- Cari hesapların kar akdi olduğu,

yönündedir.

1.6.2. Katılma Hesapları

Katılma hesapları olarak adlandırılan hesaplar bankacılık kanununda detaylı şekilde tanımlanan hesap türüdür. Bu kanuna göre katılma hesapları; katılım

---

[33] Mustafa Uçar, *Türkiye'de-Dünya'da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 6.
[34] Uçar, *a.g.e.*, s. 6.

bankalarına kişilerin yatırdığı fonların farklı kurumlar tarafından kullanılmasından kaynaklanacak olan kâr veya zarar gibi durumlar karşısında katılma hesabının sahibi olan kişiye miktarı önceden belli olan herhangi bir getirinin ödenmediği veya buna ek olarak kişinin sahip olduğu ana paranın dahi yatırıldığı miktarda geri ödenmesinin garanti edilmediği hesaplardır[35].

Bu bağlamda katılma hesaplarını en sade şekliyle bankaya yatırılan paraların karşılığı olarak kâr veya zarar edebilmenin söz konusu olduğu hesaplar şeklinde tanımlamak mümkündür. Katılım bankalarında açılan bu hesaplarla bankalar fon sahiplerini kâra da zarara da ortak etmektedirler. Bu bağlamda katılma hesaplarından elde edilen gelir faiz değil, kişilerin banka faaliyetlerinden sağlanan kârdan hisselerine düşen miktardır. Bu hesaplarda banka tüm kârını dağıtma yoluna gitmez. Yapılan faaliyetlerden elde edilen kârın %80'i fon sahiplerine aktarılırken %20'lik kısmı ise bankanın payı olarak ayrılmaktadır[36].

[35] İshak Emin Aktepe, İslâm Hukûku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık, TKBB Kitapları İstanbul: Erkam Matbaası, 2010, s. 72.
[36] İrfan Kalaycı, Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek?, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Yıl 13, Cilt 9, Sayı 19, 2010, s. 12.

İKİNCİ BÖLÜM

FAİZ VE KATILIM BANKACILIĞI

Bankacılık faaliyetleri ile faizin yaygınlaşması dinî yapıların bu kavram karşısındaki sert duruşu ile belirli yapılar içinde istenen etkinin oluşmamasına neden olmuştur. Nitekim ilk dönemler yalnızca Museviler tarafından kabullenilen faiz uygulamaları zaman içinde Hıristiyanlar tarafından da benimsenince bankacılık faaliyetlerinde büyük bir ivmelenme başlamıştır. Ancak Müslümanlar tarafından benimsenmeyen faiz uygulamaları, bu sistemi dışarıda tutan bir bankacılık uygulamasını zaruri kılınca katılım bankacılığı olarak adlandırılan faizsiz bankacılık sistemi ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda bu bölümde faiz kavramına odaklanarak katılım bankaları tarihsel bir süreç içinde ele alınacaktır.

2.1. FAİZ KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ

Faiz kavramı köken olarak Arapçadan Türkçeye intikal eden bir kelimedir. Arapçada "riba" olarak kullanılan bu kavram, Türkçeye de bu kelimeden geçmiştir. Faiz kelimesinin Arapçadaki anlamı; "ziyadeleşme", "fazlalaşma", "artma" veya "çoğalma" şeklindedir[37].

Faiz kavramı her ne kadar İslam dininin yayıldığı coğrafya olan Arap coğrafyasında kullanılmış ve Arapçadan Türkçeye geçmiş olsa da, İslami kaynaklar incelendiğinde faiz kavramının ekonomik anlamda kullanıldığı çok nadir bir şekilde görülmektedir. Diğer bir ifade ile faiz kavramının İslam dininin kutsal kitabı olan Kuranı Kerim'de, Hz. Muhammed'in (sav) sözleri olan hadislerde veya İslam Hukuku içinde ekonomik şekildeki kullanımına çoğunlukla rastlanmamaktadır. Faizin uygulama olarak ortaya çıktığı dönemler incelendiği zaman ilk zamanlardan günümüze kadar ödünç verme uygulamaları ile beraber geliştiği görülmektedir. Bununla birlikte faiz kavramının paraya dair uygulamalarının ortaya çıktığı andan itibaren öncelikli olarak din adamlarının bununla birlikte ekonomistler ve filozofların bu kavram üzerinde yoğunlukla durduğu görülmektedir[38].

---

[37] Özsoy, *a.g.e.*, s. 59.
[38] Özsoy, *a.g.e.*, s. 45.

Faiz kavramsal olarak ortaya çıktığı andan daha önce de insanoğlunun belirli yapılar altında verdiğinin fazlasını geri alma şeklinde faize benzer uygulamalar yürüttüğü düşünülmektedir. Nitekim ekonomik faaliyetlerin yapıldığı her dönem için farklı faiz uygulamalarının yapıldığından bahsedilmektedir. Bununla birlikte konu dinî açıdan ele alındığı zaman Hıristiyanlık ve İslamiyet gibi dinlerin faiz noktasında oldukça kesin yasaklarının olduğu görülmekte beraber Hıristiyanların geçen zaman içinde bu konuda esnediği de görülmektedir. Konu İslam dini açısından değerlendirildiğinde, faizin İslam dininin ortaya çıktığı andan günümüze kadar kesin bir dille yasaklandığı görülmektedir. Ancak bu konuda bir takım yanlış algılamalara gidildiğini görmek de mümkündür. Nitekim faizin kökenini oluşturan "riba" kelimesi anlam itibariyle fazlalaşma, ziyadeleşme şeklinde değerlendirildiği için riba kavramının ticaretten elde edilen mallar içinde kullanılabileceği yönünde bir takım yanlış düşüncelerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda riba kavramının yalnızca fazlalaşma veya artma şeklinde ifade edilmesi eksik bir tanımlama olarak değerlendirilmektedir. Çünkü ticarete konu olan ürünler veya üretim sonucunda meydana gelen fazlalaşma durumunun İslam dininde yasaklamadığı aksine ticaretin teşvik edildiği görülmektedir[39].

Faizin yalnızca haksız veya emeksiz kazanç elde etme yönüyle yasaklandığını da söylemek mümkün değildir. Çünkü faiz uygulamaları incelendiğinde bireysel ve sosyal pek çok olumsuz etkisinin olduğunu görmek mümkündür. Bu bağlamda İslam dininde faiz uygulamalarının yasaklanma sebeplerinin farklı boyutları aşağıdaki gibi örneklendirilebilir.

- Faiz ile elde edilen mallar tam olarak bu malları elde eden kişi tarafından karşılığı olmayan bir malın elde edilmesi olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle kişiler için başkalarının çalışmasından / emeğinde elde edilen haksız kazanç anlamına gelmektedir.
- Faiz uygulamalarının yaygınlaşması ile bireyler haksız kazanca ulaşacakları için, insanların içinde yer alan iyilik, yardımlaşma, destek olma gibi erdemlerin köreleceği düşünülmektedir. Nitekim bu erdemlerin toplum içinde yaygınlaşması sonucunda faiz uygulamalarında azalmalar yaşanmaya

[39] Kâmil Güngör, *Bir Finansal Araç olarak Katılım Bankacılığı, Tespitler-Teklifler, Finansal Yenilik ve Açımlarıyla Katılım Bankacılığı*, TKKB Yayını, İstanbul, 2009, s. 221.

başlanacak ve faiz kullananların gelirleri azalacaktır. Bu nedenle toplumsal anlamda işbirliği ve yardımlaşmanın faiz uygulamaları nedeniyle engellendiği düşünülmektedir.

- Faiz uygulamalarının yaygınlaşması ile elinde para olan insanların zahmetsiz şekilde para elde etmeleri üretim faaliyetlerini, ticareti, tarımsal üretim gibi faaliyetler olumsuz etkilenecektir. Nitekim kişiler zahmetsiz şekilde gelir elde edebilecekleri için çalışma yoluna gitmeyeceklerdir.
- Faiz uygulamalarında elinde ihtiyacının fazlası kadar parası olan kişilerin yani zenginlerin borç veren, fakirlerin ise borç alan kişiler olması ve bu sistemin çoğu zaman fakirlerin zararına işlemesi bir diğer etkili unsurdur.
- Faiz uygulamaları ile borca giren kişiler borçlarını ödeyebilmek için daha fazla çalışmak ve bu nedenle sosyal yaşamdan uzak kalmak zorunda olmaları toplumsal yaşamı etkilemektedir[40].

Görüldüğü gibi faizin yalnızca zahmetsiz gelir elde etme nedeniyle yasaklandığını söylemek eksik bir yaklaşım olacaktır. Nitekim işin özüne inildiğinde üretim faaliyetlerinden sosyal yaşama, ekonomik dengeden bireyler arası ilişkilere uzanan geniş bir etki çerçevesi olduğunu söylemek mümkündür.

2.1.1. İlk Çağlardaki Faiz Anlayışı

İlk çağlardaki faiz uygulamaları günümüzdekinden farklı yalnızca para veya değerli madenlerle sınırlı tutulmamış bunlarla beraber eşyalar üzerinden uygulanan bir faiz sistemi olarak çok yönlü bir uygulama alanı bulmuştur. İlk dönemlerde insanlar tüketim fazlası olarak nitelendirilen ürünlerini ve bu ürünlerle beraber para açısından fazla olarak ellerinde bulunan miktarları ülkelerinde bulunan saraylara veya dinî yapılar olan tapınaklara vererek burada saklanması için kayıt altında tutarlardı. Kayıt altına alınan bu ürünlerin veya değerli eşyaların her biri mevduat gibi değerlendirilirdi. Yine teslim edilen bu ürünler alelade şekilde depolanmamakta belirli bir düzene göre yerleştirilerek bunlara ihtiyacı olanlara geri dönüşünde faiziyle ödenmek şartıyla borç kabilinde verilmekteydi. İlk çağda bu şekilde uygulanan faiz anlayışı dönemin filozoflarının çalışmalarına da yansımış ve faiz uygulamaları ile ilgili görüş belirten filozofları olduğu kaydedilmiştir. Bu konuda dönemin ünlü filozoflarından Eflatun,

[40] Özsoy, *a.g.e.*, s. 30.

paranın bir sembol olduğu ve bu sembolün ürünleri temsil ettiği üzerinde durmuştur. Bu nedenle paranın bir kazanç kaynağı olması hususu Eflatun için yanlış bir uygulamadır. Diğer bir ifade ile Eflatun, faiz uygulamalarına karşı çıkmaktadır. Nitekim ona göre faiz insanların gelir dağılımında bir dengesizlik meydana getirerek yoksulluğu artıran bir uygulamadır. Ancak Eflatun'un bu görüşü insanların genel anlamda edindikleri para mefhumuna da yansımış ve o insanlarda aşırı para hırsı bulunmasını doğru kabul etmemiştir. Ona göre insanlarda bulunan mal edinme hırsı onları zengin yapabilir ancak para ve servet konusuna değer verilmemesi gerektiği için zenginliğin önlenmesi gerektiğini savunmuştur. Bu nedenle insanlardaki bu hırsın engellenmesi gerekmektedir. Engellenemeyen durumlarda ise insanların altın ve gümüş sahibi olmasının önlenmesi gerektiğini öne sürmüştür[41].

İlk Çağ'ın bir diğer önemli filozofu olan Aristo'nun da faiz ile ilgili birtakım söylemleri olduğu görülmektedir. Aristo, faizi doğaya aykırı bir uygulama olarak değerlendirmektedir. Ona göre faizden elde edilen gelir ve bu gelirle zengin olmak da doğaya aykırı bir durumdur. Aristo bu görüşünü paranın tek başına bir üretim aracı olmadığı ve bu nedenle de bir kazanç aracı olarak kullanılamayacağı fikrine dayandırmaktadır. Ona göre faizcilik hoş görülemeyen ve hatta toplumun dışlaması gereken uygulamalardan biridir. Bunun temel sebebi ise faizle elde paranın herhangi bir emek sarf edilmeden kendiliğinden oluşan bir kazanç olarak ele alınmasıdır. Aristo, paranın ortaya çıkış amacına uygun şekilde değiş tokuş için kullanılması gerektiği üzerinde durmaktadır. Aristo ilk çağ filozofları içinde faiz konusunda en kesin çizgiler ortaya koyanlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Ona göre faizden bir ürün gibi bahsetmek veya onu normal bir durummuş gibi karşılamak hoş görülmeyen bir yaklaşımdır. Yine Aristo'ya göre servet edinebilmek için çeşitli yollara başvurabilir ancak faiz bu yollar arasında doğaya en fazla aykırı olan uygulamadır[42].

2.1.2. Orta Çağdaki Faiz Anlayışı

Orta Çağ'daki faiz uygulamaları daha çok dini yapılar üzerinden ele alınmaktadır. Bu dönemde Dünyanın her yerinde baskın olan dini unsurlar, faiz konusunda da ortaya koydukları hükümlerle dikkat çekmektedir. Bu bağlamda dünyada en fazla kabul gören üç semavi dinin faiz konusundaki yaklaşımlarını dikkate almak gerekmektedir.

---

[41] Ersoy, *a.g.e.*, s. 48.
[42] Ersoy, *a.g.e.*, s. 55.

Musevilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet olarak sıralanan üç semavi din incelendiğinde bütünsel anlamda faizin karşısında olan bir anlayış ortaya koydukları görülmektedir. Nitekim bu üç dinde de faiz hem maddi anlamda zarar veren hem de kişilerin ahiret yaşamına zarar veren bir uygulama olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle de belirtilen dinler hem faizi yasaklamış hem de faiz uygulamalarına manevi ve maddi birtakım cezalar koymuşlardır. Orta Çağ'daki bu faiz anlayışındaki din unsuru Hıristiyanlık ve Musevilik gibi dinlerde de var iken devam eden süreçte önce Museviliğin faize dair anlayışında deformeler olmuş ve Museviler parayı bir kazanç aracı olarak kullanabilme yoluna giderek bankacılık faaliyetlerinde ilk adımları atan insanlar olmuşlardır. Bununla birlikte yine Musevilerin pek çok ülkede bankacılık konusunda lider pozisyonda olduklarını da söylemek mümkündür. Museviliğin ardından Hıristiyanlığın faize karşı olumsuz bakışı bir süre devam etse de din adamlarının faizden istifade etmeye başlamaları ile bu dinin faize bakışında da deformasyonlar olduğu görülmektedir. Nitekim devam eden yıllarda Hıristiyanlığın faize bakışının yumuşaması ile Avrupa coğrafyasında bankacılık uygulamalarının oldukça hızlı bir şekilde ilerleme kaydettiğinden bahsedilmektedir. Bu dinler içinde faiz konusundaki duruşu, ortaya çıktığı andan günümüze kadar değişmeyen tek din İslamiyet olarak görülmektedir. İslamiyet faizi yasak olarak kabul etmiş ve günahlar arasına almıştır. Bu nedenle bankacılık faaliyetleri İslam coğrafyalarında bir türlü istenen seviyeye getirilememiştir[43].

2.1.3. Yeni Çağ'ın Faiz Anlayışı

Yeni Çağ'da faiz uygulamaları noktasında ve ekonomik yapı üzerinde en fazla dikkat çeken husus Klasik İktisadi Düşünce adı ile yayılan görüştür. Bu görüş Yeni Çağ boyunca dünyanın hemen her yerinde büyük etkiler oluşturmuş, bu etkilere binaen Klasik İktisadi Düşünce'ye dair eleştiriler de yapılmıştır[44].

Klasik İktisadi Düşünce adı verilen sistemin gelişimi 1776 – 1843 yılları arasındadır. Bu düşüncenin ortaya çıkışı günümüzdeki kapitalist sisteme Ulusların Zenginliği adlı eseri ile büyük katkılar sunan Adam Smith'in bu eserini 1776 yılında yayınlanması ön ayak olmuştur. Bu eserin ardından 1843 yılına gelindiğinde John

[43] Özsoy, *a.g.e.*, s. 31.
[44] Ersoy, *a.g.e.*, s. 53.

Stuart Mill tarafından Siyasal İktisadın İlkeleri adıyla kaleme alınan esere kadar geçen süre Klasik İktisadi Düşünce dönemi olarak değerlendirilmektedir[45].

Yeni Çağ açısından bakıldığında bu dönemdeki Klasik İktisadi Düşünce içinde faiz hususunun yer aldığı görülmektedir. Bu dönemde faiz noktasında en dikkat çeken yaklaşım sosyalistlerin yaklaşımıdır. Nitekim günümüze de görüşleri yansıyan Marx, Engels, Rodbertus gibi isimler girişimcilerin geliri olarak değerlendirdikleri faizi reddetmişlerdir. Onlara göre faiz herhangi bir hizmet karşılığında verilen bir para olmadığı için emeğin gasp edilmesi anlamına gelmektedir[46].

2.2. KATILIM BANKALARININ ORTAYA ÇIKIŞI

Katılım bankalarının ortaya çıkışı normal bankaların çalışma prensibine bağlanabilir. Nitekim geleneksel bankacılık faaliyetleri içinde yürütülen faiz işlemleri ve bu faiz işlemlerinin İslam dini açısından yasaklar içinde yer alması katılım bankalarının ortaya çıkışının temeli olarak değerlendirilmektedir. Katılım bankaları bu bağlamda özünde bankacılık faaliyetlerini faizsiz şekilde sürdüren finans kuruluşları olarak tanımlanmaktadır. Bankacılığın ortaya çıkışı ve yaygınlaşması ile birlikte günümüze yakın dönemle beraber günümüzde klasik bankacılık faaliyetlerinin İslam dünyası içinde de pek çok faaliyet açısından yaygın bir hal aldığı görülmektedir. Bu noktada İslam âlimleri bankacılık faaliyetlerinin İslam dini açısından ne denli uygun olduğu konusunu tartışmış ve bu tartışmalar sonucunda baskın olan iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bu görüşlerden birincisi klasik bankacılık olarak nitelendirilen bankacılık faaliyetlerine dair Müslümanların hiçbir işlem yaptırmaması gerekliliği ve bu bankalarda yapılan işlemlerin haram olduğu yönündedir. Bu noktada verilen fetvada bankacılık faaliyetleri içinde yapılan bütün işlemlerde faizin söz konusu olması etkili olmuştur. Bir diğer görüş ise klasik bankacılık faaliyetleri içinde Müslümanların da birtakım faaliyetleri yürütebileceğini ancak bu faaliyetlerini yürütürken bir mecburiyet durumunun esas alınması gerektiği üzerinde durmuştur. Yapılan görüşmeler ve ortaya çıkan düşünceler üzerine Mısır'da Profesör Doktor

---

[45] Ersoy, *a.g.e.*, s. 217.

[46] Erol Zeytinoğlu, *İslam'da ve Diğer Sistemlerde Faiz, Para, Faiz ve İslam Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi*, İstanbul: İlmi Neşriyat A.Ş., 1992, s. 98 – 101.

Muhammed Abdulaziz en Neccar tarafından 1963 – 1966 yılları arasında faizsiz bir banka modeli geliştirilerek ilk deneme adımları atılmıştır[47].

Profesör Muhammed tarafından atılan adımlar sonrasında geliştirilen modelin uygulamaya konulması ile 1974 yılında Cidde'de "İslam Kalkınma Bankası" adı altında ilk İslami bankanın kurulduğu ve bu bankanın 1975 yılında faaliyete geçtiği kaydedilmektedir. İslam Kalkınma Bankası günümüzde de faaliyetlerini sürdüren ve faizsiz olarak hizmet veren ilk banka olarak tarihe geçmiştir. Faizsiz bankaların uygulamaya geçmesinin dini sebepleri öncelikli olmakla birlikte yine bu yapılarda ekonomik ve siyasi birtakım sebeplerin etkili olduğunu da söylemek mümkündür. Faizsiz bankacılık modelinin yaygınlaşması ve kabul görmesi noktasında ise daha çok yönetim şekli şeriat olan ülkelerin etkisinden bahsetmek mümkündür. Bu noktada Suudi Arabistan, Pakistan, Malezya ve İran gibi dini konuda baskın olan ülkelerin faizsiz bankacılık sisteminin gelişmesi ve yaygınlaşması noktasında büyük etkileri vardır. Buna ek olarak dünya genelinde yaygın olan İslam ülkelerinin birbirleri arasında sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerinin güçlendirilmesi ve bu ülkeler arasında fon akışının hızlı olabilmesi amacıyla faizsiz bankaların bütün İslam ülkelerinde olması amacıyla uğraşılar hızlanmıştır[48].

1979 yılına gelindiğinde Suudi Arabistan Kralı Faysal tarafından 1973 dünya petrol krizi olarak adlandırılan süreçte siyasal nedenler gerekçe gösterilerek İslam bankacılığı veya faizsiz bankacılık modelinin daha fazla benimsendiği kaydedilmektedir. Faizsiz bankacılık sistemine dair uygulamalar incelendiğinde bu bankalarda iki farklı hareketin olduğu dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi genel anlamda faiz uygulamalarının hâkim olduğu ekonomik sistem içinde faizsiz yapıya dair banka ve finans kuruluşlarının yeniden düzenlenmesidir. Nitekim bu gereklilikten hareketle yapılan düzenlemeler sonucunda İran, Pakistan ve Sudan gibi ülkelerin belirli bir bölümünde faizsiz bankacılık sisteminin yeni bir yapı ile uygulamaya geçirildiği görülmektedir. İkincisi ise ekonomik piyasa içinde serbest piyasa olarak tabir edilen pazarda faizsiz olan finans yapılanmalarının oluşturulup bunların rekabete

[47] M. Ahmet Ez Zerka, A. Muhammed Abdulaziz En Neccar, *İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka, Sigorta*, Çeviri: Hayrettin Karaman, İz Yayınları, İstanbul, 2002, s. 26.
[48] Güngör, *a.g.e.*, s. 226.

açılması gerekliliğidir. Bu gereklilik ise Pakistan, Sudan, İran dışında kalan diğer ülkelerde uygulanmıştır[49].

Elbette ki bir dinî yapı veya devletin etkisi ile ortaya çıkan kuruluşlarda toplumun da baskın bir etkisi olduğundan bahsedilmelidir. Nitekim faizsiz bankacılık sistemi oluşumunda da toplumun büyük bir etkisi olduğundan söz edilmektedir. Literatür incelendiği zaman bu konuda toplumun baskın olan etkisinin;

- dinî nedenler,
- sosyal nedenler,
- ekonomik nedenler

şeklinde üç genel yapı içinde incelendiği görülmektedir[50].

2.2.1. Katılım Bankalarının Oluşumunda Dinî Etkiler

Bankacılık faaliyetleri ve bu şekilde insanların para ihtiyacını karşılama yönündeki işlemler genel olarak faizle yürütülse de insanlığın geçmiş dönemleri incelendiğinde ekonomik anlamdaki ihtiyaçların yalnızca faiz yoluyla giderilmediği görülmektedir. Nitekim günümüze de yansıyan yardımlaşma, ticaret kabilleri gibi pek çok yöntemin tarih boyunca insanların ihtiyaçlarını gidermek için kullandığı yöntemler arasında olduğu bilinmektedir[51].

Bankacılık faaliyetlerinin ilk ortaya çıktığı dönemlerde Hıristiyanlık dininin de faize karşı bir duruşu olduğu ve bu nedenle Hıristiyanların bankacılık faaliyetlerine mesafeli yaklaştığı görülmektedir ancak geçirilen süreç içinde Hıristiyanlığın faize bakışı yumuşamış ve bu nedenle faiz uygulamalarının Hıristiyanlar içinde yaygınlaştığı görülmüştür[52]. Bununla beraber konu Musevilik açısından değerlendirildiğinde, Musevilerin para alıp para satmayı bir ticaret şekli olarak değerlendirdiği, bu nedenle de ilk dönem bankacılık faaliyetlerinde baskın oldukları ve pek çok ülkede bankacılığı elinde tutan bir dini yapı olduğunu görmek mümkündür. İslam dinine bakıldığı zaman ise İslam dininin emir ve yasaklarına göre faizden uzak durmaları gerekliliğinden hareketle, Müslümanlar XX. yüzyıldan itibaren faizle işlem

---

[49] Güngör, *a.g.e.*, s. 226.
[50] Güngör, *a.g.e.*, s. 227.
[51] İshak Emin Aktepe, *İslam Hukuku, Çerçevesinde Finans ve Bankacılık*, Erkam Matbaası, İstanbul, 2010, s. 52.
[52] Ali Mazaheri, *Ortaçağ Müslümanları'nın Yaşayışı*, (Çev: Bahriye Üçok), İstanbul, 1972, s. 370 – 371.

yapan bankalarla çalışmaktan büyük oranda geri durmuşlardır. Ancak yine bu yüzyıl içinde ve bu yüzyıla kadar olan dönemde İslam ülkeleri olarak nitelendirilen ülkelerde bankaların kalkınma noktasında önemli bir pozisyonda bulunmaları ve faizle çalışan bankalara bir alternatif bir yapı olmadığı için oldukça yaygın bir bankacılık uygulaması olduğunu görmek mümkündür[53]. Bu uygulamaların yayılmasında ülkelerin yönetim sınıfını oluşturanların toplumsal inanış şeklini dikkate almayan bir yol izlediğini söylemek de mümkündür. Ancak kurulan bankaları Avrupa'da olduğu gibi İslam coğrafyalarında bütün işlemleri aynı şekilde yürüttüklerini söylemek mümkün değildir. İslam dininin yasakları içinde olmasını dikkate alan Müslümanlar mecbur kalmadıkları müddetçe bankalarla çalışmama yoluna gitmişlerdir[54].

2.2.2. Katılım Bankalarının Oluşturulmasında Sosyal Etkiler

İslami ekonomik modele uygun olarak değerlendirilen katılım bankalarının kurulmasını gerektiren sosyal nedenler literatürde aşağıdaki gibi ifade edilmektedir. Öncelikli olarak katılım bankalarının ekonomik büyüme açısından uygun bir yapı sunması ve istihdam konusunda fayda sağlaması ile ekonomik anlamda refaha kavuşmanın sağlanacağı düşünülmektedir. Buna ek olarak sosyal ve ekonomik anlamda adaletin sağlanacağı ve gelir noktasında herkesin emeğinin karşılığını alması nedeniyle adil bir dağılımın sağlanacağı da sosyal nedenler arasında sıralanmaktadır. Katılım bankalarındaki faizsiz uygulamalarla paranın amacına uygun bir şekilde kullanımı söz konusu olmakta diğer bir ifade ile para, bir ödeme aracı, bir değişim aracı veya birikim yapılacak bir araç olarak süreklilik sağlamaktadır. Paranın oluşum amacına göre kullanılması ise beraberinde bütünsel anlamda ekonomik yapıların ilerlemesini sağlayacak bir yapı meydana çıkarmaktadır. Bununla birlikte kişilerin birikimlerinin yatırıma dönüşmesi ve bu yatırımların bırakıldığı bankalarda yapılan işlemlerin faizden uzak olması da sosyal anlamda katılım bankalarının oluşumunu etkileyen nedenler arasında sıralanmaktadır.

2.2.3. Katılım Bankalarının Oluşturulmasında İktisadi Etkiler

İslam ülkeleri içinde kalkınma bankalarının oluşturulması noktasında temel faktör ülkelerin gelişmişlik seviyesi ve bu seviyenin ileriye götürülmek istenmesi olarak değerlendirilebilir. Nitekim dünya ülkeleri ve İslam ülkeleri kıyaslandığı zaman İslam

---

[53] Turan, *a.g.m.*, s. 251.
[54] Aktepe, *a.g.e.*, s. 52.

ülkelerinin gelişmekte olan ülkeler statüsünde yer aldığı görülmektedir. Her ne kadar gelişmekte olan ülkeler olarak değerlendirilse de bu ülkeler bünyesinde bulunan zengin yeraltı kaynakları ülkelerin ekonomik gelir düzeyinin yüksek olmasını sağlamıştır. Örneğin genel anlamda Arap coğrafyasında yer alan petrol rezervleri bu ülkelerin ekonomik anlamda müreffeh bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır. Petrol İhraç Eden Ülkeler Birliği olan OPEC tarafından alınan bir kararla 1970'li yılların ilk dönemlerinden itibaren petrole yapılan zamla İslam ülkelerinin daha fazla zenginleştiği görülmektedir. Ancak bu ülkelerde yer alan yatırım araçlarının yetersizliği veya bankalar aracılığıyla gelirler noktasında istenen kullanımın sunulmaması nedeniyle paraların farklı alanlara finanse edildiği veya paralardan gereken kazanımın elde edilemediği görülmektedir. Bu da bireysel ve ulusal anlamda ekonomik konularda farklı yolların aranmasına neden olmaktadır. Bu nedenle özellikle Arap coğrafyasında petrolden elde edilen gelirlerin büyük bir bölümünün Batı'da yer alan bankalara yönlendirildiğini görmek mümkündür. İslam ülkelerinde gelişmekte olan ülke statüsünün hâkim olmasını yalnızca bankaların bekleneni sağlamamasına bağlamak eksik bir yaklaşım olacaktır. Nitekim bu ülkelerin pek çoğunda petrol ve benzeri kaynaklar nedeniyle gelir fazlası söz konusu iken yine belirli bir kısmında işgücü ve doğal kaynak fazlalığı görülmektedir. Bu bağlamda İslam ülkeleri arasında meydana gelecek bir işbirliğinde bu ülkelerin önemli seviyede kazanç sağlaması söz konusu olabileceği gibi bu ülkelerin gelişmiş ülke seviyelerine çıkması da sağlanabilecektir[55].

İslam ülkeleri arasındaki işbirliğinin sağlanması ve yine bu ülkelerin kazançlarının İslam ülkeleri bünyesinde değerlendirilmesi noktasında en önemli hamleleri yapan Suudi Arabistan Kralı Faysal olarak aktarılmaktadır. Kral Faysal'ın yaptığı girişimlerle İslam coğrafyasında yaşayan Müslüman ülkeler birlikte hareket etmenin önemini anlamış ve işbirliği noktasında büyük bir hız kazanmıştır. Bu bağlamda öncelikli olarak petrolden elde edilen gelirlerin İslam ülkeleri bünyesinde kullanılabilmesi için faizsiz bankacılık modeline yönelme gündeme gelmiştir. Buna ek olarak klasik bankacılık modelinde görülen eksikler de katılım bankalarının oluşmasındaki etkenler içinde değerlendirilebilir. Nitekim günümüzde bankacılık faaliyetini yürüten klasik bankaların kredi sağladıkları kurum ve kuruluşların çalışma

[55] Özsoy, *a.g.e.*, s. 76.

şekillerini denetlemesi ve izlemesi söz konusu olmaktadır ki bu denetleme ve izleme faaliyetleri yeterli seviyede sağlanamamaktadır. Bu da ülke için ekonomik anlamda zarar oluşturan bir durumdur. Ancak katılım bankaları olarak ifade edilen faizsiz bankalar ortaya koydukları fonlarda ortaklık esasına göre hareket ettikleri için üretim faaliyetlerinde fazlalaşma, çalışmalarda verimlilik esasını göz önüne almaktadırlar. Bu husus ise ülke için ekonomik anlamda daha iyiye gidişin ve gelişmenin önünü açmaktadır[56].

2.3. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE KATILIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ

Dünya genelinde katılım bankacılığının işleyiş prensipleri incelendiğinde genel anlamda kâr – zarar ortaklığına dayalı bir işleyişle hareket edildiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle bu bankaların müşterileri paralarını bankaya yatırdıktan sonra bir nevi şirket ortaklığı elde ederler ve bu ortaklık neticesinde de paraları bu işletmede kullanılmaya başlar. Bu kullanım sonucunda kâr beklentisi olsa da zarar etme ihtimalleri de bulunmaktadır. Katılım bankalarının bu ortaklığa dayalı işleme mantığı sanayileşme hamleleri ile daha da önem kazanmış ve İslam ülkelerinde katılım bankalarına duyulan ihtiyaç artış göstermiştir. Esasında katılım bankalarının oluşumundan önce de faizsiz bir sistem arayışında olanların tasarruflarını birtakım ticari faaliyetlerde değerlendirdikleri kaydedilmektedir. Ancak bu faaliyetlerin sınırlı olması ve daha büyük çapta işlemler yapılması gerekliliği katılım bankalarını bir ihtiyaç hâline getirmiştir. Bu bağlamda önce Dünya'da katılım bankacılığının gelişimi ele alınacak, ardından Türkiye'de katılım bankacılığının tarihsel gelişimi incelenecektir.

2.3.1. Dünyada Katılım Bankacılığının Gelişimi

Dünyada katılım bankacılığının tarihi incelendiğinde MÖ III. yüzyıla kadar dayanan köklü bir sistemle karşılaşılmaktadır. MÖ 2123 – 2081 yıllarına tarihlenen ilk girişimlerin Babil Uygarlığı'ndan Hamurabi'ye kadar uzanan bir geçmişi olduğu kaydedilmektedir. Ancak bu husus yazılı kayıtlar nedeniyle bu tarihe götürülmektedir. Nitekim bundan öncesinde bu tarzda uygulamalar olma ihtimali yüksektir. Katılım bankacılığı uygulamaları tarihin ilk yazılı kanunları olan Hamurabi Kanunları içinde

[56] Özsoy, *a.g.e.*, s. 76 – 77.

yer verilen uygulamalar arasındadır. İlgili kanunların borçlanma ile ilgili konuları işleyen 100 – 107. Bölümlerinde işlenen faizsiz yatırım konuları tarihte bu konunun işlendiği ilk yazılı metin olma özelliğini taşımaktadır. MÖ III. yüzyılda var olan bu uygulamalar devam eden süreçte diğer uygarlıklara da sirayet etmiş ancak belirli bir coğrafya ile sınırlı kalmıştır. Bu uygulamaların İslamiyet dini tarafından da benimsenmesi ve bu dinin yayılması ile katılım bankacılığının temel felsefesinin daha geniş bir yayılma alanı bulduğundan bahsedilebilir[57].

Babiller dışında da faizsiz borç vb. uygulamalar yapan uygarlıklar olduğu kaydedilmektedir. Nitekim yine MÖ 600 ile 465 yılları arasında Fırat Nehri kenarında varlıklarını sürdüren Egibi ve Murashu gibi kabilelerin de birbirleri le ve çevre kabilelerle faizsiz borç uygulamaları yaptıkları kaydedilmektedir[58].

Faizin İslam dini ile yasaklanması nedeniyle Arap Yarımadası'nda faiz uygulamalarının yaygınlaşmadığı bilinmekle beraber bu coğrafyada İslamiyet öncesinde durumun tam tersi şekilde olduğu söylenebilir. Nitekim İslamiyet öncesi Arap Yarımadası'na bakıldığında faizin oldukça yaygın bir uygulama alanı bulduğu görülmektedir. Bununla birlikte yine bu coğrafyada faiz borçlarının zamanında ödenmemesinde de faiz uygulamasına gidildiği ve borçlulara ek faiz uygulanarak borcun vadesinin uzatıldığı aktarılan bilgiler arasındadır[59].

İslamiyet'in ortaya çıkışı ve yayılması ile birlikte faiz uygulamalarına yasak getirildiği ve bununla birlikte İslamiyet tarafından desteklenen ticari faaliyetlerin ağırlık kazandığı bilinmektedir. İslamiyet'in ticareti desteklemesi İslam dininin peygamberi olan Hz. Muhammed'in davranışları ile de desteklenmiş ve Hz. Peygamber de ticari faaliyetlerde bulunmuştur. Müslümanların sayısının artması ve İslam devletinin kurulmasının ardından yapılan fetihlerle coğrafi anlamda genişleme sağlanmış ve gidilen coğrafyalarda da faiz uygulamasının yasak olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte fetihler sonucunda elde edilen yerlerdeki ticari faaliyetlerin Müslümanların hâkimiyetine geçmesi ekonomik anlamda gelişme sağlanmasının önünü açmıştır. Ayrıca fethedilen yerlere ticari amaçla götürülen ürünlerin rağbet görmesi de bu coğrafyalarda ticaretin canlanmasının önünü açmıştır. Yaşanan bu

---

[57] Cihangir Akın, *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 1986, s. 110.
[58] Akın, *a.g.e.*, s. 111.
[59] Servet Bayındır, *İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2005, s. 30.

olumlu gelişmelerle her geçen gün daha fazla güçlenen Müslümanlar yeni fetih hareketleri ile yeni coğrafyalara açılmışlardır. Bu durum da beraberinde faizsiz kazancın dünya geneline yayılmasının önünü açmıştır[60].

İslam devletinin farklı yapılara bölünmesi ile uygulamada farklılıkların ortaya çıktığını görmek mümkündür. Örneğin; Abbasi Devleti döneminde süren fetihlerle elde edilen ganimetlerin değerlendirilmesi ihtiyacından hareketle bankacılık faaliyetlerinin oldukça ilgili gördüğü kaydedilmektedir[61].

Faizsiz kredi uygulamaları noktasında dünyadaki ilk örneklerden biri ise "Temple Mezhebi"dir. MS 118 yılında kurulan Temple Mezhebi'nin temel amacı Hıristiyan hacıların can ve mal güvenliğini korumaktır. Bu faaliyetler esnasında mezhebe yapılan yardım ve bağışlarla zengin olan Teple Mezhebi Avrupa'nın pek çok yerinde bine yakın şube kurmuştur. Bu şekilde elde ettiği mallar da artan bu mezhebin askerî ve ticari amaçlarla faizsiz kredi verdiği kaydedilmektedir[62].

Faizsiz uygulamaların İslam coğrafyaları açısından elverişli uygulamalar olması nedeniyle Pakistan'da bu hususta birtakım incelemeler yapıldığı bilinmektedir. 1955 yılında İslami bankacılık modeli konusunda ilk araştırma yapan kişi Muhammed Uzair olarak kaydedilmektedir. Bu bağlamda tekstil üretim faaliyetlerini finanse etmek amacıyla Ahmet en - Neccar tarafından kurulan ortaklığa dayalı ilk katılım bankalarının oluşturulduğunu görmek mümkündür. Bu banka 1963 yılında Mısır Arap Cumhuriyeti'nde bulunan Mit Gamr kasabasında Suudi Arabistan Kralı Faysal'ın yardımları ile İslami tasarruf bankası haline getirilmiştir[63].

Neccar tarafından kurulan ilk İslami bankaların en dikkat çekici özelliklerinden biri bu bankaların kuruluşunda Almanların etkin şekilde rol oynamasıdır. Ancak Almanlardan destek alma aşamasında bu insanlara kurulacak olan bankaların faizsiz bir şekilde işleyeceği planı aktarılmamıştır. Nitekim bankaların kuruluşu için belirli bir noktaya gelindikten sonra Almanlar tarafından faizsiz bankacılık sistemi uygulanacağının öğrenilmesi üzerine bu bankaların oluşumuna sağladıkları ekonomik destekleri geri çektikleri görülmektedir. Bununla birlikte faizsiz bankacılık olarak

---

[60] Bayındır, *a.g.e.*, s. 37.
[61] Akın, *a.g.e.*, s. 111.
[62] Akın, *a.g.e.*, s. 112.
[63] Mehmet Faysal Gökalp, Güngör Turhan, *İslam Toplumlarının Ekonomik Yapısı*, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s. 64.

adlandırılan sistemin dünya genelinde adının duyulmaya başlaması ile Pakistan'da bu yöndeki oluşumlara ağır siyasi baskılar yapıldığı da kaydedilmektedir. Bu bağlamda 1963 yılında kurulan İslami bankacılık sisteminin yalnızca dört yıl ayakta durabildiği ve 1967 yılında faaliyetlerini sonlandırıp kapandıkları da aktarılan bilgiler arasındadır[64].

İslami bankacılığın ilk serüveni olarak nitelendirdiğimiz dönem dört yıl sürse de devam eden yıllarda farklı yerlerde İslami banka modellerinin oluşturulmaya başlandığını görmek mümkündür. Öncelikle Mısır'da sanayi faaliyetleri ve tarımsal faaliyetler alanında destek sağlayarak ekonomik anlamda kalkınmaya katkı sunan Nâsır Sosyal Bankası 1971 yılında kurulmuştur. Bunun ardından Dubai'de 1975 yılında Dubai İslam Bankası'nın kurulduğunu görmek mümkündür. Bunlar, İslami bankacılığın ikinci aşaması olarak nitelendirilen dönemdeki ilk örneklerini teşkil etmektedir. 1974 yılında Cidde'de İslam Kalkınma Bankası adı altında kurulan İslami banka ise 1975 yılında faaliyetlerine başlamış ve günümüzde de faizsiz bankacılık modelinin öncüleri arasında sayılan bir bankadır[65].

İslami bankacılık modelinin gelişmesi ve yayılması için büyük çabalar harcayan Kral Faysal'ın vefatının ardından bankacılık faaliyetleri durmamış ve 1977 yılında Mısır'da Mısır Faisal İslam Bankası adıyla Kral Faysal'ın hatırasını yaşatan bir İslami banka kurulmuştur. İslami bankacılık çalışmaları noktasında öncü rolünde olan Pakistan'da ise katılım bankacılığının oluşumunun temellerinin 1979 yılında atıldığı görülmektedir. Bu tarihte Pakistan'da General Ziya – ül Hak döneminde İslami bankacılık faaliyetleri hızlandırılmış ve Pakistan'da İslami banka modellerinin oluşumu aşamasına geçilmiştir[66].

Başlangıcından günümüze kadar geçen süre değerlendirildiğinde İslami bankacılığın günümüzdeki halini almasına kadar geçen sürecin 50 yılı kapsadığını söylemek mümkündür. Bu bankacılığın diğer bankacılık modellerinden en büyük farkı, faizsiz sistemi uygulamanın yanı sıra kar ve zarar ortaklığı getirmesi ve bununla birlikte leasing ve sigorta gibi alt kademede bulunan finansman yöntemlerini bir araya toplayan bir model olmasıdır. Faizsiz bankacılığın sunduğu hizmetler ve çalışma

---

[64] Bayındır, *a.g.e.*, s. 41.
[65] Ali Polat, *Dünya Bankacılığı; Dünya Uygulamasına İlişkin Sorunlar, Fırsatlar, Türkiye İçin Projeksiyonlar, Finansal Yenilik ve Açılımları İle Katılım Bankacılığı*, TKBB, 2009, s. 93.
[66] Akın, *a.g.e.*, s. 114.

prensiplerinin dünya geneline yayılmasının ardından özellikle İngiltere'de yakın tarihlerde faizsiz bankacılık faaliyetlerine ve bu bankaların çalışma modellerine duyulan ilginin giderek arttığı görülmektedir. Bu bağlamda İngiltere bünyesinde Europan Islamic Investment Bank, Bank of Britain gibi İslami katılım bankalarının oluşturulduğu ve hizmet verdiğini görmek de mümkündür.

Malezya'da ise hem faizli hem de faizsiz hizmet veren bankalar faaliyet göstermektedirler. Ancak ülkenin rejimi ve ülke halkının dini faktörü sebebiyle Katılım Bankacılığı daha çok gelişmiştir. Bununla birlikte konvansiyonel bankalarında faaliyet göstermesi hem İslami hem de geleneksel banka yatırımcılarının ülkede yatırım yapmalarına dolayısıyla iyi çeşitlendirilmiş bir uluslararası finans merkezi olmasını sağlamıştır[67]

2.3.2. Türkiye'de Katılım Bankacılığının Gelişimi

Dünya genelinde oldukça rağbet görmeye başlayan ve sayısı 100'ü geçen faizsiz bankalardan veya katılım bankalarından Türkiye'de yalnızca beş tanesinin faaliyet gösterdiği görülmektedir. Bu bankaların öncelikli amacı özel finans kurumu adıyla ekonomik yapılanmada bir yenilik meydana getirmektir. Buna ek olarak getirilen yenilikle yeni fonlar ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla başlanan katılım bankacılığı faaliyetlerinde faize karşı olan ve bu nedenle diğer bankaları kullanmayan kişilerin ellerinde bulunan fonları ülke ekonomisine kazandırmak için çalışmalar başlatılmıştır. Ülke ekonomisine kazandırılan fonlarla aynı zamanda tasarrufu yapan kişilerin ekonomik anlamda kalkınmalarına da yardımcı olma amacı güdülmektedir[68].

Türkiye'de faizsiz sistemin uygulanmaya konulmasının sebepleri incelendiğinde en bariz şekilde görülen sebep faizin dinî açıdan yasak olması nedeniyle Müslüman Türklerin faiz ve dolayısıyla bankalardan uzak durmasıdır. Bu uzak durma yaklaşımı insanları farklı birikim yolları aramaya itmiş ve "yastık altı" olarak tabir edilen bir birikim şekli ortaya çıkmıştır. Bu birikimlerde para vardır ancak piyasada kullanılmadığı için likit akışında canlanma olmamaktadır. Bu paraların ülke ekonomisine kazandırılması için halkın dinî hassasiyetlerini gözetecek bir model

---

[67] Solé, J. (2007), "Introducing Islamic Banks into Conventional Banking Systems", IMF Working Paper, s.175.
[68] Polat, *a.g.e.*, s. 98.

oluşturulması gerekliliğinden hareketle katılım bankacılığı uygulamaları Türkiye'ye getirilmiştir.

Türkiye'de katlım bankacılığı ile ilgili faaliyetler öncelikle teorik planda gerçekleşmekle beraber farklı İslam ülkelerindeki katılım bankalarının oluşumlarında aktif rol alma şeklinde de tecrübeye dayandırılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda 1975 yılında kurulan İslam Kalkınma Bankasının kurucu üyeleri arasında Türkiye'nin de yer aldığı kaydedilmektedir. Buna ek olarak sistemin Türkiye'de uygulama gerekçeleri değerlendirildiğinde katılım bankalarının faizsiz sistemlerinden ziyade faizin bireysel ve toplumsal zararları üzerinde durulduğu görülmektedir. Türkiye kalkınma bankaları noktasında farklı ülkelerde yaptığı faaliyetleri ilerleterek 1984 yılına gelindiğinde İslam Kalkınma Bankası'nın en büyük ortaklarından biri hâline gelmiştir. Yurtdışında bu faaliyetler sürdürülürken yurtiçinde de kalkınma bankaları noktasında hamleler yapılmıştır. Örneğin; 1975 yılında Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası adıyla ilk katılım bankasının açıldığını görmek mümkündür. Üç yıllık bir süre için faaliyet gösterebilen bu banka, kalkınma bankaları noktasında ulusal tecrübe kazanılması açısından oldukça önemlidir. Bu banka Türkiye'de kâr – zarar ortaklığına dayalı olarak kurulan ilk faizsiz banka olma özelliğini taşımaktadır. Üç yıl süre ile hizmet veren bankanın 1978 yılında kapanmadığı, sistem değiştirdiği görülmektedir. Nitekim bankanın oluşumunda yönetim kuruluna bırakılan işletme şeklindeki seçim özgürlüğüne göre 1978 yılına gelindiğinde bankanın faizle çalışması yönünde karar alınmıştır[69].

Türkiye'nin yurtdışındaki oluşumlarla olan yakın münasebeti ve yurtiçinde katılım bankacılığı faaliyetlerine yönelmesi ile birlikte ülkedeki ekonomik ve siyasal hayatta da bu yönde olgunlaşmalar sağlanmış, katılım bankacılığına geçişte aktif bir yol izlenmeye başlanmıştır. 1975 yılında çıkılan yolda edinilen tecrübelerle 1983 yılında Türkiye'de katılım bankacılığı ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmıştır. Turgut Özal'ın başbakanlığı döneminde Bakanlar Kurulu'nun 16/12/1983 tarih ve 83/7506 sayılı kararnamesi ile Türkiye'de özel finans kurumu olarak tabir edilen oluşumlarının yasal anlamda temeli atılmıştır[70].

---

[69] Uçar, *a.g.e.*, s. 61.

[70] Servet Eyüpgiller, *Banka ve Mali Kuruluşlar*, Yargı Kitap ve Yayınevi, Ankara, 1988, s. 52.

1983 yılında yasal zemine oturan ve 83/7506 sayılı kararname ile düzenlenen özel finans kurumlarının açılması hususu 18323 sayılı tebliğle bir takım düzenlemeler geçirmiştir. Yapılan düzenlemeler bu alanda yapılacak olan faaliyetleri daha verimli hâle getirme amacını taşımaktadır. Bu bağlamda ilgili düzenlemeleri aşağıdaki gibi özetlememiz mümkündür.

Yayınlanan tebliğ ile öncelikli olarak özel finans kurumu şeklinde kurulacak olan faizsiz bankaların kuruluş esasları değerlendirmeye alınmıştır. Bu doğrultuda öncelikli olarak 7506 Sayılı Kanun Hükmündeki Kararnameden alınan ve bankaların kuruluşu ile ilgili olarak kabul edilen esaslara yönelik birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelere göre özel finans kurumu hüviyetindeki kuruluşlar minimum 5 kurucudan oluşan ve maksimum 100 ortaklı olabilecek bir anonim şirketi şeklinde kurulabilecektir.

Özel finans kurumlarının kabul edeceği fonlar ise bu düzenlemede iki bölümde ele alınmıştır. Bunlar cari hesaplar ve katılma hesapları şeklindedir. Bu hesapların işletilmesi nedeniyle oluşan masraflar özel finans kurumu tarafından üstlenilecektir. Yine hesaplarda var olan paraların çalıştırılması ile gündeme gelen kâr veya zarar durumunda özel finans kurumlarında en fazla %20'lik bir oynama söz konusudur. Bu oranda yapılabilecek herhangi bir değişikliğe dair yetki ise Merkez Bankası'na ait olacaktır.

Fonların elde edilmesinin devamında fonların kullanım şekli de değerlendirilerek bu kullanımda 3 ayrı şekil tanımlaması yapılmıştır. Bu bağlamda özel finans kurumlarında fonların kullanımını;

- kâr ve zarara katılma,
- üretim desteği sağlama,
- leasing

şeklinde ayırmak mümkündür.

1983 yılında yapılan bu düzenlemeler, esasında dönem itibariyle Türk ekonomik yapısının çok da uzak olduğu gelişmeler değildir. Nitekim 1980'li dönemler incelendiği zaman Türkiye'de mali sistem açısından bir derinlik kazanma hususunun söz konusu olduğu görülmektedir. 1980'li yıllar Türkiye açısından yeni ürünlerin, yeni kurumların ve yeni mali enstrümanların gündeme getirilip oluşturulması ve

geliştirilmesini kapsayan bir dönemdir. Bu nedenle mali sistem açısından 1980'li yılların çeşitliliğin arttığı dönemler olarak değerlendirilmesi mümkündür. Ancak yine 1985 yılı itibariyle ele alındığı zaman Türk ekonomik sistemi açısından katılım bankalarının mevcut olmayan farklı bir yapı ve yeni bir bankacılık sistemi olması açısından dikkate değer olduğunu söylemek mümkündür[71].

Daha önce de belirttiğimiz gibi Türkiye'de katılım bankalarının oluşturulmasında güdülen temel amaç kişilerin faiz nedeniyle kullanmadıkları veya bankalara götürmedikleri ve kendi imkânlarıyla birikim yaptıkları paralarını ülke ekonomisine kazandırmaktır. Bu nedenle Türkiye'de oldukça önemli görülen katılım bankacılığının kuruluşuna dair uygulamalar incelendiği zaman Bakanlar Kurulu kararına göre kurulduğu görülmektedir. Bakanlar Kurulu kararıyla kurulan katılım bankalarının tabi olduğu kanunlar ise Bankalar Kanunu'dur. Diğer bir ifade ile katılım bankaları faizsiz olarak çalışsalar bile Türkiye'deki diğer bankalarla aynı kanunlara tabi bir faaliyet yürütmek zorundadırlar. Katılım bankalarının oluşumunun ardından bu bankaların kurulmasında gözetilen amaçlara ne denli hizmet ettiği incelendiği zaman özellikle Türkiye bünyesinde sanayi faaliyetleri ile uğraşan kişilerin ihtiyacı olan ham maddelerin sağlanması yarı mamuller veya mamuller ile yatırım mallarının alınmasında kullanılmak amacıyla risk sermayesi kuruluşu özelliğinde oldukları görülmektedir. Bu bağlamda bankalara aktarılan birikimlerin doğrudan ülke ekonomisine kazandırıldığı ve hem üretim faaliyetlerinde hem de gelir düzeyinde büyük oranda katkısının olduğu söylenebilir[72].

Gerek ülke ekonomisine sağladığı faydalar ile ve gerekse halkın yastık altı birikimlerinin değerlendirilmesi ile Türkiye'de katılım bankalarının kısa bir zaman zarfında benimsendiği görülmektedir. Nitekim sağlanan fayda ile Türkiye'de kısa bir sürede pek çok katılım bankasının açıldığını görmek de mümkündür.

- 1985 yılında Albaraka Türk Özel Finans Kurumu,
- 1985 yılında Faisal Finans Kurumu,
- 1989 yılında Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu,
- 1991 yılında Anadolu Finans Kurumu,

---

[71] Adnan Büyükdeniz, "Ekonomik Bir Geçerlilik Olarak Özel Finans Kurumları", *Özel Finans Kurumları Birliği Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Dergisi*, 2003, s. 3.
[72] Akın, *a.g.e.*, s. 118.

- 1995 yılında İhlas Finans Kurumu,
- 1996 yılında Asya Finans kurumu

gibi katılım bankalarının oluşturulması bu yayılmaya örnek gösterilebilir.

Katılım bankaları her ne kadar ülke ekonomisine ve bireylerin gelirlerine katkı sağlasa da ekonomik anlamda meydana gelen kriz durumlarının bu bankaları da etkilediği görülmektedir. Nitekim Türkiye açısından ele alındığı zaman 2000 yılının kasım ayı ve 2001 yılının şubat ayında yaşanan ekonomik krizin Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarından olan İhlas Finans Kurumu'nun faaliyetlerinin durmasına neden olduğu görülmektedir.

Günümüzde Türkiye'deki katılım banka sayısı;

- Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. (Şube sayısı: 232),
- Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş. (Şube sayısı: 1),
- KuveytTürk Katılım Bankası A.Ş. (Şube sayısı: 419),
- Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. (Şube sayısı: 308),
- Vakıf Katılım Bankası A.Ş. (Şube sayısı: 93),
- Ziraat Katılım Bankası A.Ş. (Şube sayısı: 85)

olmak üzere toplamda altıdır[73].

2.4. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARININ HUKUKİ YAPISI

Katılım bankalarının hukuki anlamdaki statülerinden detaylı bir şekilde bahsetmekte yarar vardır. Türkiye'de katılım bankalarının kuruluşları ve bu bağlamda faaliyetlerinin 19 Aralık 1999 tarihine kadar 83/7506 sayılı kanun hükmünde kararname ile düzenlendiği görülmektedir. Ancak 1999 yılından itibaren özel finans kurumları adı ile anılan katılım bankalarının 4491 Sayılı Kanun ile 4389 Sayılı Bankalar Yasası'na tabi tutuldukları görülmektedir. Bu yasaya tabi olma durumunun ardından 2001 yılında Bankalar Kanunu'nda yapılan değişiklikle 4672 Sayılı Kanun katılım bankalarının da tabi olduğu bir kanun olma hükmünü kazanmıştır. Bu kanunla öncelikli olarak katılım bankalarında toplanan cari ve katılma hesaplarındaki fonların güvence altına alınması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda Özel Finans Kurumları Birliği tarafından hazırlanan ve yine aynı birlik tarafından yürürlüğe konan yönetmelik

[73] http://www.tkbb.org.tr/banka-genel-bilgileri#1708, e.t.: 26.07.2019

uyarınca özel finans kurumlarına dair teminat özelliği taşıyan bir güvence fonu oluşturulduğu görülmektedir. Bu fon 2002 yılında 24880 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir[74].

Bankacılık ile ilgili yapılan düzenlemeler ve bu düzenlemelere katılım bankalarının dahil edilmesi ile düzenleme süreci devam etmiş ve 2005 yılına gelindiğinde Bankacılık Kanunu 5411 sayılı kanunla yeni halini almıştır. Yeni Düzenlenen bu kanunun 2006 tarihinden itibaren geçerli olması ile birlikte katılım bankalarının 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tâbi oldukları görülmektedir. Bu kanun uyarınca öncelikli olarak katılım bankaları için kullanılan "Özel Finans Kurumu" tabirinin kaldırıldığı ve bu kurumların artık "Katılım Bankası" adıyla anılacağına dair düzenleme yapıldığı görülmektedir. Yapılan bu düzenlemede özel, cari, katılma hesapları yoluyla fon toplayan veya kredi kullandıran kuruluşların ve bu kuruluşların yurtdışında faaliyet gösterse bile Türkiye'de bulunan yapılanmalarının Katılım Bankası adıyla anılacağı karara bağlanmıştır[75].

2.4.1. 1983 – 1999 Yılları Arasındaki Hukukî Durum

1983 – 1999 yılları arasındaki dönem katılım bankalarının yasal anlamdaki durumunu belirleyen ilk dönem olarak ele alınmaktadır. Bu dönem süresince katılım bankalarının Bakanlar Kurulu kararı, Hazine ve Merkez Bankası'nın konu ile ilgili tebliğleriyle yönetildiği görülmektedir. Bu bağlamda katılım bankalarının kurulması, faaliyete geçme durumları, denetim şekilleri ve tasfiye işlemlerine dair 1999 yılına kadar aşağıdaki yasa ve tebliğlerin geçerli olduğu görülmektedir.

- 3182 Sayılı Bankalar Kanunu
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu
- 1567 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanun
- Türk Ticaret Kanunu
- Finansal Kiralama Kanunu
- Hazine Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu
- Sermaye Piyasası Kanunu

---

[74] Ahmet Battal, *Bankalar Kanunu Şerhi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s. 233.
[75] *Resmî Gazete*, 1 Kasım 2005, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, S. 25983, Tanımlar ve Kısaltmalar, 3. Madde.

- Türk Vergi Kanunu[76]

1983 – 1999 yılları arasında belirtilen kanunlara tabi olan katılım bankalarının özel bir durumunun olduğundan bahsedilebilir. Nitekim tabi oldukları kanun sayısı fazla olsa da katılım bankaları hakkında belirtilen dönem içinde özel bir yasal düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir. Yasal düzenleme yapılmadığı gibi bu kurumların faaliyetlerine dair düzenlemeler yürütme organlarının salahiyetine bırakılmıştır. Yasal düzenlemelerin yapılmaması katılım bankalarının banka dışı bir kurum olarak algılanması sorununu ortaya çıkarmıştır. Bu konudaki tartışmalar 4389 Sayılı Bankalar Kanunu ve 5411 Sayılı Bankacılık Kanunlarının yayınlanmasına kadar sürmüştür. Nitekim mevcut yapı incelendiğinde 3182 Sayılı Bankalar Kanunu'nda katılım bankalarına yer verildiği söylense de bu kanun bünyesinde daha çok banka dışı mali kuruluşlardan bahsedildiği ve özel finans kurumları veya buna benzer başka bir yapıya dair düzenleme olmadığı görülmektedir[77].

Her geçen gün gelişim gösteren ve bu bağlamda müşteri sayısı ile birlikte ekonomik anlamdaki katkıları da artan katılım bankaları hakkında kanuna dayalı yasal düzenlemeler getirilmesi konusu bu kurumlara dair güven unsurunu sarsmamak adına zorunluluk arz etmiştir. Nitekim finans alanında faaliyet gösteren hemen her oluşumun bir kanunla idare edilmesi ancak katılım bankalarının Bakanlar Kurulu kararlarına bağlı olması hem bu alanda çalışan kişilerde hem de müşterilerde tedirginliğe sebep olan bir durum olmaya başlamıştır. Bu doğrultuda 4491 Sayılı Kanunda yapılan değişikliklerle yasal düzenlemeler oluşturulmaya başlanmıştır[78].

2.4.2. 1999 – 2005 Yılları Arasındaki Hukukî Durum

Katılım bankalarının yasal anlamdaki pozisyonunun belirlenmesi nokrasında ikinci dönem 18.06.1999 tarihli 4389 Sayılı Yeni Bankalar Kanunu'nun kabul edilmesi ile başlamaktadır. Yürürlüğe giren bu yeni kanunla 1983 – 1999 yılları

---

[76] Mustafa Tosun, *Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK'ların Türk Banka Sistemi İçindeki Yerleri Üzerine, Türkiye'de Özel Finans Kurumları, Teori ve Uygulama*, İstanbul, Albaraka Türk Yayınları, 2000, s. 178.

[77] Ahmet Battal, "Yeni Bankalar Kanunu'na Göre Özel Finans Kurumları'nın Hukuki Temeli ve Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri", *Türkiye'de Özel Finans Kurumları-Teori ve Uygulama,* Albaraka Türk Yayınları, İstanbul, 2000, s. 198.

[78] Fahrettin Yahşi, "Özel Finans Kurumları'nın Mevzuat Serüveni", *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, S. 21, Aralık 2001, s. 34.

arasında kalan dönemdeki hukuki boşluk sona erdirilmiştir. Nitekim yeni kanunun 20. maddesi bünyesinde katılım bankalarına dair yasal düzenlemeler yer almaktadır[79].

Bu yeni kanunla tıpkı diğer bankalarda olduğu gibi katılım bankalarında da katılma hesapları Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından kontrol edilecektir. Bununla birlikte kurum yayınlanan kanun hükümleri doğrultusunda bu kurumlara dair kâr ve zarar noktasında katılım haklarının söz konusu olduğu hesapların özelliklere göre bütün düzenlemeleri yapma yetkisine sahiptir[80].

Bu dönemde yaşanan gelişmeler içinde 1999 yılında uygulamaya konulan Yeni Bankalar Kanunu'nda yer alan katılım bankaları ile ilgili hususlar dışında; 2001 yılında yayınlanan 4672 Sayılı Bankalar Kanunu'nda Değişiklik yapılmasına ilişkin kanun[81], yine 2001 yılında yayınlanan 3138 Sayılı Özel Finans Kurumlarının Statülerine ilişkin düzenleme[82] ve buna ek olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayınlanan özel finans kurumlarının kurulması ve işleyişi hakkındaki yönetmelikle çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

Daha önce de değinildiği gibi Şubat 2001 tarihinde gerçekleşen ekonomik kriz durumu tüm mali yapıda olduğu gibi katılım bankalarında da olumsuzluklar yaşanmasına neden olmuştur. Krizin ardından yaşanan devalüasyon ise hem ekonomik hem de ticari piyasalarda daha fazla etki görülmesine neden olmuştur. Yaşanan bu olumsuzluklar içinde tasarruflarını güvence altına almak isteyen mudiler katılım bankalarında olan hesaplarını boşaltmak isteyince bankaların nakit sıkıntısı yaşamasına neden olmuşlardır[83].

2.4.3. 2005 Yılı Sonrasındaki Hukukî Durum ve 5411 Sayılı Kanun

Bankacılık faaliyetleri ile ilgili olarak XXI. yüzyılda Türkiye'de yapılan düzenlemeler 5411 sayılı kanunla gerçekleşmiştir. 19.10.2005 tarihinde kabul edilen 5411 sayılı kanun, aynı yıl kasım ayı içinde yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe giren bu kanunla ulaşılmak istenen temel amaçları;

---

[79] 4491 Sayılı Kanun ile Değişiklik 4389 Sayılı Bankalar Kanunu, Madde 20, Kabul Tarihi: 18.06.1999.
[80] Battal, *Türkiye'de Özel Finans Kurumları...*, s. 200 – 201.
[81] *Resmî Gazete*, 29 Mayıs 2001, 12.05.2001 Tarihli ve 4672 Sayılı Bankalar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, S. 24416.
[82] *Resmî Gazete*, 26 Ekim 2001, 2001/3138 Sayılı Özel Finans Kurumları Birliği Statüsü, S. 24565.
[83] Hakan Berooğlu, *Nakit Yönetimi: Özel Finans Kurumları Açısından Teorik ve Uygulamalı Bir Yaklaşım*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2002, s. 45.

- Bankalara fon aktaran kişilerin tasarruflarına dair haklarının ve menfaatlerinin korunması,
- Ekonomik yapı üzerinde güven ortamının oluşturulması ile birlikte finans piyasalarında istikrar oluşturmak,
- Mevcut kredi yapılarının düzenlenmesi ve aktif şekilde çalışmasının sağlanması

şeklinde ifade edilmektedir.

İlgili kanunun 3. maddesinde katılım bankalarına dair tanımlama yapılmakla beraber yine bu kanun bünyesinde katılım bankalarına dair açıklamalar yapıldığı da görülmektedir[84].

5411 sayılı kanunla;

- Özel cari ve katılma hesabı olarak adlandırılan hesaplar aracılığıyla fon toplayan, kredi kullandıran kuruluşlar ve bu doğrultuda ülke dışında faaliyet gösteren kuruluşların Türkiye'de bulunan şubeleri "Katılım Bankası" olarak genel bir tanım altında toplanmıştır. Bu genel tanımlama sonrasında "Katılım Bankası" ifadesi "Özel Finans Kurumu" ifadesinin yerine kullanılmaya başlanmıştır.
- 5411 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinde önce yürürlükte olan kanun metinlerinde yer alan ve özel finans kurumlarına atıfta bulunan maddeler katılım bankaları için geçerli sayılmıştır.
- Katılım bankaları için oluşturulan Türkiye Katılım Bankaları Birliği, faaliyet izni alan tüm katılım bankalarının izin tarihlerinden itibaren bir ay içinde üye olmaları gereken bir birlik olarak tanımlanmıştır.
- Hâlihazırda faaliyet gösteren özel finans kurumları bir yıl zarfında ticari unvanlarını katılım bankası tanımını kapsayacak şekilde güncellemek zorunda tutulmuştur.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği çatısı altında bulunan güvence fonu, Tasarruf Mevduatları Sigorta Fonuna devredilmiştir.

Şeklinde temel güncellemeler yapıldığı görülmektedir.

---

[84] 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Md. 3, Resmî Gazete, 1 Kasım 2005, S. 25983.

2.5. KATILIM BANKACILIĞININ TERCİH EDİLMESİNDE ETKİLİ OLAN UNSURLAR

2.5.1. Faize Karşı Bireysel Tutumlar

Gerçekleşen davranışlar sonucunda ortaya çıkan ve bu sonuçlar karşısında pozitif davranışlar sergileyen kişiler bu davranışlar karşısında olumlu bir tutuma sahip olacaktır. Bu durumun zıttı olduğu zaman yani gerçekleşen davranışlar sonucunda ortaya çıkan negatif davranışlar, kişilerin olumsuz tutum sergilemelerine neden olacaktır. Böylelikle tutumun değiştirme kararında etkili bir rol oynadığı düşüncesi ileri sürülmüştür[85].

Bu düşünceye göre değişime karşı olumlu bir tutum sergileyen kişinin değişmesi kolaydır. Böylelikle değişmeye yönelik tutum ile kişilerin değişme düşüncesi arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Başka bir ifadeyle kişi düşüncelerini değiştirme konusunda kendisi üzerinde etkin bir role sahip ise değiştirmeye karşı alacağı karar karşısında olumlu sonuçlar elde edebilecektir. Ancak kişi düşünce değiştirme konusunda kendisi üzerinde etkin değilse bir olay karşısında her ne kadar olumlu tutum sergilese bile bu tutumun olumlu sonuçlanma olasılığı çok düşük kalır[86].

Bireylerin katılım bankalarını tercih etmeleri konusunda yapılan araştırmalarda bu bankaların tercih edilmesi noktasındaki en önemli hususun İslam dini ve bu din içinde faiz konusunda getirilen yasaklamalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu uygulamada bireyleri ve İslam dinini faiz konusunda hassas duruma getiren nokta, paranın yatırılmasının sonucunda bankanın ekonomik anlamdaki durumu ne olursa olsun para sahibine yatırdığı para karşılığında, bir kâr ödeyeceğini garanti etmesi olarak değerlendirilmektedir. Bu şekilde bir gelir durumu bankanın zarar etmesi durumunda teminat veren bankada malın eksilmesi ancak para sahibinde her şekilde malın artışı söz konusu olduğu için İslam dini tarafından faiz hususu yasaklanmıştır. Bankaların kâr etmesi durumunda da bu durum değişmeyecektir. Çünkü bankadan faizle borç alan kişilerin bankaya bu borçların ödenmesi durumunda malında bir eksilme olacak ve banka ile birlikte para sahibinin malında artış olacaktır. Bu sebepler doğrultusunda

---

[85] Desbarats, J. "Spatial Choice and Constraints on Behavior." Annals of the Association of American Geographers 73, No. 3, 1983, s. 340-357.

[86] Bansal, H.S., and S.F. Taylor. "The Service Provider Switching Model (SPSM): A Model of Consumer Switching Behaviour in the Services Industry." Journal of Service Research 2, No. 2, 1999, 200-218.

İslam dininde yasaklanan faiz hususu faiz konusunda hassas olan kişilerin normal bankalar yerine katılım bankalarına yönelerek kâr ve zarar ortaklığı şeklinde bir nevi ticari faaliyette bulunarak parasını değerlendirme yoluna gitmektedir. Bu insanlar garantili bir şekilde kendilerini ay sonunda ödenecek belirli bir miktar para yerine ticari faaliyetlere yatırılan paralarından elde edilen gelirleri almaya razı olmaktadırlar[87].

Bu konuda yapılan literatür incelemesinde katılım bankalarının tercih edilmesi noktasında bu bankaların faizsiz çalışmalarının diğer bir ifade ile bireylerin dini yapılarındaki hassasiyetlere önem vermesinin kişilerin tercihleri noktasında ilk sırayı aldığı sonucuna ulaşılmıştır[88]. Yani katılma hesapları Katılım Bankası yatırımcıları açısından önemli bir tutumdur. Ayrıca Katılım Bankası yatırıcılarının Katılım Bankaları tercihindeki tutumları göz önünde bulundurulduğunda Katılım Bankalarının işleyişinin faizden uzak olması, banka tarafından vade sonunda verilen kar paylarının yapılan bir ticaret sonrasında elde edilen kar veya zarara göre yatırımcı ile paylaşması, banka tarafından sunulan ürünlerin İslami kurallara uygun olması, alınan hizmetler ile ilgili olarak banka çalışanlarının yeterli bilgiye sahip olmaları ve bu bağlamda yatırımcıları bilgilendirmeleri katılım bankası yatırımcılarının bu bankaları seçiminde önemli olan etkenlerdir.

2.5.2. Beklentilerin Karşılanması ile Tüketici Memnuniyeti

Yapılması gereken davranışları yerine getirmesi hususunda kendilerini olumlu yönde motive eden insanlar karşısında bu davranışları gerçekleştirmek için üzerlerinde ki sosyal baskıyı hissedeceklerdir. Çevre tarafından yapılmaması gereken bir davranışın baskısını hisseden kişiler bu davranışı gerçekleştirmekten kaçınmaları da kişiler üzerinde sosyal baskının olduğu ve bu baskılar sonucunda düşüncelerin değiştiği, kişileri yönlendiren öznel normlara sahip olduklarının göstergesidir[89].

Yatırımcı veya tüketicilerinde alacakları kararlar üzerinde arkadaş, aile, reklam, haber vb. gibi çevre faktörü etkili olduğu görülmüştür. Bu faktörleri kişilerin tercih

---

[87] Osman Nuri Aras, Mustafa Öztürk, "Reel Ekonomiye Katkıları Bakımından Katılım Bankalarının Kullandırdığı Fonların Analizi", Ekonomi Bilimleri Dergisi, C. 3, No. 2, 2011, s. 167 – 169.

[88] H. Şaduman Okumuş, "Interest Free Banking in Turkey: A Study Of Customer Satisfaction And Selection Criteria", Journal of Economic Cooperation, 26, 4, 2005, s. 51 – 58.

[89] Icek Ajzen, "From Intentions to Actions: A Theory of Planned Behavior," in Action control: From cognition to behavior, J. Kuhl and J. Beckman (eds.), Heidelberg, Germany: Springer, 1985, pp. 11–39.

sebeplerini etkilediği zaman zaman kişilerin aldıkları kararlara karşı farklı bir karar aldırabilecekleri görülmüştür. Böylelikle kişilerin tercih sebeplerinde çevre faktörünün önemli bir yere sahip olduğu kişiler üzerinde baskı oluşturduğu görülmüştür[90].

Katılım bankalarının bireyler tarafından tercih edilme nedenlerinin araştırıldığı çalışmalar incelendiği zaman bu hususta öncelikli olarak beklentilerin karşılanması gibi genel bir yapının altını çizmek mümkündür. Beklentilerin karşılanması hususu literatürde öncelikli olarak maliyet ve fayda ilişkisi şeklinde ele alınmakta ve bu hususun karşılanması, mevduat sahipleri tarafından bankaların tercih edilmesi noktasında ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte yine çalışmalarda katılım bankalarında sunulan hizmetlerin sunum şekli, bireylerin sosyal çevrelerindeki insanların etkisi, personel yaklaşımı ve itibarlı görünme gibi hususların da bu bankaların tercih edilmesinde etkin faktörler olduğu üzerinde durulmaktadır[91].

Bireylerin katılım bankalarına yönelmeleri noktasındaki etki hususu üzerinde bir diğer çalışmada ise etkili olan faktör, kârlılık olarak değerlendirilmektedir. Yönelim konusunda aslında öncelikli noktalardan olan kârlılık ve buna ulaşma isteği kişilerin katılım bankalarına yönelmeleri noktasında oldukça etkili bir faktör olarak ele alınmaktadır[92]. Ayrıca katılım bankası yatırımcılarının katılım bankalarına yönelme sebeplerinden bir diğeri de yatırımcıların çevre faktörü ve ailenin önemli bir yere sahip olmasıdır. Aile ve çevrenin dini faktörleri göz önünde bulundurarak katılım bankalarını tercih etmesi katılım bankası müşterilerini de katılım bankaları ile çalışmalarında önemli etkendir.

2.5.3. Bankacılık Ürünleri ve Fon Kullanımı

Bireylerin dini düşünceleri hayatları boyunca alacakları kararlarda ve uygulayacakları eylemlerde etkili olmuştur. Kişi karar almadan önce alacağı bu kararın hayatını nasıl etkileyeceği, bu kararın İslamda yerinin olup olmadığı, Allah'ın emrettiği şeylere uygun olup olmadığı konusunda düşünür ve böylelikle o kararın

---

[90] Heejin Lim, Alan J. Dubinsky, 'The theory of planned behavior in e-commerce: making a case for interdependencies between salient beliefs', Psychology & Marketing, Vol. 22, No. 10, 2005, pp.833–855.

[91] Maran Marimuthu vd., "Islamic Banking: Selection Criteria and Implications", Global Journal of Human Social Science, Vol. 10 Issue 4, September 2010, p. 52.

[92] Muhamad Abduh, Azmi Omar Mohd, "Islamıc–Bank Selectıon Crıteria In Malaysıa: An Ahp Approach", Business Intelligence Journal, Vol. 5 No.2, July 2012 , s. 273.

alınmasının doğru veya yanlış olduğuna kanaat getirir. Bu bağlamda kişi dininin yasakladığı şeylerden uzak durur.

Bireylerin geçmişte ve günümüzde bankalara yönelmelerinde en etkin faktörlerden biri olan kredi kullanımı veya fon kullanımı ekonomik yapıda meydana gelen dalgalanmalar nedeniyle bunlara uygulanan faizlerde değişikliklerin yapılması gibi bir uygulamaya maruz kalmaktadır. Genel anlamda faizle çalışan bankaların uyguladığı bu yöntemde banka, zararını en az seviyeye indirme amacındadır. Ancak katılım bankaları açısından bireylere sunulan krediler üzerine eklenen kâr payları ticari bir işlem olması nedeniyle değişmemektedir. Sabit olarak değerlendirilebilecek olan bu kâr payı durumu nedeniyle katılım bankalarından kredi alan müşterilerin ekstra bir ödeme yükümlülüğü altına girmesine dair risk oldukça düşük seviyede kalmaktadır.

Katılım bankaları konvansiyonel bankacılıktan farklı olarak kara ve zarara ortak olma prensibi ile çalışmaktadırlar. 5411 sayılı Bankalar Kanunu'nun 3. maddesinde "Katılım fonu, katılım bankaları tarafından açtırılan gerçek veya tüzel kişilere ait özel cari hesap ve katılma hesaplarında yer alan paradır" şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre katılım fonunu, özel cari hesaplar ve katılma hesapları oluşturmaktadır[93]. Bankalar Kanunu'nda yer alan 3. maddede, Özel Cari Hesap; katılım bankalarında açılabilen ve istenildiği zaman kısmen veya tamamen çekilebilme özelliği olan ve bu durum karşısında hesap sahibine herhangi bir getiri ödemeyen fonların oluşturduğu hesap olarak ifade edilir.

Özel cari hesaplarda toplanan mevduatlara vadesiz mevduat denir. Bu hesapların açılmasında ki amaç herhangi bir kazanç sağlamak olmayıp, yatırımcıların mevduatlarını herhangi bir olumsuz duruma karşı koruma altına almaktır. Bankanın herhangi bir kriz yaşanması veya batması durumunda bu tutarı banka müşterisine ödeme zorunluluğu vardır. Katılım bankaları bu mevduatlar üzerinde garantör konumunda olduğundan banka zarara uğrasa bile ödemeyi yapmakla yükümlüdür[94].

Katılma hesapları ise katılım bankalarına yatırımcılar tarafında yatırılan mevduatların katılım bankaları tarafından başka alanlarda kullandırılması sonucunda ortaya çıkan kar veya zararın daha önceden mevduat sahibi ile anlaşılmış orana göre

---

[93] Şener Babuşçu. vd, 2017. "Genel Bankacılık Bilgileri", Bankacılık Akademisi Yayınları, Ankara, s.179.

[94] Ali Rıza GÜL, 2004. "Borç Ayetlerinin Aktüel Değeri Faizsiz Bankacılıkta Mevduat ve Fonların Statüsü Meselesine Kur'an Işığında Bir Yaklaşım", Avrasya Yayınları, 1. Baskı, Ankara, s.38-39.

mevduat sahibiyle paylaşılmasıdır. Katılma hesaplarında mevduatı yatıracak olan yatırımcıya vade sonunda ne kadar kar verileceğinin garantisi verilmez. İşte tamda bu noktada kar veya zarar ortaklığı faizden ayrılmaktadır. Faizde vade sonunda yatırımcıya anaparaya ek ne kadar fazladan para verileceği önceden belirlenirken, Katılma hesaplarında yatırımcının yatırdığı anaparadan zarar etme ihtimali bile söz konusu olabilir. Bundan dolayı katılma hesaplarına kara veya zarara ortak olma hesabı da denilebilir[95].

Katılım bankaları fon kullandırma yöntemleri;

- Murabaha
- Mudaraba
- Müşareke
- İcare
- Selem
- İstisna
- Sukuk
- Teverruk
- Tekafül
- Karz-ı Hasen

Şeklinde sıralamak mümkündür[96]

[95] Abdülaziz Bayındır, 2016. "Ticaret ve Faiz", Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul, s.340.
[96] Hakan ARABACI, "Türk Katılım Bankacılığında Fon Kullandırma Yöntemleri", 2015, s. 24.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKA YATIRIMCILARININ KATILMA HESAPLARI SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Katılım bankaları, önceleri İslam ülkelerinde önemli bir yere sahipken son yıllarda dünya genelinde de önemli bir yer edinmeyi başarmıştır. Bu başarı her ne kadar gecikmiş olsa da nihai olarak katılım bankaları küresel finans piyasasında yerini almıştır. Katılım bankalarının dünyadaki gelişimine paralel olarak Türkiye'de de bu gelişimi hızlı bir şekilde ilerleterek ülkemizde ciddi anlamda başarı göstermiştir. Bu başarı, kurulan bankaların her geçen gün yeni şubeler açıp müşteri portföylerini artırarak devam etmektedir.

Katılım bankaları, konvansiyonel bankacılığın bir alternatifi olarak gelişme göstermektedir. Bu gelişme konvansiyonel bankacılık içerisinde yer alan faizden uzak durmak isteyen, faize karşı hassas olan banka yatırımcılarının bankacılık sektöründen uzak durmaması adına bankacılık işlemlerini gerçekleştirebilmeleri için temel prensibi faizsizlik prensibi olan katılım bankalarının gelişmesine neden olmuştur.

Katılım bankalarının faizsizlik prensibinin yanında işleyiş biçimleri de bankacılık sektörü içerisinde sağlam kalabilmelerini sağlamıştır. Katılım bankalarının nakdi işlem yapmamaları yapılan işlemlerin mal veya hizmet üzerinden gerçekleştirmeleri, risklerini daha aşağılara çekmelerine kendilerini daha garanti altına almalarına, oluşacak herhangi bir krizden daha az etkilenmelerine neden olmuştur. Ayrıca katılma hesaplarının temeli olan kara ve zarara ortak olma biçimi de banka yatırımcılarının ticaret esaslı bir işleyiş sürdürdükleri bankayla bir ortaklık içerisine girdikleri ve bu ortaklık çerçevesi içerisinde bankaya olan güvenlerinin daha çok artıracağını göstermektedir. Bu ortaklıktan banka, fon kullandırdığı sektörleri daha iyi seçeceğinden ve daha dikkat edeceğinden banka yatırımcıları yatırımlarını yaparken bankaya olan güvenleri daha üst seviyelerde olacaktır. Böylelikle banka yatırımcıları daha güvenilir bir şekilde, daha rahat yatırımlarını yapacaklardır.

Yukarıda açıklandığı gibi katılım bankalarının işleyiş biçimleri ve banka yatırımcılarının konvansiyonel bankalar alternatif arama ihtiyaçları "Banka Yatırımcılarının Katılma Hesapları Seçimini Etkileyen Faktörler: TRB1 Bölgesi Örneği" araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Yapılan bu çalışmada ülkemizde hızla

gelişim gösteren katılım bankalarının yatırımcılarının katılım banka hesaplarını tercih etme sebepleri, bu hesapların seçimini etkileyen faktörlerin neler olduğunu öğrenmek böyle bir araştırmanın yapılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

3.1. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN LİTERATÜR TARAMASI

Araştırmanın amacına uygun ve araştırma konusu ile bağlantılı yurt içinde ve yurt dışında birçok literatür çalışması incelenmiştir. Yapılan bu incelemeler sonucunda araştırmanın amacı, konusu ve kapsamı ile ilgili yapılmış benzer bir çalışmaya yurt içinde karşılaşılmamıştır. Ayrıca yapılan çalışmayla ilgili olduğu düşünülen çalışmalar incelenmiş olup önce yurtdışında yapılan çalışmalar aşağıda değerlendirilmiştir.

Erol vd. 1989, Ürdün'de yaptıkları çalışmada konvansiyonel bankacılığın ve İslami bankaların tercih edilme nedenlerini araştırmışlardır. Yapılan bu araştırmaya 434 kişi katılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda etkili ve hızlı bir hizmet, bankanın tanınmış olması, bankanın güvenilirliği ve imajı ve son olarak bankanın gizlilik prensibine bağlı kalması en etkili etkenler olarak belirlenmiştir. Kar payı getirisi getirisi, çevre ve arkadaş faktörü, dini sebepler ise banka yatırımcılarının seçim yaparken göz önünde bulundurdukları diğer önemli faktörler olarak tespit edilmiştir[97].

Omer 1992, İngiltere'de Müslümanların banka seçimini etkileyen faktörlerin neler olduğu ile ilgili bir çalışma yapılmıştır. Çalışma sonucunda Müslümanların İslami bankaların çalışma şekilleri hakkında bilgi eksikliğinin çok fazla olduğu görülmüş, İslami bankaları seçme nedenlerinin en başında ise dini faktörlerin geldiği tespit edilmiştir[98].

Haron vd. 1994, Malezya'da 301 müşteri üzerinde yapılan ankette çalışmasında Müslüman olan ve Müslüman olmayan banka yatırımcılarının bankaları tercih etme nedenleri araştırmışlardır. Bu araştırma sonucunda seçimi etkileyen etkenler açısından Müslüman olan veya Müslüman olmayan müşteriler arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır. Müslüman banka yatırımcılarının % 40'lık bir bölümü din faktöründen dolayı İslami bankaları tercih ettikleri belirlenmiştir. Din faktörü

---

[97] Erol, Cengiz ve El-Bdour, Radi (1989). "Attitudes, Behaviour, and Patronage Factors of Bank Customers towards Islamic Banks", International Journal of Bank Marketing, 7(6), 31-37.

[98] Omer, Hussein Sharif Hussein (1992), The Implication of Islamic Beliefs and Practice on Islamic Financial Institutions in the UK (Loughborough Üniversitesi, Loughborough No. Doktora Tezi). Retrieved 2012, June 21.

haricinde, müşterilerin, işlemlerini hızlı bir şekilde tamamlanmasını istedikleri, güler yüzlü personel ile muhatap olmak istedikleri ve hizmet kalitesi konusunda hassas oldukları bulgusuna ulaşmışlardır[99].

Gerrard vd. 1997, tarafından Singapur'da 190 kişi üzerinde yapılan bir anket çalışmasında, ankete katılan Singapurlu Müslüman banka yatırımcılarının % 62,1'i rekabet edilebilir düzeyde banka getirisine sahip olmasalar bile mevduatlarını İslami bankalarda tutacaklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç, söz konusu banka yatırımcılarının İslami bankaları dini etkenden dolayı tercih ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Etkili ve hızlı bankacılık hizmetleri, bilgi gizliliği ise banka tercihinde en etkili diğer faktörler olarak belirlenmiştir[100].

Metawa ve Almossawi, 1998, Bahreyn'de faizsiz bankalar üzerinde yapılan bir araştırmada, müşterilerin banka çalışanlarından fazlasıyla memnun oldukları görülmektedir. Müşterilerin banka tercihlerini etkileyen en önemli faktör dini neden olarak görünsede, yatırılan paranın getiri oranı da ikinci derecede önemli bir faktör olmuştur[101].

Metwally, 1996, çalışmasında Kuveyt, Suudi Arabistan ve Mısır'da 385'er kişi ile yaptığı telefon görüşmeleri ile bu ülkelerde banka yatırımcılarının banka tercihlerini etkileyen faktörleri tespit etmeye çalışmıştır. Yapılan bu araştırma sonucunda katılımcıların İslam banka tercihlerini etkileyen faktörler sırasıyla din, etkinlik ve geleneksel hizmetler bulgusuna varılmıştır[102].

Naser vd., 1999, Ürdün'de faizsiz banka yatırımcılarının memnun kalma derecelerini ve banka tercih etme nedenlerini öğrenmeye yönelik yapılan bir araştırmada müşterilerin faizsiz bankaları tercih etme nedenlerinde banka imajının önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Faizsiz bankaları tercih etme nedenlerinde, banka imajının sonra dini nedenler ve diğer bankalardan alınan hizmetlerin faizsiz bankacılık kurallarına uygun olarak bu bankalardan da alınabiliyor olması gelmektedir.

---

[99] Haron, Sudin , Norafifah, Ahmad ve Planisek, Sandra L. (1994), "Bank Patronage Factors of Muslim and Non-Muslim Customers", International Journal of Bank Marketing, 12(1), 32-40.

[100] Gerrard, Philip ve Cunningham, J. Barton (1997), "Islamic Banking: A Study in Singapore" , International Journal of Bank Marketing, 15(6), 204-216.

[101] Metawa, Saad A. ve Almossawi, Mohammed (1998), "Banking Behaviour of Islamic Bank Customers:Perspectives and Implications", International Journal of Bank Marketing, 16(7), 299-313.

[102] Metwally, M. (1996), "Attitudes of Muslims towards Islamic Banks in a Dual-banking System", American Journal of Islamic Finance, 6(1), 11-17.

Müşterilerin, faizsiz bankalar tarafından sunulan ürün ve hizmetlerin değerlendirmesi sonucunda en fazla memnuniyet derecesine banka imajının, daha sonra sırasıyla müşteri bilgi gizliliğine verilen önem, şube çalışanları tarafından sağlanan finansal danışmanlık hizmetlerinin geldiği görülmüştür[103].

Ahmad ve Haron, 2002, Malezya'da yapılan başka bir araştırmada ekonomik faktörlerin ve dini nedenlerin banka seçiminin de etkili olduğu görülmüştür. Müslüman olmayan banka yatırımcılarının birçoğu faizsiz bankaların klasik konvansiyonel bankalara alternatif oluşturduğunu düşünmektedirler. Ankete katılanlar banka yatırımcılarının çoğunun İslami bankalar tarafından kendilerine sunulan ürün ve hizmetler konusunda bilgilerinin oldukça az olduğu görülmüştür. Çalışmaya katılan müşterilerin çoğu, faizsiz bankaların ürün ve hizmetlerinin Malezya'da daha çok tanıtımının yapılmasının gerekli olduğunu düşünmektedirler[104].

Dusuki vd. 2007, ile yapılan çalışmada Malezya'da dört ayrı bölgede 750 anket katılımcısı tarafından gerçekleştirilen anket çalışmasında müşterilerin İslami bankaları tercih etme sebepleri araştırılmıştır. Yapılan bu araştırma sonucunda personellerin samimi, bilgili ve yetenekli olması en önemli sebep olarak tespit edilmiştir. Banka şubesinin konumu, ev veya iş yerine yakın olması, kullandırılan kredi oranları ise tercihi belirleyen diğer faktörler olarak tespit edilmiştir[105].

Abdullah ud. 2016, Malezya'da Müslüman banka yatırımcılarının İslami banka yatırım hesaplarını seçimini etkileyen faktörler ile ilgili bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada 375 banka yatırımcısına anket uygulamıştır. Yapılan bu çalışma sonucunda elde edilen analiz sonuçlarına göre Müslüman mevduat sahiplerinin, İslami bankalar tarafından vaat edilen kar oralarını önemsemedikleri saptanmıştır[106].

Al Ajmi vd. 2009, Bahreyn'de bulunan İslami ve geleneksel bankaların tercih edilmesi sebeplerini araştırmak için 655 banka yatırımcısı üzerinde bir anket çalışması

---

[103] Naser, Kamal , Jamal, Ahmad ve Al-Khatib, Khalid (1999), "Islamic banking: a study of customer satisfaction and preferences in Jordan", International Journal of Bank Marketing, 17(3), 135-151.

[104] Ahmad, Norafifah ve Haron, Sudin (2002), "Perceptions of Malaysian Corporate Customers towards Islamic Banking Products and Services", International Journal of Islamic Financial Services, 3(4), 13-29.

[105] Dusuki, Asyraf Wajdi ve Abdullah, Nurdianawati Irwani (2007), "Why do Malaysian Customers Patronise Islamic Banks", International Journal of Bank Marketing, 25(3), 142-160.

[106] Siti Nabihah Abdullah, Siti Hasnah Hassan and Tajul Ariffin Asron (2016), '' Switching Intention Of Muslim Depositors In Islamic Deposit Account'', International Journal of Economics, Management and Accounting 24, no 1 (2016): 83-106.

yapmışlardır. Bu çalışma sonucunda etkili olan faktörler dini inanç, etkinlik, hizmet kalitesi, kolay ulaşım imkânı ve personel bilgi seviyesi banka tercihlerinde etkili faktörler olarak tespit edilmiştir[107]

Yurtdışında yapılan çalışmalarda faizsiz bankacılığın önemi vurgulanmış, yatırımcıların faizsiz bankaları seçmelerinin sebeplerinden bahsedilmiş ve faizsiz mevduat hesaplarının tercih edilmesinin yatırımcılar için ne kadar önemli olduğu açıklanmıştır. Bununla birlikte yurt içinde yapılan çalışmalar da mevcuttur.

Karakaya vd. 2004, Türkiye'deki faaliyet gösteren katılım banka müşterilerinin katılım bankası tercihleri seçimini etkileyen faktörleri araştırmak ve katılım bankalarının finansal araçların kullanım derecelerini, son olarak müşteri memnuniyetini ölçmek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Yapılan bu çalışma sonucunda Müşterilerin banka tercihlerini belirleyen faktörler, sırasıyla, İslami etkenler, katılım bankalarının çalışma prensipleri, arkadaş, aile etkisi olarak belirlenmiştir. Kar oranlarının etkisi ise en son sırada yer almıştır[108].

Okumuş 2005, Katılım banka müşterilerinin katılım bankası seçim kriterlerini araştırmak amaçlı, Türkiye'de, 161 katılım bankası müşterisini kapsayan bir anket çalışması yapmıştır. Bu çalışma sonunda katılım bankalarının seçim kriterlerinin en önemlisi olarak "dini nedenler" olduğu belirtilirken, daha sonra geleneksel bankalardan alınan hizmetlerin katılım bankaları tarafından da verilmesi ve son olarak personelin yakın ilgisi tercih edilme sebebi olarak tespit edilmiştir[109].

Tatlı vd. 2017, tarafından katılım bankacılık hizmetlerinde tüketici tercihlerini etkileyen faktörler Bingöl'de bir uygulama çalışması yapılmıştır. Çalışma 400 hane halkı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu çalışma da amaçlanan hedef tüketicilerin bilgi düzeylerini öğrenmek ve bu bankaları tercih etme sebeplerini ortaya çıkarmaktır. Çalışma sonucunda katılımcıların bankalara olan bakış açıları

---

[107] Al-Ajmi, Jasim , Hussain, Hameeda Aboo ve Al-Saleh, Nadhem (2009), "Clients of Conventional and Islamic Banks in Bahrain: How they choose which bank to patronize", International Journal of Social Economics, 36(11), 1086-1112.

[108] Karakaya, Aykut ve Karamustafa, Osman (2004), "Bankalarda Teknoloji Yoğun Finansal Ürünlerin Kullanılmasında Müşteri Özelliklerinin Rolü" [The Role of Customer Features on the use of Technology Intensive Financial Products in Banks], Active Bankacılık ve Finans Dergisi, 38:1-6.s

[109] Okumuş, H. Şaduman (2005), "Interest-Free Banking in Turkey: A Study of Customer Satisfaction and Bank Selection Criteria", Journal of Economic Cooperation, 26(4): 51-86.

bankalardan beklentileri ve bu bankalara karşı bilgi düzeylerinin önemli etken olduğu saptanmıştır[110] .

Apil 2009, tarafından Türkiye'deki katılım bankaları üzerine yapılan bir araştırmada katılım bankalarının imajı, şube personellerinin yakın ilişki kurmaları ve müşteri hizmet kalitesinin yüksek olması, müşterilerin katılım bankalarını tercih etme faktörleri olarak belirlenmiştir. Bu faktörlerin yanı sıra, dini hassasiyet, arkadaş çevresi ve yatırımcı yakınların tavsiyeleri de müşterileri katılım bankalarına yönlendiren faktörler olarak tespit edilmiştir[111].

Kaynak 1986, banka yatırımcılarına ve banka yöneticilerine "Tercihlerinize göre ideal bir banka nasıl olmalıdır?" sorusunu sormuş; müşterilerden aldığı cevaplar doğrultusunda en önemli faktör olarak hızlı ve etkin hizmet beklediklerini bildirirken, banka yöneticilerin bu beklentilerinin önemli gördüğü husus prestij konusu olarak bildirmişlerdir[112].

Viverita 2011, tarafından yapılan çalışmada öncelikle katlım bankalarının gelir durumları ve kâr oranları üzerinde durulmuştur. Bu bankaların normal bankalara göre, Endonezya bünyesinde, daha fazla getiri sağlayan bankalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın devamında katılım bankalarının getirilerinin müşteriler tarafından tercih edilme noktasında oldukça etkili olduğu üzerinde durulmuştur[113].

Marimuthu vd. tarafından 2010 yapılan çalışmada Malezya bünyesinde katılım bankalarının tercih edilme nedenleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda bu bankaların tercih edilme sebepleri arasında sunulan hizmetlerin dağıtımı, bankacılık faaliyetlerindeki etkinlik, sosyal çevreden tavsiyeler gibi faktörlerin oldukça etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır[114].

---

[110] Tatlı H, vd, Katılım Bankacılık Hizmetlerinde Tüketici Tercihlerini Etkileyen Faktörler: Bingölde Bir Uygulama, Bingöl, 2017.

[111] Apil, Ali Rıza (2009), Türkiye Örneğinde Katılım Bankacılığına Müşteri Yaklaşımları (TKBB No. Katılım Bankacılığının Finans Sektörüne Getirdiği Yenilik ve Açılımlar Başlıklı Bilimsel Araştırma Yarışması). Retrieved 2012,June 21.

[112] Kaynak, Erdener (1986), "How to Measure Your Bank's Personality: Some Insights from Canada", International Journal of Bank Marketing, 4(3), 54-68.

[113] Viverita and Ariff, analyzed efficiency measurement and determinants of Indonesian bank efficiency. They found that bank credit risk (non-performing loans) negatively affect cost and profit efficiencies.(2011)

[114]Maran, MARIMUTHU, vd. "İslâmic Banking: Selection Criteria and Implications", Global Journal of Human Social Science, 10(4:1), 2010.

Lee vd. 2011, tarafından Pakistan'da katılım bankalarının tercih edilmesi noktasında etkili olan faktörler üzerine yapılan çalışmada burada ilgili bankaların seçiminde temel nedenin bu bankaların dinî kurallara göre hareket etmesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak müşterilerin paralarını güvende tutma isteğinin de baskın olduğu gibi bir sonuç da ortaya çıkmıştır[115].

Durak ve arkadaşları 2017, tarafından yapılan çalışmada katılım bankalarının tercih edilme sebepleri incelenmiş, bu sebepler içinde öncelikli olarak katılım bankalarının daha güvenli görülmesi hususunun ağır bastığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte şube sayısı, işlem hızı, personel ilgisi ve işlem maliyetleri gibi hususların da tercihlerde etkili olduğu ulaşılan sonuçlar arasındadır[116].

Soma ve arkadaşları 2017, tarafından Endonezya bünyesinde yapılan çalışmada müşterilerin katılım bankalarına yönelme sebepleri incelenmiş ve bu sebepler içinde dinî faktörlerin ilk sırada olduğu sonucuna ulaşılmıştır[117].

Nadirov 2018, tarafından katılım bankaları ve ticari bankaların tercih sebeplerinin karşılaştırıldığı çalışmada, katılım bankalarının tercih edilme sebepleri üzerinde dinî etkenlerin önemli bir yeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır[118].

3.2. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI

Bu bölümde önce araştırmanın konusu ele alınacak ve ardından kapsamı ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

3.2.1. Araştırmanın Konusu

Küresel dünyada hızla yükselen katılım bankacılığı özellikle konvansiyonel bankacılığa alternatif olma özelliği taşımaktadır. Bankacılık sektörünün önemli bir öğesi olan banka yatırımcıları ise faiz problemiyle sık sık karşı karşıya gelmektedirler.

---

[115]Kun,.ho, LEE vd. Customers' attitude toward İslâmic banking in Pakistan. International Journal of İslâmic and Middle Eastern Finance and Management, 4(2), 2011.

[116]İsmail, DURAK, vd."Banka Seçiminde Müşteri Tercihleri: Katılım Bankaları Üzerine Ampirik Bir İnceleme", *The Journal Of Social Science,* Yıl 1, C. 1, S. 2, 2017.

[117]Abdul Mukti SOMA, vd, Religiosity and Islamic banking product decision: Survey on Employees of pt Telekomunıkası Indonesia, Etikonomi, 16(1), 2017,

[118]Orkhan, NADIROV , "Katılım (İslami) Bankaları ve Ticari Bankalarda Müşteri Tercihleri: Türkiye Üzerine Bir Araştırma, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Bu anlamda bir taraftan konvansiyonel bankacılığa alternatif olarak kurulan katılım bankaları, diğer tarafta ise faiz hassasiyeti olan banka yatırımcılarının olması "banka yatırımcılarının katılma hesapları seçimini etkileyen faktörler: TRB1 bölgesi örneği" araştırmasının yapılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

3.2.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın temel iddiası katılım bankaları ve katılım bankası yatırımcılarının katılma hesapları seçimini etkileyen faktörler: TRB1 bölgesi örneği olarak planlanmıştır. Bundan dolayı araştırma, Katılım bankalarını ve Banka yatırımcılarını kapsamaktadır. Hem katılım bankaları hem de banka yatırımcıları evrensel düzeyde ifade edilen şekilde ele alınmıştır. Bu husus araştırmanın her aşamasında dikkate alınmış olup, araştırma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesinde de bu duruma uygun davranılmıştır. Çalışmanın konusu analiz edilirken TRB1 bölgesindeki katılım bankası yatırımcıları çalışmanın kapsamı olarak belirlenmiştir.

3.3. ARAŞTIRMANIN AMAÇ VE HEDEFLERİ

Araştırmanın amacı ve araştırma kapsamında elde edilmek istenen hedefler aşağıda ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

3.3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı banka yatırımcılarının katılma hesaplarının seçimini etkileyen faktörlerin araştırılmasıdır. Katılım bankaları bankacılık sektörü içerisinde konvansiyonel bankalara karşı güçlü bir alternatif olması bankaların gelişip ülke ekonomisine katkı sağlamasında en önemli etken olan ve faiz hassasiyetine sahip banka yatırımcılarını çok yakından ilgilendirmektedir. Bu durumda katılım bankalarının alternatif pozisyonda oluşu banka yatırımcıları için potansiyel bir nitelik taşımaktadır. Yapılan bu araştırma kapsamında bu potansiyelin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Faiz hassasiyeti olan banka yatırımcılarının en çok sıkıntı yaşadıkları durum konvansiyonel bankacılığın temelinde faizin oluşu ve işleyişlerinin de bu yönde olmasıdır. Ayrıca yapılan bu çalışmada katılım bankası yatırımcılarının tutum, sübjektif normlar ve dini hassasiyetleri ölçülerek, katılım bankası yatırımcılarının kişisel tercihleri ile katılım bankalarının çalışma prensiplerinin bu ölçeklere uygunluğu da araştırılmıştır. Katılım bankaları ise faizsiz çalışma prensibine

sahip olmalarından dolayı faiz hassasiyeti olan banka yatırımcılarına iyi bir alternatif olup, onların ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Bu durumdan dolayı araştırmanın amacı Katılım Bankalarının katılım bankası yatırımcıları için alternatif olma potansiyelini araştırarak ampirik bulgularla ortaya koymaktır. Banka yatırımcılarının bankacılık sektörü ve ülke ekonomisinde ki önemli yeri ile katılım bankalarının konvansiyonel bankacılığa iyi bir alternatif olması, birbirini tamamlar nitelikte oluşu bu konuya olan önemi bir kez daha ortaya koymaktadır.

3.3.2. Araştırmanın Hedefleri

Araştırmanın amacına uygun bir şekilde erişilmek istenen hedefleri şu şekilde açıklamak mümkündür. Asıl hedef ülkemiz nezdinde milli ekonominin büyümesine katkı sağlayacak bir konuyu geliştirerek hem teorik hem de ampirik bulgularla bu konuyu desteklemektir. Ayrıca hızla büyüyen ve gelişen katılım bankacılığı sektörüne vurgu yaparak ekonomi içerisindeki önemini ortaya koymaktır. Araştırmada ülke ekonomilerinin ve bankacılık sektörünün büyüme ve gelişmeleri ile birlikte önemli bir yere sahip olan banka yatırımcılarının önemine dikkat çekmek, yapılan araştırmada ulaşılması istenen hedeflerden bir başkasıdır. Genel olarak yapılan çalışmaların çoğunda hem katılım bankacılığı, hem de banka yatırımcılarının öneminin vurgulandığı görülmüştür. Bu araştırmanın hedeflerinden bir diğeri ise bu iki sistemin birbirleriyle olan ilişkilerinin ne düzeyde olduğunu değerlendirmektir. Ayrıca katılma hesaplarının seçimini etkileyen faktörler de çok boyutlu olarak ele alınmıştır. Son olarak çalışma sonucunda elde edilecek bulgular ile bu alanda yatırım yapacak olan banka yatırımcılarına kılavuzluk edecek bilgi sunulması hedeflenmektedir.

3.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada katılım bankası yatırımcılarının islami mevduat hesap seçimini etkileyen faktörlerin araştırılması amaçlanmıştır. Konu ile ilgili yayınlanmış ulusal ve uluslararası makale, kitap, yüksek lisans tezleri, doktora tezleri, internet ortamında birden fazla araştırma incelenmiştir. Yabancı dildeki araştırmalar tercüme edilmiş olup, çalışma konusu kapsamında Dünya'da ve Türkiye'de istatiksel veriler araştırılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda elde edilen bilgiler özgün ve etik kurallarına bağlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda bu potansiyel ve boyutların belirlenmesinde kullanılacak mevcut bir veriye rastlanmamıştır.

Dolayısıyla çalışmanın birinci verilerini oluşturacak yüz yüze anket yöntemi en uygun yöntem olarak seçilmiştir. Araştırma verilerin toplanması ve verilerin analiz edilmesinden oluşan iki aşamalı bir yöntemle yürütülmüştür. Daha açıklayıcı olması adına araştırmanın yöntemi Veri Toplama Yöntemi ve Veri Analiz Yöntemi olarak aşağıda ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

3.4.1. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmanın yöntemi yüz yüze anket yöntemi olarak belirlendikten sonra araştırmanın konusuna ve amacına uygun veri toplama yöntemi izlenmiştir. Hazırlanan anket dört bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde katılımcıları tanımlayıcı sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise katılımcıların katılma hesapları tutumlarını ölçmeye yönelik sorular sorulmuştur. Anketin üçüncü bölümünde ise katılımcıların katılma hesapları sübjektif normlarını ölçmeye yönelik sorular sorulmuş olup son bölümde dindarlık faktörü ölçülmeye çalışılmıştır. Ayrıca oluşturulan sorular katılım bankalarının konvansiyonel bankacılığın alternatifi ile bağlantılı şekilde sorulmasına dikkat edilmiş olup aradaki en önemli husus olan faiz kavramı sorularda belirtilmiştir.

Yapılan çalışmada seçilen örneklemlerin, terimlere yabancı olmaması, konudan bağımsız kalmamaları ve daha doğru sonuçlar elde etmek adına katılım bankası müşterileri seçilmiştir. Böylelikle seçilen örneklemler soruları anlayarak daha doğru cevap vermeleri hedeflenmiştir.

Anket soruları hazırlanırken tutum, sübjektif normlar ve dindarlık ölçeklerinin her biri için beşli likert yöntemi kullanılmıştır. Tutum ölçeği ve sübjektif normlar ölçeği 9 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular hazırlanırken çeşitli literatür araştırması yapılmıştır. Yapılan bazı literatür çalışmalarından[119] tutum ölçeği için sorulan 9 sorudan 5'i, sübjektif normlar ölçeğinde ise sorulan 9 sorudan 4'ü Türkçeye çevrilip, yabancı dil uzmanı ile birlikte gözden geçirilerek anket uyarlanmıştır. Geri kalan tutum ölçeği için 4 soru, sübjektif normlar ölçeği için 5 soru ise yazar tarafından oluşturulmuştur. Son ölçek olan dindarlık ölçeği ise 10 sorudan oluşmaktadır.

---

[119] Alam et al vd. Religiosity an Important Factor in Influencing the Intention to Undertake Islamic Home Financing in Klang Valley." World Applied Sciences Journal 19, (2012), no. 7
Siti Nabihah Abdullah, Siti Hasnah Hassan and Tajul Ariffin Masron Switching Intention Of Muslim Depositors In Islamic Deposit Account, (2016), no. 91

Dindarlık ölçeği için yapılan bazı literatür çalışmalardan[120] sorulan 10 sorudan ilk 8 soru birebir aynı olarak alınmış ve Türkçeye çevrilmiştir. Yabancı dil uzmanı tarafından kontrol edilerek araştırma evrenine uyarlanmıştır. 9. ve 10. soru ise yazar tarafından oluşturulmuştur. Geliştirilen bu soruların katılımcılar üzerinde anlaşılırlığını ve uygulanabilirliğini anlamak için, araştırma aşamasında beklenmedik bir durumla karşı karşıya kalmamak adına pilot uygulama yapılmıştır. Bu uygulama Bingöl ilinde 20 katılım bankası yatırımcısı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama yüz yüze anket yöntemi ile yapılmış uygulama aşamasında katılımcılara herhangi bir süre kısıtlaması uygulanmamıştır. Ayrıca katılma hesaplarının seçimini etkileyen faktörleri tespit etmek ve ölçekle ilişki kurmak için 3 soru (Şu anda çalıştığım katılım bankamın İslam dini kurallarına uymayan ürün ve hizmetleri tespit etmesi durumunda ki çekilme durumu, Katılım bankası tarafından rekabetçi olmayan getiri verilmesi durumunda çekilme durumu, yakın gelecekte bankacılık krizinin yaşanması durumunda bankanın da etkilenmesi karşısında çekilip çekilmeyecekleri) olarak katılımcılara sorulmasına karar verilmiştir. Eklenen bu soru Böylelikle üç ölçek ve üç soru ile katılma hesapları seçimini etkileyen faktörleri tespit edip analiz etmeye çalışılmıştır.

Ölçeklerin güvenirlik analizi için Cronbach Alpha (α) testi uygulanmıştır. Buna göre katılımcıların verdikleri cevaplar sonucu en yüksek puana sahip olan tutum ölçeğidir (0.911). Tutum ölçeğinin yüksek puana sahip olmasının nedeni, katılımcıların katılma hesapları seçimi yaparken dini inançları, faiz hassasiyeti gibi tutumlara sahip olması, katılım bankalarının da çalışma prensiplerinin bu tutumlarla aynı olması bu çalışmada yatırımcıların tutum ölçeğini ön planda tutmuştur. Daha sonra dindarlık ölçeği (0.905) puanla yüksek güvenilir elde edilmiştir. Son olarak sübjektif normalar ölçeği (0.752) puana sahiptir. Bu puan her ne kadar düşük görünse de Cronbach's Alpha değerinin bilimsel araştırmalarda kabul görmesi için belli bir değerin üzerinde olması gerekir. Bu bağlamda $0.70 \leq \alpha < 0.90$ değerler kabul edilmiş ve buna göre yorumlanmıştır. Ölçek yüksek güvenirlik düzeyine sahip olup, bilimsel yargıların oluşturulmasında kullanılabilir.[121]. Subjektif norm ölçeği için çıkan (0.752) puan, Cronbach's Alpha değeri verilen aralıklarla karşılaştırıldığında, ölçeğin yeterli

---

[120] Alam et al, a.g.t, s.7 , Siti Nabihah Abdullah, Siti Hasnah Hassan and Tajul Ariffin Masron, a.g.t, s.91

[121] Özdamar, Kazım. (2002). "Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi", Eskişehir: Kaan Kitabevi

güvenilirlik düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar ile ölçeklerin yapılacak analizler için uygun olduğu anlaşılmış olup, sonuçların güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Hazırlanan anket formlarından verileri elde etmek amacıyla çalışmaya katılmak isteyen katılım bankası yatırımcılarına 20 Şubat 2019 – 20 Mayıs 2019 tarihleri arasında saha çalışmasında uygulanmıştır. Daha doğru sonuçlar elde etmek ve daha güvenilir olması adına yüz yüze anket yöntemi kullanılmıştır. Ankete verilecek cevapların doğru olması için ankette katılımcıların kişisel kimliklerini açıklayacak sorulara yer verilmemiştir. Uygulama aşamasında anketler dağıtılırken çalışmanın amacı da açıklanmıştır. Katılımcılar soruları cevaplarken anlam bakımından sorun yaşadıkları sorulara yerinde açıklama yapılmıştır. Katılımcıların cevapladıkları anket formları toplanıp incelenmiştir. Katılımcıların gözden kaçırdıkları sorular veya eksik bıraktıkları alanlar hemen tespit edilmiş olup katılımcılar tarafından bu eksiklikler giderilmiştir. Toplanan anket formlarına verilen cevaplar elektronik ortama aktarılmış olup araştırma verileri oluşturulmuştur.

3.4.2. Veri Analiz Yöntemi

Anket formlarına verilen cevaplar elektronik ortama aktarılmış analize uygun veriler haline getirilmiştir. Bu verilere araştırmanın konusuna ve amacına uygun örneklem sayısı 50'den büyük olduğu için verilerin normal dağılıma uygunluğunu test etmek için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Normal dağılıma sahip olmayan veriler için parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Ayrıca ölçekler arasındaki ilişkinin yönü Korelasyon Analizi ile analiz edilmiştir. Son olarak katılma hesapları tutum ölçeği bağımlı değişken olarak kabul edilerek dindarlık ölçeği, sübjektif normlar ölçeği, yaş, bakmakla yükümlü kişi sayısı, aylık ortalama gelir ve fiziksel sermaye bağımsız değişkenlerle ilişkisi çoklu regrasyon yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında analizler SPSS programı aracılığıyla yapılmıştır.

3.5. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Çalışmanın bu kısmında araştırma konusunun evreni ve araştırmanın uygulanacağı örneklem detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

3.5.1. Araştırmanın Evreni

Çalışmanın evrenini Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli illerinden oluşan TRB1 bölgesinde bulunan katılım bankası yatırımcıları oluşturmaktadır. Çalışmanın Doğu Anadolu Bölgesi'nde yapılması planlanmıştır. Ancak maddi imkânsızlıklar, ulaşım sorunu vb. sorunlarla karşılaşılması sonucu TRB1 bölgesinde yapılması kararlaştırılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda bu illerde yer alan katılım bankaları şubeleri araştırılmış olup banka yetkilileri ile görüşülmüştür. Araştırma hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Ancak Tunceli ilinde katılım bankası şubesi olmaması sebebiyle Tunceli'de yaşayan banka yatırımcılarından yakın illerde ki katılım bankaları ile çalışan yatırımcılar tespit edildikten sonra anket çalışmasına katılımları sağlanmıştır. Tablo 1'de evren büyüklüğüne ait istatistiki bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1. Anket Uygulanacak İllerin Nüfus Sayıları

İLLER	TOPLAM KENT MERKEZ NÜFUS
BİNGÖL	123.824
ELAZIĞ	378.542
MALATYA	592.990
TUNCELİ	33.511
TOPLAM	1.128,867

Çalışmanın evrenini 4 ilden toplam 1,128.867 kişi oluşmaktadır. Çalışma kapsamında bu sayıya ulaşmak mümkün olmadığı için örneklem seçimine gidilmiştir.

3.5.2. Araştırmanın Örneklemi

Örneklem sayısının belirlenebilmesi için Minimum Örnekleme Metodu kullanılmış olup aşağıdaki formül yardımıyla örneklem sayısı belirlenmiştir (Denklem 1).

$$n = \frac{N \times P \times Q \times Z^2}{[(N-1) \times d^2 + P \times Q \times Z^2]} \quad (1)$$

P= Ana Kitle X' in Gözlemlenme Olasılığı=0,5

Q= Gözlemlenmeme Olasılığı=0,5

d= Etki Büyüklüğü=0,05

t= Dağılımın Kritik Değeri

N: Evren Büyüklüğü

z= Dağılım Değeri=1,96

Bu formüle göre çalışmanın örneklem sayısı 384 kişi olarak belirlenmiştir. Ancak çalışma esnasında beklenmedik sorunlar, örneklem hataları vb. gibi sorunlar göz önünde bulundurulduğu zaman örneklem sayısının 400 kişiye ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışmanın evreni farklı illeri kapsadığı için örneklem sayıları bu illere yüzdesel olarak dağıtılmıştır. Her ilin nüfusuna göre örneklem sayısı belirlenmiştir. Tablo 2'de illere göre örneklem sayıları gösterilmiştir. Minimum örneklem sayısı olan 400 TRB1 nüfusuna oranlanmış, bulunan sayı her ilin nüfusu ile çarpılmıştır. Bulunan sonuç o ile düşen örneklem sayısı olarak belirlenmiştir.

Tablo 2. İl Bazında Dağıtılmış Örneklem Sayıları

İLLER	EVREN	ANKET UYGULANACAK NÜFUS	ÖRNEKLEM
BİNGÖL	123.824	43.8754692	44
ELAZIĞ	378.542	134.1315727	134
MALATYA	592.990	210.1187588	210
TUNCELİ	33.511	11.87419925	12
TOPLAM	1.128,867	400.000	400

Buna göre çalışmanın örnekleminin illere göre dağılımı sırasıyla 210 kişi Malatya için, 134 kişi Elazığ için, 44 kişi Bingöl için ve 12 kişi Tunceli için belirlenmiştir.

3.6. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bu bölümünde SPSS programından elde edilen analiz sonuçları değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışmaya katılan katılımcılar hakkında istatistiki bilgilerine yer verilmiştir.

3.7. KATILIMCILARIN SOSYO – EKONOMİK DURUMLARINA GÖRE FREKANSLARI

Araştırmanın bu bölümünde çalışmaya katılan katılımcıların Sosyo–Ekonomik durumlarına göre frekansları aşağıda detaylı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 3'te banka yatırımcılarının 369'u erkek ve 31'i kadındır. Böylelikle yatırımcıların %92,3' ü erkekler oluştururken % 7,8'ni de kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyetlerine İlişkin İstatistiki Bulgular

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	369	92.3
Kadın	31	7.8
Toplam	400	100.0

Tablo 4'te katılım bankası yatırımcılarının %29.8'ini 30 ve altı yaş grubu oluştururken %42.8' ini 31 – 40 yaş aralığı oluşturmaktadır. Geriye kalan %22'lik kısmı 41- 50 yaş aralığı, %5.5'ini de 50 ve yaş üstü katılımcılarından oluşmaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların Yaş Gruplarına İlişkin İstatistiki Bulgular

Yaş Grupları	Sayı	Yüzde
30 ve altı	119	29.8
31-40	171	42.8
41-50	88	22.0
50 ve üstü	22	5.5
Toplam	400	100.0

Tablo 5'te çalışmaya katılan katılım bakası yatırımcılarının medeni durumlarına göre dağılımları verilmiştir. Buna göre yatırımcılarının %71,3' ü evli, %27,8'i bekar ve %1'i de duldur. Katılan 400 yatırımcının 285'ini evliler oluştururken 111'ini bekarlar ve 4'ünde dul kişiler oluşturmaktadır.

Tablo 5. Katılımcıların Medeni Durumlarına İlişkin İstatistiki Bulgular

Medeni Durum	Sayı	Yüzde
Evli	285	71.3
Bekar	111	27.8
Dul	4	1.0
Toplam	400	100.0

Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında 266'sı üniversite veya lisansüstü mezunlardan oluşurken, 90 kişisi meslek yüksekokulu mezunu, 33 kişi lise mezunu, 9 kişi ortaokul mezunu ve 2 kişide ilkokul mezunundan oluşturmaktadır (Tablo 6).

Tablo 6. Katılımcıların Eğitim Durumlarına İlişkin İstatistiki Bulgular

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
İlkokul	2	0.4
Ortaokul	9	2.3
Lise	33	8.3
Meslek Yüksek Okulu	90	22.5
Üniversite veya Lisansüstü	266	66.5
Toplam	400	100.0

Katılımcıların bakmakla yükümlü oldukları kişi sayısına ait veriler Tablo 7'de verilmiştir. Buna göre katılımcıların 320'si 3 ve altı kişiye bakmakla yükümlü iken 80'ini 4 ve daha fazla kişiye bakmakla yükümlüdür.

Tablo 7. Katılımcıların Bakmakla Yükümlü Oldukları Kişi Sayısına İlişkin İstatistiki Bulgular

Bakmakla Yükümlü Kişi Sayısı	Sayı	Yüzde
3 ve altı	320	80.0
4 ve üstü	80	20.0
Toplam	400	100.0

Tablo 8'de anket çalışmasına katılan katılım bankası yatırımcılarının meslek bilgileri verilmiştir. Katılım sağlayan 400 yatırımcının 192'si devlet memuru, 155'i özel sektör çalışanı, 20'si esnaf, 13'ü diğer meslek grupları, 12'si işçi, 5'i işletme sahibi veya tüccar, 3'ü çalışmayan işsiz kişiden oluşmaktadır.

Tablo 8. Katılımcıların Meslek Bilgilerine İlişkin İstatistiki Bulgular

Meslek	Sayı	Yüzde
İşletme sahibi/tüccar	5	1.3
Esnaf	20	5.0
Devlet memuru	192	48.0
Özel sektör çalışanı	155	38.6
İşçi	12	3
Çalışmıyor/İşsiz	3	0.8
Diğer	13	3.3
Toplam	400	100.0

Tablo 9'da Katılımcıların geçmiş yıllara ait ödenmemiş borçlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Böylelikle katılımcıların %12.5'inin geçmiş yıla ait ödenmemiş borcu varken %87.5'inin geçmiş yıllara ait ödenmemiş borcu yoktur.

Tablo 9. Katılımcıların Geçmiş Yıl Borçlarına İlişkin İstatistiki Bulgular

Geçmiş yıl borcu	Sayı	Yüzde
Evet	50	12.5
Hayır	350	87.5
Toplam	400	100.0

3.8. KATILIMCILARIN KATILIM BANKACILIĞI KULLANIMI İLE İLGİLİ BİLGİLERİN FREKANSLARI

Bu bölümde katılımcıların katılım bankacılığı kullanımına ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 10'da katılım bankası yatırımcılarının kimin tavsiyesi ile kullanmaya başladığına ait veriler yer almaktadır. Bu verilerden çıkan sonuçlara göre 198 kişi (%49.5) ile ailesinin tavsiyesiyle kullanmaya başlamışken 164 kişi arkadaşlarının tavsiyesiyle, 22 kişi diğer kanallar aracılığıyla ve 16 kişide internet aracılığıyla kullanmaya başlamıştır. Bu bulgular yatırımcıların yaklaşık yarısının çevrenin önerisi ile kullanmaya başladığını göstermektedir.

Tablo 10. Katılımcıların Katılım Bankacılığını Kimin Tavsiyesi ile Kullanmaya Başladığına İlişkin İstatistiki Bulgular

Kimin Tavsiyesi	Sayı	Yüzde
Aile	198	49.5
Arkadaş	164	41.0
İnternet	16	4.0
Diğer	22	5.5
Toplam	400	100.0

Tablo 11'e göre katılımcıların %95.5'i internet bankacılığını kullanırken, %4.5'i internet bankacılığını kullanmamaktadır.

Tablo 11. Katılımcıların İnternet Bankacılığı Kullanımına İlişkin İstatistiki Bulgular

İnternet Bankacılığı	Sayı	Yüzde
Evet	382	95.5
Hayır	18	4.5
Toplam	400	100.0

Tablo 12'de Katılım bankası yatırımcılarının banka ürün veya hizmetlerinin İslami kurallara uymaması durumunda bankaya karşı verecekleri tepkiler yer almaktadır. Katılımcıların 384'ü İslami kurallara uymayan ürün veya hizmet tespit etmesi durumunda bankadan çekileceğini söylerken 16'sı ise bankayla çalışmaya devam edeceğini çekilmeyeceğini söylemiştir.

Tablo 12. Katılım Bankasının İslami Kurallara Uymayan Ürün ve Hizmetler Uygulaması Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna İlişkin İstatistiki Bulgular

İslami Kurallara Uymayan Ürün ve Hizmetler	Sayı	Yüzde
Çekileceğim	384	96.0
Çekilmeyeceğim	16	4.0
Toplam	400	100.0

Katılım bankası yatırımcılarının çalıştıkları katılım bankalarının rekabetçi olmayan getiri vermesi durumunda yatırımcıların bankadan çekilme kararları Tablo 13'te yer almaktadır. Buna göre katılım bankası yatırımcılarının rekabetçi olmayan getiriyle karşı karşıya kalmaları durumunda %44'ü bankadan çekileceğini beyan ederken %56'sı bankayla çalışmaya devam edeceğini belirtmiştir.

Tablo 13. Katılım Bankasının Rekabetçi Olamayan Getiri Vermesi Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna İlişkin İstatistiki Bulgular

Rekabetçi Olmayan Getiri Verilmesi	Sayı	Yüzde
Çekileceğim	176	44.0
Çekilmeyeceğim	224	56.0
Toplam	400	100.0

Tablo 14'te Katılım bankası yatırımcılarının yakın gelecekte bir kriz oluşması durumunda çalıştıkları katılım bankalarından çekilip çekilmeyeceğine ilişkin

yüzdelikler yer almaktadır. Tablo 14'e göre Kriz yaşanması durumunda çalışmaya katılan 400 yatırımcıdan 309'u bankadan çekileceğini ifade ederken 91'ide çekilmeyeceğini ifade etmiştir.

Tablo 14. Katılım Bankası Yatırımcısının Yakın Gelecekteki Bir Bankacılık Krizinden Etkileneceği Endişesi Yaşaması Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna İlişkin İstatistiki Bulgular

Kriz Durumunun Gerçekleşmesi	Sayı	Yüzde
Çekileceğim	309	77.3
Çekilmeyeceğim	91	22.7
Toplam	400	100.0

3.9. KATILMA HESAPLARI SEÇİMİ İLE İLGİLİ TUTUM, SUBJEKTİF NORMLAR VE DİNDARLIK ÖLÇEKLERİNE AİT TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Ankette yer alan sorulara verilen cevaplar, aritmetik ortalama yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin yapılabilmesi için puan aralığını hesaplamak gerekir. Böylelikle aralıkların eşit olduğu varsayımından yola çıkarak aritmetik ortalamalar için puan aralığı 0.80 olarak hesaplanmıştır[122] Buna göre katılımcıların ortalama puanı 1.00-1.80 olan değişkenlere kesinlikle katılmadıkları, ortalama puanı 1.81-2.60 olan değişkenlere katılmadıkları, ortalama puanı 2.61-3.40 olan değişkenlere fikirlerinin olmadıkları, ortalama puanı 3.41-4.20 olan değişkenlere katıldıkları ve ortalama puanı 4.21-5.00 olan değişkenlere kesinlikle katıldıkları gösterdiği kabul edilmiştir.

3.9.1. Katılma Hesapları Tutum Ölçeği İstatistiki Bulguları

Çalışmaya katılan katılım bankası yatırımcıların Katılma Hesaplarına yönelik tutum ölçeğini oluşturan değişkenlere bağlı ifadelere verdikleri cevapların ortalama puanları ve standart hatalarının dağılımına Tablo 15'te yer verilmiştir. Katılım bankası yatırımcılarının katılma hesaplarına yönelik tutumları arasında önemli gördükleri faktörlerin önem algılamalarına göre sırasıyla "Katılım mevduat hesaplarında faiz olmadığı için vaat edilmeyen getiriyi seçiyorum (4.27±0.83)", "İslam dininin

[122] Puan Aralığı = (En Yüksek Değer – En Düşük Değer)/5 = (5 – 1)/5 = 4/5 = 0.80

kurallarına uygun olduğu için Katılım bankalarının mevduat hesaplarından vaat edilmeyen getiri hesaplarını seçiyorum (4.19±0.86)", "Katılım mevduat hesaplarında vaat edilmeyen getiri; dürüstlük, adalet ve eşitlik üzerine kuruludur (4.18±0.84)", "Katılım mevduat hesabında vaat edilmeyen getiriyi seçen arkadaşlarım/meslektaşlarım Katılım bankacılığının konvansiyonel bankacılıktan daha iyi olduğu konusunda hemfikirler (4.14±0.98)", "Arkadaşlarım ve akrabalarımın tavsiyesine dayanarak katılım mevduat hesabında vaat edilmeyen getiriyi seçtim (4.01±1.08)" olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre elde edilen bulgular bir bütün olarak ele alındığında katılım bankası yatırımcılarının büyük bir çoğunluğu katılma hesaplarına yönelik sorulan sorulara kesinlikle katıldıkları görülmektedir.

Ayrıca bu ifadeler dikkate alınarak katılımcıların verdikleri cevaplara bakıldığı zaman en yüksek 4.27±0.83 ortalama puan ve standart hata ile "Katılım mevduat hesaplarında faiz olmadığı için vaat edilmeyen getiriyi seçiyorum" ifadesi yer almaktadır. Katılım hesaplarının İslam dinine uygun olarak işleyişi ve katılma hesaplarından elde edilen getirinin dürüstlük adalet üzerine kurulu olması seçenekleri de yatırımcıların tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Çıkan bu sonuçlar neticesinde katılım bankası yatırımcılarının katılma hesaplarının seçimini etkileyen tutum ve davranışlarda İslam dini faktörü, faizsizlik prensibi faktörü, dürüstlük ve adalet faktörü önem arz etmektedir. Böylelikle yatırımcıların düşünceleri ile banka kurumlarının çalışma prensipleri arasında doğru orantı olduğu söylenebilir.

Tablo 15. Katılım Bankacılığı Yatırımcılarının Katılım Bankacılığı Tutum Ölçeğine verdikleri Cevapların Ortalama Puan ve Standart Hatalarına Göre Dağılımı

		Sayı	%	Ort.	sh
Değer verdiğim insanlar, katılım mevduat hesaplarına vaat edilmeyen getiri yoluyla para yatırmam konusunda beni destekledi.	Kesinlikle Katılmıyorum	22	5.5	3.93	1.13
	Katılmıyorum	38	9.5		
	Fikrim Yok	24	6.0		
	Katılıyorum	176	44.0		
	Kesinlikle Katılıyorum	140	35.0		
	Toplam	400	100.0		
Dinlediğim ve saydığım insanlar katılım mevduat hesaplarına dayalı vaat edilmeyen getiriyi seçmem konusunda beni etkiledi	Kesinlikle Katılmıyorum	20	5.0	3.96	1.10
	Katılmıyorum	38	9.5		
	Fikrim Yok	19	4.8		
	Katılıyorum	184	46.0		
	Kesinlikle Katılıyorum	139	34.8		
	Toplam	400	100.0		
İslam dininin kurallarına uygun olduğu için Katılım bankalarının mevduat hesaplarından	Kesinlikle Katılmıyorum	13	3.3	4.19	0.86
	Katılmıyorum	8	2.0		
	Fikrim Yok	17	4.3		
	Katılıyorum	213	53.3		

vaat edilmeyen getiri hesaplarını (katılım hesaplarını) seçiyorum	Kesinlikle Katılıyorum	149	37.3		
	Toplam	400	100.0		
Katılım mevduat hesaplarında vaat edilmeyen getiri; dürüstlük, adalet ve eşitlik üzerine kuruludur.	Kesinlikle Katılmıyorum	9	2.3	4.18	0.84
	Katılmıyorum	11	2.8		
	Fikrim Yok	25	6.3		
	Katılıyorum	207	51.7		
	Kesinlikle Katılıyorum	148	37.0		
	Toplam	400	100.0		
Katılım mevduat hesabına para yatırmak, içimde İslam'ın ruhunu uyandırıyor.	Kesinlikle Katılmıyorum	13	3.3	3.63	1.13
	Katılmıyorum	64	16.0		
	Fikrim Yok	87	21.8		
	Katılıyorum	130	32.5		
	Kesinlikle Katılıyorum	106	26.5		
	Toplam	400	100.0		
Katılım mevduat hesaplarında faiz olmadığı için vaat edilmeyen getiriyi seçiyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum	8	2.0	4.27	0.83
	Katılmıyorum	12	3.0		
	Fikrim Yok	16	4.0		
	Katılıyorum	191	47.8		
	Kesinlikle Katılıyorum	173	43.3		
	Toplam	400	100.0		
Katılım mevduat hesabında vaat edilmeyen getirinin varlığı, içime huzur getirir.	Kesinlikle Katılmıyorum	8	2.0		
	Katılmıyorum	31	7.8		
	Fikrim Yok	62	15.5	3.92	0.96
	Katılıyorum	181	45.3		
	Kesinlikle Katılıyorum	118	29.5		
	Toplam	400	100.0		
Arkadaşlarım ve akrabalarımın tavsiyesine dayanarak katılım mevduat hesabında vaat edilmeyen getiriyi seçtim.	Kesinlikle Katılmıyorum	20	5.0	4.01	1.08
	Katılmıyorum	31	7.8		
	Fikrim Yok	19	4.8		
	Katılıyorum	185	46.3		
	Kesinlikle Katılıyorum	145	36.3		
	Toplam	400	100.0		
Katılım mevduat hesabında vaat edilmeyen getiriyi seçen arkadaşlarım/meslektaşlarım, Katılım bankacılığının konvansiyonel bankacılıktan daha iyi olduğu konusunda hemfikirler.	Kesinlikle Katılmıyorum	18	4.5	4.14	0.98
	Katılmıyorum	13	3.3		
	Fikrim Yok	22	5.5		
	Katılıyorum	186	46.5		
	Kesinlikle Katılıyorum	161	40.3		
	Toplam	400	100.0		

3.9.2. Sübjektif Normlar Ölçeğinin İlişkin İstatistiki Bulguları

Çalışmaya katılan yatırımcıların katılma hesaplarına yönelik sübjektif (öznel) normlar ölçeğine göre verdikleri cevapların ortalama puan ve standart hatalarına göre dağılımı Tablo 16'da sunulmuştur. Buna göre elde edilen bulgular bir bütün olarak ele

alındığında katılım bankası yatırımcılarının büyük bir çoğunluğu katılma hesaplarına yönelik sorulan sorulara benim için tamamen doğru cevabı verdikleri görülmüştür. Katılım bankası yatırımcılarının katılım bankacılığı sübjektif (öznel) normlara göre verdikleri cevaplar arasında önemli gördükleri faktörlerin önem algılamalarına göre sırasıyla "Katılım bankalarının ürünlerinin ve yönetim uygulamalarının İslam dininin kurallarını ihlal edecek şekilde uygulandığını duyduğumda, faizden kaçınmak için paramı çekerim (4.42±0.80)", "Eşim ve ebeveynim, katılım bankamın ürünlerinde ve yönetim uygulamalarında İslam dininin kurallarına aykırı işleyişinin olduğunu tespit ettiklerinde paramı çekmem gerektiğini düşünürler (4.38±0.82)", "Mevduat sahipleri, bankaların gelirlerinin bir kısmının faiz gelirinden geldiğini öğrenirlerse fonlarını diğer bankalara kaydırırlar (4.37±0.90)", "Katılım bankalarının İslam dininin yasakladığı ürünlere ve yönetim uygulamalarına uygun olan kuralları ihlal ettiklerini duyduğumda, katılım hesaplarından vazgeçme eyleminin doğru bir eylem olduğuna inanırım (4.30±0.+95)", "Benim için önemli olan çoğu insan, İslam dininin kurallarına uymadığında, paramı Katılım bankalarından çekmem gerektiğini düşünür (4.13±1.09)", "Mevduat sahipleri fonlarını diğer bankalara kaydırırlar, çünkü mevcut bankaların İslam dini kurallarına uygun olmayan ürünleri ve eylemleri uyguladığını düşünürler (4.04±1.07)" olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 16'da Katılım bankası yatırımcılarının kişisel tutum ve düşünceleri doğrultusunda verdikleri cevaplar incelendiği zaman yatırımcıların İslami mevduat hesaplarını seçiminde banka ürün ve hizmetlerinin İslami kurallara uygun olması, İslam dininin yasakladığı ürün ve hizmetlerin kullanılmaması, elde edilen kar paylarının faizsizlik prensibine uygun olması ve bankanın İslami kurallara göre işleyiş göstermesi önemli bir yere sahiptir. Elde edilen bu sonuçlardan yatırımcıların düşünce yapıları, inançları doğrultusunda hareket ettikleri sonucuna varılmıştır.

Tablo 16. Katılım Bankacılığı Yatırımcılarının Katılma Hesaplarına yönelik Sübjektif Normlara göre verdikleri Cevapların Ortalama Puan ve Standart Hatalarına Göre Dağılımı

		Sayı	%	Ort.	Sh.
Katılım bankalarının düşük performansa sahip olduğuna dair, söylentiler doğru olsaydı, mevduat sahipleri parasını çekerdi.	Benim için hiç doğru değil	57	14.2	2.90	1.16
	Benim için az doğru	86	21.5		
	Benim için ne doğru nede yanlış	133	33.3		
	Benim için doğru	87	21.8		
	Benim için tamamen doğru	37	9.3		

Mevduat sahipleri fonlarını diğer bankalara kaydırırlar, çünkü mevcut bankaların İslam dini kurallarına uygun olmayan ürünleri ve eylemleri uyguladığını düşünürler.	Benim için hiç doğru değil	25	6.3	4.04	1.07
	Benim için az doğru	16	4.0		
	Benim için ne doğru nede yanlış	25	6.3		
	Benim için doğru	184	46.0		
	Benim için tamamen doğru	150	37.5		
Kısa vadedeki düşük getiri oranı, mevduat sahiplerini fon çekmeye zorlamaz ancak uzun vadedeki düşük getiri oranı, çok sayıda yatırımcının fonlarını Katılım bankalardan çekmesine sebep olabilir.	Benim için hiç doğru değil	42	10.5	2.91	1.05
	Benim için az doğru	83	20.8		
	Benim için ne doğru nede yanlış	174	43.5		
	Benim için doğru	69	17.3		
	Benim için tamamen doğru	32	8.0		
Mevduat sahipleri, bankaların gelirlerinin bir kısmının faiz gelirinden geldiğini öğrenirlerse fonlarını diğer bankalara kaydırırlar.	Benim için hiç doğru değil	9	2.3	4.37	0.90
	Benim için az doğru	15	3.8		
	Benim için ne doğru nede yanlış	16	4.0		
	Benim için doğru	137	34.3		
	Benim için tamamen doğru	223	55.8		
Bankacılıkta bir kriz oluşması halinde paramı Katılım bankalarından çekmeyi kesinlikle tercih ederim.	Benim için hiç doğru değil	48	12.0	3.95	1.34
	Benim için az doğru	16	4.0		
	Benim için ne doğru nede yanlış	36	9.0		
	Benim için doğru	107	26.8		
	Benim için tamamen doğru	193	48.3		
Benim için önemli olan çoğu insan, İslam dininin kurallarına uymadığında, paramı Katılım bankalarından çekmem gerektiğini düşünür.	Benim için hiç doğru değil	24	6.0	4.13	1.09
	Benim için az doğru	13	3.3		
	Benim için ne doğru nede yanlış	32	8.0		
	Benim için doğru	149	37.3		
	Benim için tamamen doğru	182	45.5		
Katılım bankalarının İslam dininin yasakladığı ürünlere ve yönetim uygulamalarına	Benim için hiç doğru değil	15	3.8	4.30	0.95
	Benim için az doğru	12	3.0		
	Benim için ne doğru nede yanlış	15	3.8		

uygun olan kuralları ihlal ettiklerini duyduğumda, katılım hesaplarından vazgeçme eyleminin doğru bir eylem olduğuna inanırım.	Benim için doğru	151	37.8		
	Benim için tamamen doğru	207	51.7		
Katılım bankalarının ürünlerinin ve yönetim uygulamalarının İslam dininin kurallarını ihlal edecek şekilde uygulandığını duyduğumda, faizden kaçınmak için paramı çekerim.	Benim için hiç doğru değil	5	1.3	4.42	0.80
	Benim için az doğru	11	2.8		
	Benim için ne doğru nede yanlış	17	4.3		
	Benim için doğru	144	36.0		
	Benim için tamamen doğru	223	55.8		
Eşim ve ebeveynim, katılım bankamın ürünlerinde ve yönetim uygulamalarında İslam dininin kurallarına aykırı işleyişinin olduğunu tespit ettiklerinde paramı çekmem gerektiğini düşünürler.	Benim için hiç doğru değil	5	1.3	4.38	0.82
	Benim için az doğru	13	3.3		
	Benim için ne doğru nede yanlış	19	4.8		
	Benim için doğru	150	37.5		
	Benim için tamamen doğru	213	53.3		

3.9.3. Katılım Bankası Yatırımcılarının Dindarlık Ölçeğinin İlişkin İstatistiki Bulguları

Çalışma kapsamına alınan Katılım Bankacılığı Yatırımcılarının Dindarlık Ölçeğinde yer alan yargılara verdikleri cevapların ortalama puan ve standart hatalarına göre dağılımı Tablo 17'de yer verilmiştir. Buna göre elde edilen bulgular bir bütün olarak ele alındığında katılım bankası yatırımcılarının büyük bir çoğunluğu Katılım bankası yatırımcılarının dindarlık ölçeğinde yer alan yargılara verdikleri cevaplar benim için tamamen doğru şeklinde olduğu görülmüştür. Katılım bankası yatırımcılarının dindarlık faktörünü önemli gördükleri ve faktörlerin önem algılamalarına göre sırasıyla "Çocuklarımın geleneksel olarak aldıkları eğitimin yanında, dini eğitim de almaları gerektiğine inanırım (4.57±0.64)", "Din, benim için çok önemlidir çünkü yaşamın anlamı hakkındaki birçok soruya cevap verir (4.54±0.71)", "Hayata olan bakış açımın arkasında dini inancım yatıyor (4.48±0.73)",

"Sahip olduğum sermayemi İslam ekonomisine ait araçlara yatırmaktan çekinmem (4.47±0.75)", "Dini düşünceyi anlama ve ibadetle zaman geçirmem benim için önemlidir (4.45±0.75)", "Dini inançlar hayattaki bütün uğraşlarımı etkiler (4.42±0.79)", "Dini organizasyonlara katılmaktan zevk alıyorum (4.08±1.03)" ortaya çıktığı görülmektedir.

Tablo 17.Katılım Bankacılığı Yatırımcılarının Dindarlık Ölçeğinde yer alan yargılara verdikleri Cevapların Ortalama Puan ve Standart Hatalarına Göre Dağılımı

		Sayı	%		
Din, benim için çok önemlidir çünkü yaşamın anlamı hakkındaki birçok soruya cevap verir.	Benim için hiç doğru değil	5	1.3	4.54	0.71
	Benim için az doğru	4	1.0		
	Benim için ne doğru nede yanlış	10	2.5		
	Benim için doğru	132	33.0		
	Benim için tamamen doğru	249	62.3		
Sık sık inancımla ilgili kitaplar ve dergiler okurum.	Benim için hiç doğru değil	8	2.0	3.76	1.20
	Benim için az doğru	90	22.5		
	Benim için ne doğru nede yanlış	33	8.3		
	Benim için doğru	128	32.0		
	Benim için tamamen doğru	141	35.3		
İnancımı anlamak ve sağlamlaştırmak için zaman harcıyorum.	Benim için hiç doğru değil	6	1.5	3.83	1.17
	Benim için az doğru	85	21.3		
	Benim için ne doğru nede yanlış	24	6.0		
	Benim için doğru	140	35.0		
	Benim için tamamen doğru	145	36.3		
Hayata olan bakış açımın arkasında dini inancım yatıyor.	Benim için hiç doğru değil	3	0.8	4.48	0.73
	Benim için az doğru	11	2.8		
	Benim için ne doğru nede yanlış	8	2.0		
	Benim için doğru	144	36.0		
	Benim için tamamen doğru	234	58.5		
Dini inançlar hayattaki bütün uğraşlarımı etkiler.	Benim için hiç doğru değil	5	1.3	4.42	0.79
	Benim için az doğru	9	2.3		
	Benim için ne doğru nede yanlış	19	4.8		
	Benim için doğru	145	36.3		
	Benim için tamamen doğru	222	55.5		

Dini düşünceyi anlama ve ibadetle zaman geçirmem benim için önemlidir.	Benim için hiç doğru değil	3	0.8	4.45	0.75
	Benim için az doğru	11	2.8		
	Benim için ne doğru nede yanlış	14	3.5		
	Benim için doğru	148	37.0		
	Benim için tamamen doğru	224	56.0		
Dini organizasyonlara maddi katkılarda bulunurum.	Benim için hiç doğru değil	21	5.3	3.96	1.12
	Benim için az doğru	36	9.0		
	Benim için ne doğru nede yanlış	24	6.0		
	Benim için doğru	174	43.5		
	Benim için tamamen doğru	145	36.3		
Dini organizasyonlara katılmaktan zevk alıyorum.	Benim için hiç doğru değil	12	3.0	4.08	1.03
	Benim için az doğru	34	8.5		
	Benim için ne doğru nede yanlış	26	6.5		
	Benim için doğru	165	41.3		
	Benim için tamamen doğru	163	40.8		
Çocuklarımın geleneksel olarak aldıkları eğitimin yanında, dini eğitim de almaları gerektiğine inanırım.	Benim için hiç doğru değil	2	0.5	4.57	0.64
	Benim için az doğru	2	0.5		
	Benim için ne doğru nede yanlış	15	3.8		
	Benim için doğru	128	32.0		
	Benim için tamamen doğru	253	63.2		
Sahip olduğum sermayemi İslam ekonomisine ait araçlara yatırmaktan çekinmem.	Benim için hiç doğru değil	5	1.3	4.47	0.75
	Benim için az doğru	6	1.5		
	Benim için ne doğru nede yanlış	17	4.3		
	Benim için doğru	138	34.5		
	Benim için tamamen doğru	234	58.5		

Tablo 17'de Banka yatırımcılarının dindarlık seviyelerini ölçmek hedeflenmiştir. Bu çalışma sonucunda banka yatırımcılarının hayata olan bakış açılarının arkasında din faktörünün çok önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. Katılım bankası yatırımcıların bu sorulara verdiği cevaplar arasında en yüksek puana sahip olan "Çocuklarımın geleneksel olarak aldıkları eğitimin yanında, dini eğitim de almaları gerektiğine inanırım (4.57±0.64)" cevabı ise yatırımcıların bu düşüncelerinin gelecek

nesillerce devam edilmesinin istenmesi çocuklarının geleneksel eğitimle birlikte dini eğitim alarak çok küçük yaşlardan itibaren bu bilince sahip olmaları ve hayatları boyunca bunu kendilerine bir yol edinmelerini istemesi görülmektedir. Dikkat çeken başka bir ayrıntıda yatırımcıların sermayelerini İslam ekonomisine ait araçlara yatırmak istemeleri, yine İslam dininin kendi yaşamlarına yerleştirmeleri ve bu düşünceyle hayatlarını sürdürmelerini hem maddi hem de manevi olarak kendilerini huzurlu hissetmelerinin göstergesidir.

3.10. KATILIM BANKACILIĞI YATIRIMCILARININ KATILMA HESAPLARININ SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK ANALİZ

Çalışmada daha önce katılım bankası katılma hesapları seçimini etkileyen üç ölçek ele alınmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan ölçeklere ait ortalama puanlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 18'de verilmiştir. Çalışmada kullanılan ölçekler; tutum ölçeği, dindarlık ölçeği ve sübjektif normlar ölçeğidir. Çalışma kapsamında en yüksek puana (4.258±0.673) sahip dindarlık ölçeği yer alırken, tutum ölçeği (4.028±0.765) puanla ikinci sırada sübjektif normlar ölçeği ise (3.936±0.601) puanla üçüncü sırada yer almaktadır. Bu istatistiki sonuçlara bakıldığı zaman yatırımcıların katılım bankası katılma hesaplarına tutumları, sübjektif normlardan daha ağır basmakta ve daha çok önem arz etmektedir. Yani katılım bankalarının çalışma prensipleri yatırımcıların katılım bankalarına karşı bakış açıları, fikirleri, düşüncelerini olumlu yönde etkilemektedir. Yatırımcıların kendi düşünceleri doğrultusunda hareket ettikleri zaman bankalara olan yaklaşımları daha çok artmaktadır. Böylelikle tutum ölçeği, sübjektif normlardan daha önemli hale gelmektedir.

Tablo 18. Çalışmada Kullanılan Ölçeklere ait tanımlayıcı İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
Tutum Ölçeği	400	1	5	4.028	0.765
Dindarlık Ölçeği	400	1	5	4.258	0.673
Sübjektif Normlar ölçeği	400	1.44	5	3.936	0.601

3.10.1. Verilerin Normallik Analizi

Verilerin analizine geçilmeden önce verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığına bakılması gerekmektedir. Parametrik veya parametrik olmayan test tekniklerden hangisinin kullanılacağına karar vermek için örneklem sayısı kriteri dikkate alınmıştır. Çalışmada kullanılan örneklem sayısı 50'den büyük olduğu için verilerin normal dağılıma uygunluğunu test etmek için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Çalışmada üç ölçeğin İslam dini kurallara uymayan ürün ve hizmet kullanmaları, rekabetçi olmayan getiri sağlaması ve yakın zamanda bankacılık krizine bağlı olarak yatırımcıların katılım bankalarından çekilip çekilmemesine ilişkisi için normallik analizi yapılmıştır. Normal dağılıma sahip olmayan veriler için parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

Yapılan Kolmogorov-Smirnov testine göre anlamlılık düzeyi 0.05'den küçük olduğundan ölçek ortalama puanlarının gruplara göre normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 19. Katılım Bankasının Dini Kurallara Uymayan Ürün ve Hizmetler Uygulaması Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna göre ölçeklerin Normallik Testi Sonuçları

	Şuanda çalıştığım katılım bankamın İslam dini kuralarına uymayan ürün ve hizmetleri uyguladığını tespit ettiğimde:	Kolmogorov-Smirnov[a]			Shapiro-Wilk		
		İstatistik	sd	p	İstatistik	sd	p
Tutum Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.150	384	0.000	0.892	384	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.136	16	0.200*	0.936	16	0.308
Dindarlık Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.137	384	0.000	0.897	384	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.187	16	0.139	0.884	16	0.045
Sübjektif Normlar Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.151	384	0.000	0.896	384	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.158	16	0.200*	0.928	16	0.228
Not: sd: serbestlik derecesi, p: anlamlılık düzeyini göstermektedir.							

Katılım Bankasının Rekabetçi Olamayan Getiri Vermesi Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna Göre ölçeklerin Normallik Testi Sonuçları Tablo 20'de verilmiştir. Buna göre yapılan Kolmogorov-Smirnov testine göre anlamlılık düzeyi 0.05'den küçük olduğundan ölçek ortalama puanlarının gruplara göre normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 20. Katılım Bankasının Rekabetçi Olamayan Getiri Vermesi Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna Göre ölçeklerin Normallik Testi Sonuçları

	Şuanda çalıştığım katılım bankam tarafından rekabetçi olmayan getiri verildiğinde:	Kolmogorov-Smirnov[a]			Shapiro-Wilk		
		İstatistik	sd.	p.	İstatistik	sd.	p.
Tutum Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.149	176	0.000	0.916	176	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.152	224	0.000	0.866	224	0.000
Dindarlık Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.104	176	0.000	0.934	176	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.163	224	0.000	0.860	224	0.000
Sübjektif Normlar Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.197	176	0.000	0.850	176	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.122	224	0.000	0.938	224	0.000
Not: sd: serbestlik derecesi, p: anlamlılık düzeyini göstermektedir.							

Katılım Bankası Yatırımcısının Yakın Gelecekteki Bir Bankacılık Krizinden Etkileneceği Endişesi Yaşaması Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna Göre ölçeklerin Normallik Testi Sonuçları Tablo 21'de verilmiştir. Kolmogorov-Smirnov testi ile yapılan normallik analizine göre anlamlılık düzeyi 0.05'den küçük olduğundan ölçek ortalama puanlarının gruplara göre normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 21. Katılım Bankası Yatırımcısının Yakın Gelecekteki Bir Bankacılık Krizinden Etkileneceği Endişesi Yaşaması Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna Göre ölçeklerin Normallik Testi Sonuçları

Ölçekler	Yakın gelecekte bir bankacılık krizinin yaşanacağına dair söylentiler var ve çalıştığım katılım bankamın etkileneceğinden endişelendiğimde:	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
		İstatistik	sd.	p	İstatistik	sd.	p
Tutum Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.134	309	0.000	0.901	309	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.125	91	0.001	0.904	91	0.000
Dindarlık Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.129	309	0.000	0.906	309	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.160	91	0.000	0.841	91	0.000
Sübjektif Normlar Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.108	309	0.000	0.899	309	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.123	91	0.002	0.972	91	0.045
Not: sd: serbestlik derecesi, p: anlamlılık düzeyini göstermektedir.							

3.10.2. Ölçekler Arasındaki Korelasyon Analizi

Katılma hesapları tutum, sübjektif normlar ve dindarlık ölçekleri arasındaki korelasyon Tablo 22'de sunulmuştur. Buna göre tüm ölçekler arasında anlamlı olarak pozitif yönlü ancak zayıf bir ilişki vardır. Buna göre katılım bankacılığı tutum ölçeğinin ortalama puanı ile Sübjektif Normlar Ölçeği Ortalama Puanı arasında zayıf ancak pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Korelasyon katsayısı 0.365 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, Banka yatırımcılarının Sübjektif Normlar Ölçeği Ortalama Puanı arttıkça katılım bankasına yönelik olumlu tutumları da artmaktadır. Benzer bir biçimde katılım bankası yatırımcılarının dindarlık düzeyleri artıkça katılım bankasına yönelik olumlu tutumları da artmaktadır.

Tablo 22. Tutum Ölçeğinin, Dindarlık Ölçeğinin ve Sübjektif Normlar Ölçeğinin Ortalama Puanları Arasındaki Korelasyon Analizi

		Tutum Ölçeği Ortalama Puanı	Dindarlık Ölçeği Ortalama Puanı	Sübjektif Normlar Ölçeği Ortalama Puanı
Tutum Ölçeği Ortalama Puanı	Korelasyon katsayısı	1		
	P anlamlılık değeri			
	Gözlem sayısı	400		
Dindarlık Ölçeği Ortalama Puanı	Korelasyon katsayısı	0.250	1	
	P anlamlılık değeri	0.000		
	Gözlem sayısı	400	400	
Sübjektif Normlar Ölçeği Ortalama Puanı	Korelasyon katsayısı	0.365	0.275	1
	P anlamlılık değeri	0.000	0.000	
	Gözlem sayısı	400	400	400

3.10.3. Katılım Bankası Katılma Hesapları Seçimini Etkileyen Faktörlere Yönelik Mann Whitney U Testi

Araştırma kapsamına alınan katılım bankası yatırımcılarının çalıştığı katılım bankasının İslam dini kuralarına uymayan ürün ve hizmetleri uygulaması halinde katılım bankasından çekilme durumuna göre katılım bankacılığı tutum ölçeği, dindarlık ölçeği ve sübjektif normlar ölçeğinin ortalama puanı değişimi Tablo 23'te sunulmuştur. Buna göre katılım bankası yatırımcılarının dindarlık ölçeği ile katılım bankasının İslam dini kuralarına uymayan ürün ve hizmetleri uygulaması halinde katılım bankasından çekilip çekilmeme durumu arasında önemli derecede ($p<0.01$) anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yani anlamlı olarak dindarlık ölçek puanı yüksek olan yatırımcıların katılım bankasının İslam dini kuralarına uymayan ürün ve hizmetleri uygulaması halinde çekileceğini belirtenlerin sıra ortalaması daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 23).

Tablo 23. Katılım Bankasının Dini Kurallara Uymayan Ürün ve Hizmetler Uygulaması Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna Göre Tutum Ölçeğinin, Dindarlık Ölçeğinin ve Sübjektif Normlar Ölçeğinin Ortalama Puanlarının Dağılımı

	Şuanda çalıştığım katılım bankamın İslam dini kuralarına uymayan ürün ve hizmetleri uyguladığını tespit ettiğimde:	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Tutum Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	384	201.3	77313.5	2750.5	0.476
	Çekilmeyeceğim	16	180.4	2886.0		
	Toplam	400				
Dindarlık Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	384	203.9	78328.0	1736.0	**0.003**
	Çekilmeyeceğim	16	117.0	1872.0		
	Toplam	400				
Sübjektif Normlar Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	384	204.2	78415.0	1649.0	**0.002**
	Çekilmeyeceğim	16	111.5	1785.0		
	Toplam	400				

Katılım bankası yatırımcılarının katılım bankası tutum ölçeği ve dindarlık ölçeği ile katılım bankasının rekabetçi olmayan getiri vermesi halinde katılım bankasından çekilip çekilmeme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.01$). Bu sonuç anlamlı olarak dindarlık ve tutum ölçek puanı yüksek olan yatırımcıların katılım bankasının katılım bankasının rekabetçi olmayan getiri vermesi halinde çekilmeyeceğini belirtenlerin sıra ortalaması daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 24).

Tablo 24. Katılım Bankasının Rekabetçi Olamayan Getiri Vermesi Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna Göre Tutum Ölçeğinin, Dindarlık Ölçeğinin ve Sübjektif Normlar Ölçeğinin Ortalama Puanlarının Dağılımı

	Şuanda çalıştığım katılım bankam tarafından rekabetçi olmayan getiri verildiğinde:	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Tutum Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	176	177.74	31283.00	15707.0	**0.000**
	Çekilmeyeceğim	224	218.38	48917.00		
	Toplam	400				
Dindarlık Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	176	159.6	28091.5	12515.5	**0.000**
	Çekilmeyeceğim	224	232.6	52108.5		
	Toplam	400				
Sübjektif Normlar Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	176	206.7	36378.5	18621.5	0.341
	Çekilmeyeceğim	224	195.6	43821.5		
	Toplam	400				

Araştırmada katılım bankası yatırımcılarının katılım bankasının yakın gelecekteki bir bankacılık krizinden etkilenmesi endişesi yaşamaları halinde katılım bankasından çekilme durumuna göre katılım bankacılığı tutum ölçeği, dindarlık ölçeği ve sübjektif normlar ölçeğinin ortalama puanı değişimi Tablo 25'te sunulmuştur. Buna göre sadece katılım bankası yatırımcılarının sübjektif normlar ölçeği ile katılım bankasını yakın gelecekteki bir bankacılık krizinden etkilenmesi endişesi yaşamaları halinde katılım bankasından çekilme halinde katılım bankasından çekilip çekilmeme durumu arasında önemli derecede ($p<0.01$) anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yani anlamlı olarak sübjektif normlar ölçek puanı yüksek olan yatırımcıların yakın gelecekteki bir bankacılık krizinden etkilenmesi endişesi yaşamaları halinde katılım bankasından çekileceğini belirtenlerin sıra ortalaması daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 25).

Tablo 25.Yatırımcıların Katılım Bankasının Yakın Gelecekteki Bir Bankacılık Krizinden Etkileneceği Endişesini Yaşamaları Halinde Bankadan Çekilme Durumlarına Göre Tutum Ölçeğinin, Dindarlık Ölçeğinin ve Sübjektif Normlar Ölçeğinin Ortalama Puanlarının Dağılımı

	Yakın gelecekte bir bankacılık krizinin yaşanacağına dair söylentiler var ve çalıştığım katılım bankamın etkileneceğinden endişelendiğimde:	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Tutum Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	309	205.2	63421.5	12592.5	0.128
	Çekilmeyeceğim	91	184.3	16778.5		
	Toplam	400				
Dindarlık Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	309	196.9	60848.0	12953.0	0.250
	Çekilmeyeceğim	91	212.6	19352.0		
	Toplam	400				
Sübjektif Normlar Ölçeği Ortalama Puanı	Çekileceğim	309	222.4	68723.0	7291.0	**0.000**
	Çekilmeyeceğim	91	126.1	11477.0		
	Toplam	400				

3.10.4. Katılım Bankası Katılma Hesaplarının Seçimini Belirleyen Faktörlere Ait Çoklu Regrasyon Analizi

Katılım bankası katılma hesaplarına yönelik tutumu etkileyen faktörlerin belirlenmesi için çoklu regresyon analizi yapılmış olup sonuçlar Tablo 26'da sunulmuştur. Bağımlı değişken katılma hesapları tutum ölçeği bağımsız değişkenler ise dindarlık ölçeği, sübjektif normlar ölçeği, yaş, bakmakla yükümlü kişi sayısı, aylık ortalama gelir ve fiziksel sermaye olarak ele alınmıştır (Denklem 2).

$$\text{Tutum Ölçeği} = f\begin{pmatrix}\text{Dindarlık Ölçeği, Subjektif Normlar Ölçeği, Yaş, Bakmakla Yükümlü} \\ \text{Kişi Sayısı, Aylık Ortalama Gelir, Fiziksel Sermaye}\end{pmatrix} \quad (2)$$

Tablo 26'da modelin özetini vermektedir. Buna göre Banka Yatırımcılarının Katılma Hesaplarına yönelik tutumundaki değişimin %16.6'sını modele dahil edilen bağımsız değişkenler tarafından açıklanmaktadır. Durbin-Watson test istatistiği 1.5-

2.5 civarında olduğu için modelde otokorelasyon problemi bulunmamaktadır. F istatistiği modelin bir bütün olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca tüm bağımsız değişkenlere ait VIF değerleri 5'ten küçük olduğu için modelde çoklu doğrusal bağıntı problemi yoktur.

Tablo 26. Regresyon Analizine İlişkin Tanımlayıcı Testleri

Model	R	R^2	Düzeltilmiş R^2	Standart Hata	F değeri	Durbin-Watson
1	0.407	0.166	0.151	0.705	11.15 (p=0.000)	1.924

Tablo 27'de modelin tahmin sonucu elde edilen parametre değerleri ve bunlara ilişkin t değerleri gösterilmektedir. Parametre ait t istatistik değerlerinden modele dahil edilen sübjektif normlar ölçeği ve dindarlık ölçeğinin ayrı ayrı (%1 anlamlılık düzeyinde) anlamlı olduğunu görülmektedir. Ancak diğer bağımsız değişkenler olan Yaş, Bakmakla Yükümlü Kişi Sayısı, Aylık Ortalama Gelir ve Fiziksel Sermaye (sahip olunan mal varlığı) ile katılım bankacılığı tutum ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.005).

Tablo 27'de görüleceği gibi sabit terim 1.711 olarak bulunmuştur. Bunun anlamı modeldeki bütün bağımsız değişkenler sıfır olsa bile yatırımcıların katılım bankacılığına yönelik tutum ortalama puanı 1.711 birimdir. Dindarlık ölçeğine ait parametre değeri 0.192'dir. Dindarlık ölçeğinin ortalama puanındaki bir birimlik artış, yatırımcıların katılım bankacılığına yönelik tutum ölçeği ortalama puanını 0.192 birim artırmaktadır. Buna karşın sübjektif normlar ölçeği ortalama puanındaki bir birimlik artış, yatırımcıların katılım bankacılığına yönelik tutum ölçeği ortalama puanını 0.397 birim artırmaktadır. Bu sonuçlar, sübjektif normlar ölçeği ve dindarlık ölçeklerinin yatırımcıların katılım bankacılığına yönelik tutumunu düşük düzeyde olsa da pozitif etkilediğini göstermektedir. Ayrıca sübjektif normlar ölçeği, dindarlık ölçeğine göre daha fazla yatırımcıların katılım bankacılığına yönelik tutumunu olumlu etkilemektedir.

Tablo 27. Katılma Hesap Yatırımcılarının Katılım bankasına yönelik tutumunu etkilen Değişkenlerin B ve Beta Katsayıları ve Anlamlılık Düzeyleri

Bağımsız değişkenler	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p	%95 Güven Aralığı	
	B	Standart Hata	Beta			Alt	Üst
Sabit	1.711	0.340		5.036	**0.000**	1.043	2.379
Dindarlık ölçeği	0.192	0.056	0.169	3.452	**0.001**	0.083	0.301
Sübjektif normlar ölçeği	0.397	0.064	0.312	6.204	**0.000**	0.271	0.522
Yaş	-0.002	0.006	-0.018	-0.297	0.766	-0.014	0.010
Bakmakla Yükümlü Kişi Sayısı	-0.024	0.034	-0.043	-0.715	0.475	-0.092	0.043
Aylık Ortalama Gelir	9.336E-6	0.000	0.030	0.516	0.606	0.000	0.000
Fiziksel Sermaye	2.324E-7	0.000	0.045	0.755	0.451	0.000	0.000

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada katılım bankalarının katılma hesaplarını seçimini etkileyen faktörler araştırılmıştır. Konunun daha anlaşılır olabilmesi için Dünya'da ve Türkiye'de katılım bankacılığı açıklanmıştır.

Yatırımcıların katılma hesapları seçimini etkileyen faktörlerin araştırılmasına yönelik yapılan araştırmalar neticesinde bu ölçümü sağlayacak mevcut verilerin olmadığı görülmüştür. Buna göre araştırmanın muhatabı olan katılım bankası yatırımcılarından birincil verilerin elde edilebilmesi için veri toplama yöntemi anket yöntemi olarak kabul edilmiştir. Araştırmada yararlanabilecek anket için literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması sonucu birden fazla çalışmadan faydalanılarak, katılma hesabı tutum ölçeği, sübjektif normlar ve dindarlık olmak üzere üç ölçek oluşturulmuştur. Bu ölçekler ile birlikte katılımcıları tanımlayıcı sorulara da yer verilerek anket formu oluşturulmuştur. Anket verileri SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Anketler analiz edilirken Kolmogorov-Smirnov testi ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Ayrıca analizler yapılırken Çoklu Regrasyon Analizi yöntemine de başvurulmuştur.

Anket formu araştırma örneklemine uygun olarak rassal seçilen katılım bankası yatırımcılarına uygulanarak elde edilen veriler elektronik ortama aktarılmıştır. Böylelikle araştırmanın verileri oluşturulmuştur. Araştırma Malatya, Elazığ Bingöl ve Tunceli'den oluşan TRB1 Bölgesinde yaşayan katılım bankası yatırımcılarına uygulanmıştır.

Katılımcıların %29.8'ini 30 ve altı yaş grubu oluştururken %42.8' ini 31 – 40 yaş aralığı oluşturmaktadır. Geriye kalan %27.4'lük kısmı 41 ve yaş üstü katılımcılarından oluşmaktadır. Bu veriler doğrultusunda katılım bankası yatırımcılarının daha genç yaş gruplarından oluşturduğu, 41 yaş ve üstü yatırımcıların az olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında %66.5'i üniversite veya lisansüstünden oluşurken %22.5'i meslek yüksekokulu mezunundan oluşmaktadır. Geriye kalan %11'lik kısım ise lise mezunu, ortaokul mezunu ve ilkokul mezunundan oluşturmaktadır. Bu veriler ışığında katılım bankası yatırımcılarının %89'unun eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Katılım sağlayan yatırımcıların %48'i devlet memuru, %38.6'sı özel sektör çalışanı,

geriye kalan %13.4'ü de diğer meslek gruplarından oluşmaktadır. Buna göre katılım bankası yatırımcılarının büyük çoğunluğu devlet memuru ve özel sektör çalışanından oluşmaktadır. Bu durum katılım bankası yatırımcılarının büyük bir kısmının aylık düzenli bir sabit gelire sahip olduğunun göstergesidir. Katılım bankası yatırımcılarının kimler tavsiyesinde çalışmaya başladıklarına ait verilere bakıldığı zaman %49.5 ile ailesinin tavsiyesiyle kullanmaya başlamışken %41'i arkadaşlarının tavsiyesiyle kullanmaya başlamıştır. Buda katılım bankası yatırımcılarının aile ve çevre faktörüne çok önem verdiklerinin onların görüşleri doğrultusunda katılım bankası kullanmaya başladığını göstermektedir.

İslam dini kurallarına uymayan ürün ve hizmetlerin uygulanması, rekabetçi olmayan getirinin verilmesi ve yakın gelecekte bankacılık krizinden duyulan endişe olmak üzere katılma hesapları seçimini etkileyen üç önemli faktör ankete konulmuş olup bu sorular bağımlı değişken olarak kabul edilmiştir. Katılma hesapları seçimiyle ilgili ölçeklerin bu sorular üzerinde etkisi Mann Whitney U testiyle ortaya konulmuştur.

Araştırmaya konu olan katılım bankası yatırımcılarının dindarlık ölçeği ile katılım bankasının İslam dini kuralarına uymayan ürün ve hizmetleri uygulaması halinde katılım bankasından çekilip çekilmeme durumu arasında önemli derecede anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani dindar olan katılım bankası müşterilerinin katılım bankasının İslam dini kuralarına uymayan ürün ve hizmetleri uygulaması halinde bankadan çekileceklerini belirtikleri tespit edilmiştir. Buna göre katılım bankalarının çalışma prensipleri ile katılım bankası yatırımcılarının aralarında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Literatürdeki bazı çalışmalarda din faktörünün katılım bankacılığı seçiminde önemli olduğu belirtilmektedir[123] Katılım bankası

---

[123] Cengiz EROL, Radi, EL-BDOUR "Attitudes, Behaviour, and Patronage Factors of Bank Customers towards Islamic Banks", International Journal of Bank Marketing, 7(6), 1989.
Hussein Sharif Hussein, OMER, The Implication of Islamic Beliefs and Practice on Islamic Financial Institutions in the UK (Loughborough Üniversitesi, Loughborough No. Doktora Tezi). Retrieved 2012, June 21.
Philip, Gerrard, J. Barton, CUNNINGHAM, , "Islamic Banking: A Study in Singapore" , International Journal of Bank Marketing, 1997.
ABDULLAH, Siti Nabihah, HASSAN, Siti Hasnah, Asron, Tajul Ariffin, ''Swıtchıng Intentıon Of Muslım Depositors In Islamıc Deposıt Account'', International Journal of Economics, Management and Accounting 24, no 1, 2016.

yatırımcılarının katılım bankası tutum ölçeği ve dindarlık ölçeği ile katılım bankasının rekabetçi olmayan getiri vermesi halinde katılım bankasından çekilip çekilmeme durumu arasında da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu sonuç anlamlı olarak dindarlık ve tutum ölçek puanı yüksek olan yatırımcıların katılım bankasının rekabetçi olmayan getiri vermesi halinde katılım bankasında çekilmeyeceğini belirttikleri, yatırımcı için önemli olan katılım bankalarının İslami kurallara uygun hareket ediyor olmasıdır. Dolayısıyla düşük kar payından çok bankanın kurallara göre hareket etmesinin daha önemli olduğu tespit edilmiştir. Katılım bankası yatırımcılarının sübjektif normlar ölçeği ile katılım bankasını yakın gelecekteki bir bankacılık krizinden etkilenmesi endişesi yaşamaları halinde katılım bankasından çekilme halinde katılım bankasından çekilip çekilmeme durumu arasında önemli derecede anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yani yatırımcıların katılım bankalarının yakın gelecekteki bir bankacılık krizinden etkilenmesi endişesi yaşamaları halinde, katılım bankalarında çekilecekleri tespit edilmiştir. Buna göre yatırımcılar kendi inanç ve düşüncelerine göre katılım bankaları ile çalışmaya devam etseler bile kriz faktörünün daha önemli olduğu, yatırımcıların sermayelerinin geleceklerinin teminatı olarak gördükleri ve dolayısıyla kriz olması durumunda bankadan çekilecekleri sonucuna varılmıştır.

Katılma hesapları tutum ölçeği bağımlı değişken olarak ele alındığından yapılan çoklu regresyon analizinden sübjektif normlar ölçeği ve dindarlık ölçeklerinin ayrı ayrı tutum ölçeğini anlamlı ve pozitif etkilediği görülmektedir. Ancak diğer bağımsız değişkenler olan Yaş, Bakmakla Yükümlü Kişi Sayısı, Aylık Ortalama Gelir ve Fiziksel Sermaye (sahip olunan mal varlığı) ile katılma hesapları tutum ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak sübjektif normlar ölçeği ve dindarlık ölçeklerinin yatırımcıların katılım bankacılığına yönelik tutumunu düşük düzeyde olsa da pozitif etkilediğini göstermektedir. Ayrıca sübjektif normlar ölçeği, dindarlık ölçeğine göre daha fazla yatırımcıların katılım bankacılığına yönelik tutumunu olumlu etkilemektedir.

Bu çalışmada katılım bankası yatırımcıların katılma hesapları seçimin etkileyen faktörlerin araştırılması sonucu yatırımcıların reel sektörde katılım bankalarını konvansiyonel bankacılığın bir alternatifi olarak görmektedirler. Ayrıca yatırımcıların bu hesapları seçiminde tutum, sübjektif normlar ve dindarlık faktörlerinin önemli derecede etkilediği çıkan veriler sonucunda tespit edilmiştir. Son

olarak katılım bankalarının işleyişi ile faiz hassasiyeti olan yatırımcılar arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Katılma hesapları yatırımcılarının sayısının artırılması ve tutumlarının geliştirilmesi için katılım bankası tercihlerinde daha fazla tutundurma çalışmasının yapılması önerilmektedir. Katılma hesaplarına olan rağbet katılım bankalarının sayısını da artıracaktır. Katılım bankalarının artması ile banka yatırımcılarının bu sektöre yönlendirilmesi sonucunda bankacılık sektöründe işlem hacimlerini artıracağı ve ülke ekonomisini ciddi anlamda kalkındıracağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

ABDUH, Muhamad, MOHD, Azmi Omar, "Islamıc–Bank Selectıon Crıteria In Malaysıa: An Ahp Approach", Business Intelligence Journal, Vol. 5 No.2, July 2012.

ABDULLAH, Siti Nabihah, HASSAN, Siti Hasnah, Asron, Tajul Ariffin, ''Swıtchıng Intentıon Of Muslım Depositors In Islamıc Deposıt Account'', International Journal of Economics, Management and Accounting 24, no 1, 2016.

AHMAD, Norafifah, HARON, Sudin, "Perceptions of Malaysian Corporate Customers towards Islamic Banking Products and Services", International Journal of Islamic Financial Services, 2002.

AJZEN, Icek, "From Intentions to Actions: A Theory of Planned Behavior," in Action control: From cognition to behavior, J. Kuhl and J. Beckman (eds.), Heidelberg, Germany: Springer, 1985.

AKIN, Cihangir, *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 1986.

AKINTÜRK, Turgut, Borçlar Hukuku, Ankara, Beta Yayınları, 1991.

AKTEPE, İshak Emin, *İslam Hukuku, Çerçevesinde Finans ve Bankacılık*, Erkam Matbaası, İstanbul, 2010.

AL-AJMI, Jasim , HUSSAIN, Hameeda Aboo, AL-SALEH, Nadhem, "Clients of Conventional and Islamic Banks in Bahrain: How they choose which bank to patronize", International Journal of Social Economics, 2009.

Alam et al and Religiosity an Important Factor in Influencing the Intention to Undertake Islamic Home Financing in Klang Valley." World Applied Sciences Journal 19, 2012.

ALKİN, Erdoğan, *İktisat*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011.

ALTAN, Mikail, *Modern Bankacılık Fonksiyonları Açısından Özel Finans Kurumlarının Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Konya, 1998.

APİL, Ali Rıza, Türkiye Örneğinde Katılım Bankacılığına Müşteri Yaklaşımları (TKBB No. Katılım Bankacılığının Finans Sektörüne Getirdiği Yenilik ve Açılımlar Başlıklı Bilimsel Araştırma Yarışması). 2012.

ARABACI, H, Türk Bankacılığında Fon Kullandırma Yöntemleri, Bilecik, 2015.

ARAS, Osman Nuri, ÖZTÜRK, Mustafa, "Reel Ekonomiye Katkıları Bakımından Katılım Bankalarının Kullandırdığı Fonların Analizi", Ekonomi Bilimleri Dergisi, C. 3, No. 2, 2011.

BABUŞÇU, Ş. ve HAZAR, A.,2017. "Genel Bankacılık Bilgileri" Bankacılık Akademisi Yayınları, Ankara, s.246.

BANSAL, H.S., TAYLOR, S.F., "The Service Provider Switching Model (SPSM): A Model of Consumer Switching Behaviour in the Services Industry." Journal of Service Research 2, No. 2, 1999.

BATTAL, Ahmet, "Yeni Bankalar Kanunu'na Göre Özel Finans Kurumları'nın Hukuki Temeli ve Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri", *Türkiye'de Özel Finans Kurumları-Teori ve Uygulama,* Albaraka Türk Yayınları, İstanbul, 2000.

BATTAL, Ahmet, "Bankalarla Özel Finans Kurumlarının Mukayesesi", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1993.

BATTAL, Ahmet, *Bankalar Kanunu Şerhi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.

BAYINDIR, Abdülaziz, 2016. "Ticaret ve Faiz", Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul,

BAYINDIR, Servet, *İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2005.

BEROOĞLU, Hakan, *Nakit Yönetimi: Özel Finans Kurumları Açısından Teorik ve Uygulamalı Bir Yaklaşım*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2002.

BÜYÜKDENİZ, Adnan, "Ekonomik Bir Geçerlilik Olarak Özel Finans Kurumları", *Özel Finans Kurumları Birliği Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Dergisi*, 2003.

COŞKUN, Alper, *Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü İçindeki Yeri ve Önemi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.

DESBARATS, J. "Spatial Choice and Constraints on Behavior." Annals of the Association of American Geographers 73, No. 3, 1983.

Dolun, L. ve Atik, A.H. (2006). Kalkınma Teorileri Ve Modern Kalkınma Bankacılığı Uygulamaları. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.

DURAK, İsmail, BAYAT, Murat, ARSLAN, Hakan Murat, "Banka Seçiminde Müşteri Tercihleri: Katılım Bankaları Üzerine Ampirik Bir İnceleme", *The Journal Of Social Science,* Yıl 1, C. 1, S. 2, 2017.

DUSUKI, Asyraf Wajdi, ABDULLAH, Nurdianawati Irwani, "Why do Malaysian Customers Patronise Islamic Banks", International Journal of Bank Marketing, 2007.

EROL, Cengiz, EL-BDOUR, Radi, "Attitudes, Behaviour, and Patronage Factors of Bank Customers towards Islamic Banks", International Journal of Bank Marketing, 7(6), 1989.

ERSOY, Arif, *İktisadi Düşünceler Tarihi*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2012.

EYÜPGİLLER, Servet, *Banka ve Mali Kuruluşlar*, Yargı Kitap ve Yayınevi, Ankara, 1988.

EZ ZERKA, M. Ahmet, EN NECCAR, A. Muhammed Abdulaziz, *İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka, Sigorta*, Çeviri: Hayrettin Karaman, İz Yayınları, İstanbul, 2002.

GERRARD, Philip, CUNNINGHAM, J. Barton, "Islamic Banking: A Study in Singapore" , International Journal of Bank Marketing, 1997.

GÖKALP, Mehmet Faysal, TURHAN, Güngör, *İslam Toplumlarının Ekonomik Yapısı*, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993.

GÜL, A. R. 2004. "Borç Ayetlerinin Aktüel Değeri Faizsiz Bankacılıkta Mevduat ve Fonların Statüsü Meselesine Kur'an Işığında Bir Yaklaşım", Avrasya Yayınları, 1. Baskı, Ankara

GÜNAL, Vural, *Özel Finans Kurumları*, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara, 1984.

GÜNGÖR, Kâmil, *Bir Finansal Araç olarak Katılım Bankacılığı, Tespitler-Teklifler, Finansal Yenilik ve Açımlarıyla Katılım Bankacılığı*, TKKB Yayını, İstanbul, 2009.

HARON, Sudin , NORAFIFAH, Ahmad, PLANISEK, Sandra L., "Bank Patronage Factors of Muslim and Non-Muslim Customers", International Journal of Bank Marketing, 12(1), 1994.

HEATON, Herbert, *Avrupa İktisat Tarihi I* (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay - Osman Aydoğuş), Ankara, 1985.

HEFFERNAN, Shelagh, *Modern Banking,* John Wiley & Sons ltd., London, 2005.

http://www.tkbb.org.tr/banka-genel-bilgileri#1708, e.t.: 26.07.2019.

KALAYCI, İrfan, Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek?. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Yıl 13, Cilt 9, Sayı 19, 2013.

KARAKAYA, Aykut, KARAMUSTAFA, Osman, "Bankalarda Teknoloji Yoğun Finansal Ürünlerin Kullanılmasında Müşteri Özelliklerinin Rolü" [The Role of Customer Features on the use of Technology Intensive Financial Products in Banks], Active Bankacılık ve Finans Dergisi, 2004.

KAYNAK, Erdener, "How to Measure Your Bank's Personality: Some Insights from Canada", International Journal of Bank Marketing, 1986.

LEE, K. H., ULLAH, S. Customers' attitude toward İslâmic banking in Pakistan. International Journal of İslâmic and Middle Eastern Finance and Management, 4(2), 2011.

LIM, Heejin, DUBINSKY, Alan J., 'The theory of planned behavior in e-commerce: making a case for interdependencies between salient beliefs', Psychology & Marketing, Vol. 22, No. 10, 2005.

MARIMUTHU, Maran , CHAN, Wai Jing , LİM, Phei Gie , LOW, Pey Mun, TAN, Yew Ping, "İslâmic Banking: Selection Criteria and Implications", Global Journal of Human Social Science, 10(4:1), 2010.

MAZAHERİ, Ali, *Ortaçağ Müslümanları'nın Yaşayışı*, (Çev: Bahriye Üçok), İstanbul, 1972.

METAWA, Saad A., ALMOSSAWI, Mohammed, "Banking Behaviour of Islamic Bank Customers:Perspectives and Implications", International Journal of Bank Marketing, 1998.

METWALLY, M., "Attitudes of Muslims towards Islamic Banks in a Dual-banking System", American Journal of Islamic Finance, 1996.

NADIROV, Orkhan, "Katılım (İslami) Bankaları ve Ticari Bankalarda Müşteri Tercihleri: Türkiye Üzerine Bir Araştırma, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

NASER, Kamal , JAMAL, Ahmad, AL-KHATİB, Khalid, "Islamic banking: a study of customer satisfaction and preferences in Jordan", International Journal of Bank Marketing, 1999.

OKUMUŞ, H. Şaduman, "Interest Free Banking in Turkey: A Study Of Customer Satisfaction And Selection Criteria", Journal of Economic Cooperation, 26, 4, 2005.

OMER, Hussein Sharif Hussein, The Implication of Islamic Beliefs and Practice on Islamic Financial Institutions in the UK (Loughborough Üniversitesi, Loughborough No. Doktora Tezi). Retrieved 2012, June 21.

ÖÇAL, Tezer, ÇOLAK, Ömer Faruk, *Para Banka Teori ve Politika*, Gazi Kitabevi, Ankara, 1997.

ÖZDAMAR, Kazım. "Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi", Eskişehir: Kaan Kitabevi, 2002.

ÖZSOY, İsmail, *Faiz ve Problemleri*, Nil Yayınları, İstanbul, 1994.

ÖZYURT, Hasan, *Para Teorisi ve Para Politikası*, Derya Kitabevi Yayınları, Trabzon, 2003.

PIRENNE, Henri, *Ortaçağ Avrupası'nın Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, (Çev. Uygur Kocabaşoğlu), İstanbul, 1983.

POLAT, Ali, *Dünya Bankacılığı; Dünya Uygulamasına İlişkin Sorunlar, Fırsatlar, Türkiye İçin Projeksiyonlar, Finansal Yenilik ve Açılımları İle Katılım Bankacılığı*, TKBB, 2009.

RAMAZAN, Geylan, *Ticari Banka Yönetimi ve Türk Ticari Bankalarının Temel Yönetim Sorunları,* Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1985.

REŞÎD, Rızâ, *Tefsîru'l Menâr*, Kahire, 1960.

Seyyid el-Huvarî, *İslâm Bankaları Ansiklopedisi* (Trc. Nihad Yazar), Faysal Finans Kurumu Yayınları, İstanbul.

SOMA, A. M., PRİMİNİANA I., WIRYONO, S. K., FEBRIAN, E., Religiosity and Islamic banking product decision: Survey on Employees of pt Telekomunıkası Indonesia, Etikonomi, 16(1), 2017, 25-42.

SUNGUR, Turgut, *Banka Tekniği (İşlemleri)*, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1993.

ŞAFAK, Ali, *Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Ankara, 1992.

TANTÂVÎ, Seyyid Muhammed, *Muâmelâtü'l Bünûk ve Ahkâmuha'ş Şeri'yye*, Kahire 1997.

TARLAN, Selim, *Tarihte Bankacılık*, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Yayınları, 1986.

TARLAN, Selim, *Tarihte Para*, Maliye ve Gümrük Bakanlığı APK Kurulu Yayını No:323, Ankara, 1992.

TATLI, Halim, VAROL Arzu, ALAKUŞTEKİN Abdurrahman, Katılım Bankacılık Hizmetlerinde Tüketici Tercihlerini Etkileyen Faktörler: Bingölde Bir Uygulama, SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLERİ DERGİSİ Cilt 9, Sayı 2, 2017 ISSN: 1309 -8012.

TEKİNALP, Ünal, *Banka Hukukunun Esasları*, Beta Basım Yayın, İstanbul, 1988.

TOSUN, Mustafa, *Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK'ların Türk Banka Sistemi İçindeki Yerleri Üzerine, Türkiye'de Özel Finans Kurumları, Teori ve Uygulama*, İstanbul, Albaraka Türk Yayınları, 2000.

TURAN, Osman, "Selçuk Türkiyesi'nde Faizle Para İkrazına Dair Hukuki Bir Vesika", *Belleten*, C. XVI., S. 62, Ankara, 1952.

UÇAR, Mustafa, *Türkiye'de-Dünya'da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992.

Viverita and Ariff analyzed efficiency measurement and determinants of Indonesian bank efficiency. They found that bank credit risk (non-performing loans) negatively affect cost and profit efficiencies.2011.

YAHŞİ, Fahrettin, "Özel Finans Kurumları'nın Mevzuat Serüveni", *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, S. 21, Aralık 2001.

ZEYTİNOĞLU, Erol, *İslam'da ve Diğer Sistemlerde Faiz, Para, Faiz ve İslam Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi*, İstanbul: İlmi Neşriyat A.Ş., 1992.

4491 Sayılı Kanun ile Değişiklik 4389 Sayılı Bankalar Kanunu, Madde 20, Kabul Tarihi: 18.06.1999.

Resmî Gazete, 1 Kasım 2005, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, S. 25983, Tanımlar ve Kısaltmalar, 3. Madde.

Resmî Gazete, 26 Ekim 2001, 2001/3138 Sayılı Özel Finans Kurumları Birliği Statüsü, S. 24565.

Resmî Gazete, 29 Mayıs 2001, 12.05.2001 Tarihli ve 4672 Sayılı Bankalar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, S. 24416.

EKLER

ANKET

İSLAMİ MEVDUAT HESAP SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Değerli Katılımcı,

Adım Eren İŞGÖR Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam İktisadı ve Hukuku Ana bilim dalı öğrencisiyim. Bingöl Üniversitesi bünyesinde 4 ilimizde bilimsel bir çalışma yürütmekteyiz. ..... de bu illerimizden birisidir. Bu anket, yatırımcıların İslami mevduat hesap seçimini etkileyen faktörleri araştırmak üzere yapılacak bilimsel bir çalışmada veri setini oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır. Bilgileriniz bu çalışma haricinde kullanılmayacak, üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Anketimize vereceğiniz cevapların doğruluğu hususunda elinizden gelen hassasiyeti göstermenizi önemle rica eder, hayatınızda mutluluklar dilerim. Teşekkürler.

Daha geniş bilgi için : Doç. Dr. Halim TATLI Eren İŞGÖR 0 (531) 829 36 12

İkamet edilen ilin trafik kodu:

(12) Bingöl (23) Elazığ (44) Malatya (62) Tunceli

1. **Yaşınız** : .....
2. **Cinsiyetiniz** : ( ) Erkek ( ) Kadın
3. **Medeni durumunuz** : ( ) Evli ( ) Bekar ( ) Dul
4. **Eğitim durumunuz nedir?**
   ( ) Okuryazar değil
   ( ) Okuryazar (diplomasız)
   ( ) İlkokul (5 yıl)
   ( ) İlköğretim/Ortaokul
   ( ) Lise
   ( ) Meslek yüksekokulu
   ( ) Üniversite veya Lisansüstü
5. **Mesleğiniz nedir?**
   ( ) Kendisi için çalışan nitelikli serbest meslek sahibi (doktor, eczacı, avukat, mimar, mühendis, mali müşavir...)
   ( ) İşletme / imalathane / işyeri sahibi/tüccar
   ( ) Esnaf
   ( ) Devlet memuru
   ( ) Özel sektör çalışanı
   ( ) İşçi
   ( ) Çiftçi, balıkçı, pazarcı
   ( ) Serbest çalışan (terzi, kuaför,berber, zanaatkâr, şoför)

( ) Serbest çalışan (danışman, tercüman, özel eğitmen/öğretmen, grafiker, tasarımcı, sporcu, sanatçı)

( ) Çalışmıyor/işsiz

( ) Diğer (belirtiniz).....

6. **Aileniz kaç kişiden oluşmaktadır (siz dahil)? :**.....kişi
7. **Bakmakla yükümlü olduğunuz kişi sayısı kaçtır?:**.....kişi
8. **<u>Ailenizde</u> okuyanların veya bir okul bitirenlerin sayısı nedir? (Siz dahil cevap veriniz)**

   ( ) İlköğretim mezunu sayısı → [ ] kişi

   ( ) Ortaöğretim (ortaokul/lise) mezunu sayısı → [ ] kişi

   ( ) Yükseköğretim mezunu sayısı → [ ] kişi
9. **Geçen 12 ay içinde vadesi geçmiş herhangi bir borcunuz var mı?**

   ( ) Evet ( ) Hayır
10. **Ailenizin Aylık ortalama Toplam geliri nedir? :**
    .....TL
11. **Sahip olduğunuz maddi varlıkların (Ev, arsa, tarla, otomobil / traktör / kamyonet / kamyon vb.) değeri nedir?**.....**TL'dir**
12. **Katılım bankacılığını kaç yıldır kullanıyorsunuz?**.....
13. **Katılım bankasının ''katılma hesaplarını'' kullanıyor musunuz?**

    1) Evet ( ) 2) Hayır ( )
14. **Katılım bankaları ürünleri hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?**

    1) Evet ( ) 2) Hayır ( )
15. **Katılım bankacılığını kimin tavsiyesiyle kullanmaya başladınız?**

    1) Ailem ( ) 2) Arkadaşlarım ( ) 3) İnternet ( )
    4)Diğer.....
16. **İnternet bankacılığını kullanıyor musunuz?**

    1) Evet ( ) 2) Hayır ( )

SORU	Bu bölümde yatırımcıların ''katılma hesapları'' hakkındaki görüşlerini öğrenmek amacı ile çeşitli sorulara yer verilmiştir. Lütfen bu soruları kendi düşünceleriniz doğrultusunda; **1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Fikrim Yok 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum** seçeneklerinden birine (X) işareti koyarak cevaplandırınız.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	İslam dininin kurallarına uygun olduğu için Katılım bankalarının mevduat hesaplarından vaat edilmeyen getiri hesaplarını (katılım hesaplarını) seçiyorum.					
2.	Katılım mevduat hesaplarında vaat edilmeyen getiri; dürüstlük, adalet ve eşitlik üzerine kuruludur.					
3.	Katılım mevduat hesabına para yatırmak, içimde İslam'ın ruhunu uyandırıyor.					
4.	Katılım mevduat hesaplarında faiz olmadığı için vaat edilmeyen getiriyi seçiyorum.					
5.	Katılım mevduat hesabında vaat edilmeyen getirinin varlığı, içime huzur getirir.					
6.	Arkadaşlarım ve akrabalarımın tavsiyesine dayanarak katılım mevduat hesabında vaat edilmeyen getiriyi seçtim.					
7.	Değer verdiğim insanlar, katılım mevduat hesaplarına vaat edilmeyen getiri yoluyla para yatırmam konusunda beni destekledi.					
8.	Dinlediğim ve saydığım insanlar katılım mevduat hesaplarına dayalı vaat edilmeyen getiriyi seçmem konusunda beni etkiledi.					
9.	Katılım mevduat hesabında vaat edilmeyen getiriyi seçen arkadaşlarım/meslektaşlarım, Katılım bankacılığının konvansiyonel bankacılıktan daha iyi olduğu konusunda hemfikirler.					

SORU	Bu bölümde yatırımcıların ''Katılma hesapları'' hakkındaki görüşlerini öğrenmek amacı ile çeşitli sorulara yer verilmiştir. Lütfen bu soruları kendi düşüncelerinize doğrultusunda; **1- Benim için hiç doğru değil 2- Benim için az doğru 3- Benim için ne doğru ne de yanlış 4- Benim için doğru 5- Benim için tamamen doğru** seçeneklerinden birine (X) işareti koyarak cevaplandırınız.	Benim için hiç doğru değil	Benim için az doğru	Benim için ne doğru ne de yanlış	Benim için doğru	Benim için tamamen doğru
1.	Katılım bankalarının düşük performansa sahip olduğuna dair, söylentiler doğru olsaydı, mevduat sahipleri parasını çekerdi.					
2.	Mevduat sahipleri fonlarını diğer bankalara kaydırırlar, çünkü mevcut bankaların İslam dini kurallarına uygun olmayan ürünleri ve eylemleri uyguladığını düşünürler.					
3.	Kısa vadedeki düşük getiri oranı, mevduat sahiplerini fon çekmeye zorlamaz ancak uzun vadedeki düşük getiri oranı, çok sayıda yatırımcının fonlarını Katılım bankalardan çekmesine sebep olabilir.					
4.	Mevduat sahipleri, bankaların gelirlerinin bir kısmının faiz gelirinden geldiğini öğrenirlerse fonlarını diğer bankalara kaydırırlar.					
5	Bankacılıkta bir kriz oluşması halinde paramı Katılım bankalarından çekmeyi kesinlikle tercih ederim.					
6	Benim için önemli olan çoğu insan, İslam dininin kurallarına uymadığında, paramı Katılım bankalarından çekmem gerektiğini düşünür.					
7	Katılım bankalarının İslam dininin yasakladığı ürünlere ve yönetim uygulamalarına uygun olan kuralları ihlal ettiklerini duyduğumda, katılım hesaplarından vazgeçme eyleminin doğru bir eylem olduğuna inanırım.					
8	Katılım bankalarının ürünlerinin ve yönetim uygulamalarının İslam dininin kurallarını ihlal edecek şekilde uygulandığını duyduğumda, faizden kaçınmak için paramı çekerim.					
9	Eşim ve ebeveynim, katılım bankamın ürünlerinde ve yönetim uygulamalarında İslam dininin kurallarına aykırı işleyişinin olduğunu tespit ettiklerinde paramı çekmem gerektiğini düşünürler.					

SORU	Aşağıda verilen yargılarla ilgili görüşlerinizi öğrenmek amacıyla çeşitli sorulara yer verilmiştir. Lütfen bu soruları kendi düşünceleriniz doğrultusunda; **1- Benim için hiç doğru değil 2- Benim için az doğru 3- Benim için ne doğru ne de yanlış** **4- Benim için doğru 5- Benim için tamamen doğru** seçeneklerinden birine (X) işareti koyarak cevaplandırınız.	Benim için hiç doğru değil	Benim için az doğru	Benim için ne doğru ne de yanlış	Benim için doğru	Benim için tamamen doğru
1.	Din, benim için çok önemlidir çünkü yaşamın anlamı hakkındaki birçok soruya cevap verir.					
2.	Sık sık inancımla ilgili kitaplar ve dergiler okurum.					
3.	İnancımı anlamak ve sağlamlaştırmak için zaman harcıyorum.					
4.	Hayata olan bakış açımın arkasında dini inancım yatıyor.					
5.	Dini inançlar hayattaki bütün uğraşlarımı etkiler.					
6.	Dini düşünceyi anlama ve ibadetle zaman geçirmem benim için önemlidir.					
7.	Dini organizasyonlara maddi katkılarda bulunurum.					
8.	Dini organizasyonlara katılmaktan zevk alıyorum.					
9.	Çocuklarımın geleneksel olarak aldıkları eğitimin yanında, dini eğitim de almaları gerektiğine inanırım.					
10.	Sahip olduğum sermayemi İslam ekonomisine ait araçlara yatırmaktan çekinmem.					

1) Şuanda çalıştığım katılım bankamın İslam dini kuralarına uymayan ürün ve hizmetleri uyguladığını tespit ettiğimde;
Çekileceğim ( ) **Çekilmeyeceğim ( )**

2) Şuanda çalıştığım katılım bankam tarafından rekabetçi olmayan getiri verildiğinde;
Çekileceğim ( ) **Çekilmeyeceğim ( )**

3) Yakın gelecekte bir bankacılık krizinin yaşanacağına dair söylentiler var ve çalıştığım katılım bankamın etkileneceğinden endişelendiğimde;
Çekileceğim ( ) **Çekilmeyeceğim ( )**

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Eren İŞGÖR
Doğum Yeri	BİNGÖL
Doğum Tarihi	01.02.1991

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	İnönü Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölüm	İşletme Bölümü

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Genç 12 Sigorta Aracılık Hizmetleri LTD. ŞTİ.
Görev/Pozisyon	Şirket Yetkilisi
Tecrübe Süresi	3 Yıl

İLETİŞİM

Adres	Yenişehir Mah. Hastane Cad. Melikşah Sok. Ünsal Apt. 11/6 Merkez/BİNGÖL
E-mail	eren.isgor@hotmail.com